

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA

ARAMA VE ELKOYMA

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Sıddık SEYYİDOĞLU

100016150

İstanbul, 2021

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA
ARAMA VE ELKOYMA**

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Sıddık SEYYİDOĞLU

100016150

Danışman: Prof. Dr. Kayıhan İÇEL

İstanbul, 2021

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Kamu Hukuku Anabilim dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Muhammed Sıddık SEYYİDOĞLU, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma” .başlıklı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulu **02.02.2021** tarih ve **2021-518/19** sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

UNVANI, ADI SOYADI

TEZ DANIŞMANI : Prof. Dr. Kayhan İÇEL

JÜRİ ÜYESİ : Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ

JÜRİ ÜYESİ : Dr. Öğretim Üyesi Zafer İÇER

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

BEYAN

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖNSÖZ

Lisans, yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan, ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, öğrencisi olmaktan onur duyduğum, danışman hocam sayın Prof. Dr. Kayıhan İçel'e sonsuz teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutamayacağım ve tez jürimde yer almayı kabul eden kıymetli hocam Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız başta olmak üzere tez jürimde yer almayı kabul eden Öğr. Üyesi Dr. Zafer İçer ve Kamu Hukuku alanındaki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Tüm çalışma sürecinde sağladığı destek ve değerlendirmeleri için kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Nagehan Kırkbeşoğlu'na ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca maddi ve manevi yardımını hiç esirgemeyen değerli meslektaşım; Av. Nurullah Seyitoğlu'na, yine çalışmamda tezimi okuyup, yöntem açısından bana sürekli yardımda bulunarak yol gösteren ve gelecekteki hayatında çok daha başarılı olacağına inandığım kıymetli arkadaşım Bahtiyar Mermertaş'a teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde her zaman desteklerini hissettiğim, moral veren ve yardımcı olan Canan Yalçın'a, Mansur Seyitoğlu'na, Emrah Seyitoğlu'na, Faruk Seyitoğlu'na, Abdulhakim Seyitoğlu'na ve abim Menderes Seyyidoğlu'na teşekkürü bir borç biliyorum.

Ve son olarak çalışmamda desteğini ve bana olan güvenini hiç esirgemeyen, tüm süreç boyunca tüm zorlukları benimle göğüsleyen, katkısını hiç unutamayacağım ve her koşulda yanımda olan Sevgili Berivan Biral'a minnettarım.

Beni bu günlere getiren ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bu hayattaki en büyük şansım olan hiçbir zaman haklarını ödeyemeyeceğim çok kıymetli annem, babam ve kardeşlerime sonsuz teşekkürler.

Bu çalışmanın başta cefakâr, vefakâr meslektaşlarım olmak üzere tüm hukuk camiasına ve uygulayıcılara yararlı olmasını diliyorum.

Seyyid Mirza'nın Aziz Hatırasına

Özet

Ceza muhakemesinin temel amaçlarından biri maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır. Bu amaca hizmet eden ceza muhakemesi hukuku kurumlarının en önemlisi koruma tedbirleridir. Çalışma konusunu oluşturan arama ve elkoyma tedbirleri, koruma tedbirleri kapsamında yer alan ve uygulamada en çok uygulanan tedbirlerdir.

Arama ve elkoyma tedbirleri, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşımaktadır. Bu nedenle koruma tedbirleri uygulamaya konulurken hukuka uygun şekilde uygulama gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu tedbirlere suçlulukla mücadele ve toplum güvenliğini sağlamak amacıyla başvurulmaktadır. Kişilerin temel hak ve özgürlükleri ile toplum güvenliği arasındaki dengenin uygulama açısından iyi kurulması beklenmektedir. Aksi takdirde toplumun adalete olan inancının sarsılması ve uygulayıcılar açısından tazminat sorumluluğunun gündeme gelmesi söz konusu olmaktadır.

Çalışmanın amacı, Ceza Muhakemesinde yer alan arama ve elkoyma koruma tedbirlerinin kanuni düzenlemeler, doktrin görüşleri, yargı kararları ve uygulama kapsamında ayrıntılı şekilde ele alınarak kanuni düzenlemelerden ya da uygulamalardan kaynaklanan sorunları ortaya koymak bu sorunların çözümüne katkı sağlamaktır. Bu çalışma yaşanan sorunlara günümüz koşullarının değerlendirmesi yapılarak, teknolojik imkanların gelişmesi bağlamında koruma tedbirlerinin mevzuata uygun şekilde yapılmasına olanak sağlamak ve bazı dönemlerde Yargıtay tarafından kanuna aykırı şekilde uygulama ortaya konulması yerine uygulamada sorun yaşanan düzenlemelerin değiştirilmesine yönelik yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu amaçla literatür taraması şeklinde yapılan çalışmada arama ve elkoyma konusunda detaylı bilgilere yer verilmiş, doktrin görüşleri ve yargı kararları değerlendirilmiş, bu bilgiler uygulamalarla karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Koruma Tedbiri, Arama, Elkoyma, Hukuka Aykırılık.*

Abstract

The penalty procedure aims to reveal the material truth. Protection measures are one of the law of penalty procedure institutions that serve this purpose. The exploration and seizure measures, which constitute the subject of the study, are the most frequently applied measures within the scope of protection measures.

The exploration and seizure measures have the nature of interfering with fundamental rights and freedoms. Therefore, it is critical to implement these measures in accordance with the law. The reason for using these measures is the conflict against criminal act and public safety. In terms of implementation, it is expected that the balance between fundamental rights and freedoms of individuals and public security will be well established. Otherwise, the liability for compensation will be accurate currency and the society's belief in justice will be a matter.

The purpose of the study is to reveal the problems arising from legal regulations or practices by dealing with the exploration and seizure protection in the Penalty Procedure in detail and to contribute to the solution of these problems. In line with the purpose of the study, this examination was made within the scope of legal regulations, doctrinal opinions, judicial decisions and practices. With this object in the study, it is conducted as a literature review with detailed information based on exploration and seizure. This study was also evaluated by doctrinal views and judicial decisions were compared with practices.

Keywords: *Protection Measure, Exploration, Seizure, Unlawfulness.*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
Önsöz.....	iv
İthaf	v
Özet.....	vi
Abstract.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL OLARAK KORUMA TEDBİRLERİ.....	3
2.1. Koruma Tedbirleri Kavramı.....	3
2.2. Koruma Tedbirlerinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Ön Şartlar.....	4
2.3. Koruma Tedbirlerinin Ortak Özellikleri.....	8
2.3.1. Kanuni Olma.....	8
2.3.2. Geçici Olma.....	9
2.3.3. Araç Olma.....	10
2.3.4. Hüküm Öncesi Temel Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırabilme.....	11
2.3.5. Hâkim Kararı veya Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hallerde Cumhuriyet Savcısı	Kararı
Olması.....	11
2.3.6. Ölçülülük.....	13
2.3.7. Görünüşte Haklılık.....	14
3. ARAMA.....	16
3.1. Arama Kavramı.....	16
3.2. Aramanın Amacı.....	20
3.3. Aramanın Hukuki Niteliği.....	22
3.4. Aramaya Hâkim Olan İlkeler.....	24
3.5. Aramanın Çeşitleri.....	28
3.5.1. Önleme Araması.....	29
3.5.2. Adli Arama.....	31

3.6. Aramanın Şartları.....	33
3.6.1. Makul Şüphe.....	34
3.6.2. Arama Kararı veya Arama Emri.....	36
3.6.2.1. Hâkim Kararı.....	36
3.6.2.2. Cumhuriyet Savcısının Yazılı Emri.....	38
3.6.2.3. Kolluk Amirinin Yazılı Emri.....	39
3.6.2.4. Yazılı Emir İle Yapılan Aramanın Onaylanması.....	39
3.6.2.5. Arama Kararı veya Arama Emrinin İçeriği.....	40
3.6.2.6. Arama Kararı veya Arama Emri Bulunmaksızın Yapılabilecek Aramalar.....	41
3.6.3. Arama Yapılabilecek Kişiler.....	43
3.6.3.1. Şüpheli veya Sanık.....	43
3.6.3.2. Şüpheli veya Sanık Haricindeki Kişiler.....	44
3.6.3.3. Hukuki Statü veya Görevleri Açısından Özellikli Kişiler.....	44
3.6.3.4. Tüzel Kişiler.....	47
3.6.4. Arama Yapılabilecek Yerler.....	47
3.6.4.1. Konut, İşyeri ve Eklentilerde Arama.....	47
3.6.4.2. Üst ve Eşyada Arama.....	48
3.6.4.3. Avukat Bürolarında Arama.....	50
3.6.4.4. Askeri Mahallerde Arama.....	50
3.6.4.5. Ceza İnfaz Kurumlarında Arama.....	51
3.6.4.6. Nezarethanelerde Arama.....	51
3.6.4.7. Bilgisayar ve Bilgisayar Kütüklerinde Arama.....	52
3.6.4.8. Özel Güvenlik Görevlileri Tarafından Yapılan Arama.....	53
3.6.5. Aramanın Yapılacağı Zaman.....	53
3.7. Aramanın İcrası.....	54
3.7.1. Aramada Hazır Bulunabilecek Kişiler.....	54
3.7.1.1. Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı.....	54
3.7.1.2. Aranacak Yerin ya da Eşyanın Sahibi.....	55
3.7.1.3. Avukat.....	56
3.7.1.4. Tanıklar.....	56
3.7.1.5. Baro Başkanı veya Temsilcisi.....	57
3.7.2. Arama Yapılacak Kişiye Bilgi ve Belge Verilmesi.....	57

3.7.3. Aramada Zor Kullanma Yetkisi.....	58
3.7.4. Tesadüfen Ele Geçen Deliller veya Soruşturma İlgisi Olmayan Eşyalar.....	58
3.8. Devlet Sırrı İçeren Belgelerin Aranması.....	59
3.9. Aramanın Sona Ermesi.....	60
4. ELKOYMA.....	62
4.1. Elkoyma Kavramı.....	62
4.2. Elkoymanın Amacı.....	63
4.3. Elkoymanın Hukuki Niteliği.....	64
4.4. Elkoymanın Muhafaza Altına Alma ve Müsadere İle Olan İlişkisi.....	64
4.5. Elkoymaya Hâkim Olan İlkeler.....	66
4.6. Elkoymanın Çeşitleri.....	67
4.6.1. Basit Elkoyma.....	67
4.6.2. Özel Elkoyma.....	68
4.6.2.1. Basılmış Eserlere ve Basın Araçlarına Elkoyma.....	68
4.6.2.2. Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma.....	69
4.6.2.3. Zorlama Amaçlı Elkoyma.....	70
4.6.2.4. Postada Elkoyma.....	71
4.6.2.5. Bilgisayarlarda ve Bilgisayar Kütüklerinde Elkoyma.....	72
4.6.2.6. Şirket Yönetimine Kayyım Atanması.....	73
4.6.2.7. Özel Kanunlarda Elkoymaya İlişkin Düzenlemeler.....	75
4.7. Elkoymanın Şartları.....	79
4.7.1. Şüphe.....	79
4.7.2. Elkoyma Kararı.....	80
4.7.3. Elkoyma Kararını Vermeye Yetkili Makamlar.....	81
4.7.4. Elkoyma Kararının Şekli ve İçeriği.....	81
4.7.5. Elkoymaya Konu Eşyanın Bulunması.....	83
4.7.6. Elkonulması Yasak Olan Eşyaların Bulunmaması.....	83
4.7.7. Elkoyma Yapılabilecek Kişiler.....	85
4.8. Elkoymanın İcrası.....	86
4.8.1. Elkonulan Eşyanın Muhafazası.....	86
4.8.2. İstenilen Eşyanın Verilmemesi Durumunda Uygulanabilecek Tedbir...87	
4.8.3. Elkonulan Eşyanın Elden Çıkarılması.....	88

4.9. Elkoymanın Sona Ermesi.....	89
5. HUKUKA AYKIRI ARAMA VE ELKOYMAYA YÖNELİK YAPTIRIMLAR.....	92
5.1. Arama ve Elkoyma İşlemlerinin Denetlenmesi.....	92
5.2. Arama ve Elkoymanın Hukuka Aykırılığı.....	93
5.2.1. Genel Olarak.....	93
5.2.2. Cezai Sorumluluk.....	94
5.2.3. Delil Sorunu.....	95
5.3. Hukuka Aykırı Arama ve Elkoymada Tazminat Sorumluluğu.....	97
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	103

KISALTMALAR

A.g.e : Adı Geçen Eser

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AÖAY: Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

C: Cilt

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

E : Esas

K : Karar

MASAK: Mali Suçları Araştırma Kurulu

PVSK: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

S.: Sayı

s.: sayfa

TCK: Türk Ceza Kanunu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TMK: Türk Medeni Kanunu

vd.: ve diğerleri / ve devamı

vs.: ve saire

1. GİRİŞ

Ceza muhakemesinde maddî gerçeğe ulaşma amacı bulunmaktadır. Bu amaca hizmet eden ceza muhakemesi hukuku kurumlarından biri koruma tedbirleridir. Bu tedbirlere uygulamada sıkça başvurulmaktadır. Bu tedbirlerden en önemlilerinden ikisi arama ve elkoyma tedbirleridir. Bu tedbirlerin birbirini tamamlayıcı niteliği nedeniyle çalışma kapsamında her iki koruma tedbiri birlikte incelenmiştir. Çalışmanın konusu “Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma”dır. Bu nedenle çalışmada esas olarak adli arama ve elkoyma tedbirleri incelenmiştir. Önleme aramaları ve elkoymalara ise kıyas amacıyla yeterli ölçüde değinilmiş, esas konudan uzaklaşmamaya gayret gösterilmiştir.

Arama ve elkoyma tedbirleri, yargılama sürecinde kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşımaktadır. Bu nedenle bu tedbirlerin uygulanması bakımından gerek Anayasada gerekse kanunlarda çeşitli kurallar ve şartlar öngörülmektedir. Arama ve elkoyma işlemlerinde uygulayıcıların bu hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde uygulayıcılar açısından cezai ve hukuki sorumluluk söz konusu olabilmektedir.

Çalışma ile literatürde geniş ölçüde yer bulan arama ve elkoyma koruma tedbirleri konusunda düzenli, kapsamlı ve literatüre katkı sağlayacak şekilde inceleme yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada arama ve elkoyma konusunda literatür taraması yapılmış, konuyla ilgili doktrin görüşleri ve yargı kararlarına yer verilmiştir. Çalışmada bu tedbirlerin uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlara ayrıntılı değinilmiş, uygulamada yaşanan sorunlara çözüm olabilecek, uygulayıcılara yol gösterecek değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmanın uygulamada sıkça başvuru alan bu tedbirlerin sistemli ve kurallara uygun şekilde gerçekleştirilmesi konusunda uygulayıcılara yol göstereceği kanaatindeyiz.

Çalışma kapsamında ayrıntılı değinildiği üzere bazı dönemlerde Yargıtay’ın arama ve elkoyma tedbirlerinin uygulanması esnasında var olan kanuni şartlara rağmen esneklik sağladığı görülmektedir. Kanun açık şekilde düzenlenen durumların somut olay bazında değiştirilmesi yerinde bir uygulama değildir. Uygulamada özellikle

hukuka aykırılık konusunda Yargıtay'ın farklı değerlendirmeleri söz konusu olmaktadır. Yargıtay'ın son dönemlerde hukuka aykırı uygulamaları terk ettiği, CMK ve mevzuat hükümlerini dikkate aldığı uygulamadan anlaşılmaktadır. Yargıtay'ın mutlak değerlendirme yasağı bulunan hukuka aykırı delil konusunda artık istikrarlı ve hukuka uygun şekilde ortaya koyduğu uygulamalar, hukuk devleti ilkesi ve insan hakları teminatının korunması açısından oldukça önemlidir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konuya giriş olması ve konunun daha iyi anlaşılması açısından arama ve elkoyma tedbirlerinin üst kavramı olan koruma tedbirleri incelenmiştir. Bu bölümde koruma tedbiri kavramı, bu tedbirlerin uygulanması için aranan ön şartlar ve bu tedbirlerin özellikleri ele alınmıştır. İkinci bölümde arama tedbirine yer verilmiştir. Bu bölümde arama kavramı, aramanın amacı, hukuki niteliği, aramaya hâkim olan ilkeler, aramanın çeşitleri, şartları, icrası ve sona ermesi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde elkoyma tedbiri incelenmiştir. Bu bölümde elkoyma kavramı, elkoymanın amacı, hukuki niteliği, muhafaza altına alma ve müsadere ile olan ilişkisi, elkoymaya hâkim olan ilkeler, elkoymanın çeşitleri, şartları, icrası ve sona ermesine değinilmiştir. Son bölümde ise hukuka aykırı arama ve elkoymaya yönelik yaptırımlar açıklanmıştır. Bu bölümde arama ve elkoyma işlemlerinin denetlenmesi, hukuka aykırılığı ve tazminat sorumluluğu ele alınmıştır.

2. GENEL OLARAK KORUMA TEDBİRLERİ

2.1. Koruma Tedbirleri Kavramı

Koruma tedbirleri, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 90 vd. maddeleri kapsamında düzenlenmektedir. Bu tedbirler, yargılamanın gereği gibi yapılabilmesi ve hükmün infazının gerçekleştirilebilmesi için öngörülmektedir. Yargılama sürecinde başvurulabilen koruma tedbirleri, hüküm öncesinde ve gerektiği takdirde zor kullanarak temel hak ve özgürlüklerin bazılarına yapılan geçici suretteki müdahaleleri belirtmektedir.¹

Koruma tedbirleri, geçici olarak alınan önlemleri ifade etmektedir. Bu tedbirlere genellikle gecikmesinde sakınca bulunan hallerde başvurulmaktadır. Bu tedbirler, suç işlendikten sonra ortaya çıkabilecek tehlikeleri engellemeye yöneliktir. Bu nedenle suç işlenmeden önce suçun işlenmesini önlemeyi amaçlayan önleme tedbirinden farklıdır.²

Ceza muhakemesi, yargılama faaliyeti üzerine kurulmaktadır. Muhakeme uyuşmazlık ile başlamaktadır. Hüküm ise uyuşmazlığın yargılama makamları tarafından çözüme kavuşturulmasını ifade etmektedir. Uyuşmazlık nedeniyle yargılamanın başlamasından hüküm verilinceye kadar genellikle oldukça uzun bir süre geçmektedir. Maddi gerçeği ortaya çıkarmak için yapılan ceza yargılamasında konu, geçmişte yaşanan ve suça neden olduğu iddia edilen bir olaydır. Hâkim tarafından hüküm verilebilmesi için bu olayın zihinde canlandırılması ve suçluların tespit edilmesi gerekmektedir. Yargılama süresince delillerin kaybolma ihtimali göz önüne alındığında bu delillerin gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için muhafaza edilerek korunması gerekmektedir. Delillerin muhafaza altına alınmaması nedeniyle yok

¹ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 283; Bahri Öztürk vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 437; Bahri Öztürk, Behiye Eker Kazancı ve Sesim Soyer Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 25.

² Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2010, s. 753.

olması veya değişikliğe uğraması halinde, uyuşmazlık maddi gerçeğe uygun şekilde sonuçlandırılmamaktadır. Koruma tedbirleri, uyuşmazlık konusu olayla alakalı delillerin korunmasına yardımcı olmaktadır. Ceza yargılamasının sağlıklı bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Bu tedbirlerde esas amaç tedbirin alınması değil, yargılama sonucunda maddi gerçeğe ulaşılmamasının sağlanmasıdır. Tedbirler sayesinde yargılama neticesinde verilen hüküm infaz edilebilir hale gelmektedir.³

CMK'nın 160. maddesi Cumhuriyet savcısının suç işlendiğini öğrenmesi durumunda maddi gerçeği araştırmaya başlamasını düzenlenmektedir. Maddi gerçeğe ulaşmak ve adil bir yargılama için adlî kolluk görevlilerinin de yardımıyla deliller toplanarak muhafaza altına alınmaktadır. Deliller, iddia edilen suçun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesini sağlayan araçlardır. Ceza yargılamasında var olan delil serbestisi nedeniyle hukuka uygun şekilde elde edilen her türlü delil, gerçeğe ulaşabilmek için yargılama makamları tarafından kullanılabilir. Özellikle delillerin toplanmasına yönelik olan soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, arama ve elkoyma gibi koruma tedbirleri ile delilleri muhafaza altına alabilmektedir.

Doktrin ve uygulamada koruma tedbirleri, “emniyet tedbiri”, “zorlayıcı önlemler” ve “soruşturma tedbirleri” gibi farklı adlarla anılabilmektedir. Ancak CMK'da “koruma tedbirleri” şeklinde düzenlenmektedir. Bu tedbirler, delillerin korunmasını sağlamanın yanı sıra şüpheli ve sanığın kaçmasını önleyici bir özelliğe de sahiptir.⁴

Koruma tedbirlerine soruşturma aşamasında hakim kararıyla başvurulmaktadır. Ancak bazı durumlarda kanun koyucu, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla koruma tedbirlerinin alınabileceğini belirtmektedir. Kovuşturma aşamasında koruma tedbirlerine ise mahkeme kararıyla başvurulabilmektedir.⁵

2.2. Koruma Tedbirlerinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Ön Şartlar

Koruma tedbirlerinin ceza yargılamasında uygulanabilmesi açısından aranan bazı ön şartlar bulunmaktadır. Koruma tedbirlerinin genel anlamda kişilerin temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olması nedeniyle uygulamada bu şartlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Ön şartlar, gerekmediği sürece koruma tedbirlerinin

³ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 755.

⁴ Öztürk vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 437.

⁵ Öztürk, Kazancı ve Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, s. 34.

uygulanmaması gerektiği, şartların oluşması halinde ise bu tedbirlerin maddi gerçeğe ulaşma amacına uygun şekilde yardımcı nitelikte olduğu hususu önem arz etmektedir. Ancak ön şartlar açısından belli bir genelleme yapılması mümkün değildir. Dolayısıyla somut olaya göre uygulanması gereken koruma tedbirleri değişiklik gösterebilmektedir.

Koruma tedbirlerinin uygulanması için aranan ön şartlar; gecikmede tehlike ya da sakınca bulunması, haklı görünüş ve orantılılık ya da ölçülülüktür. Gecikmede tehlike, koruma tedbirlerinin temel hak ve özgürlüklere az ya da çok müdahale niteliği taşıması ile alakalıdır. Gecikmede tehlike, “Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin” 4. maddesinde tanımlanmaktadır. Bu maddeye göre gecikmede tehlike; derhâl işlem yapılmadığı halde suçun eser, delil, iz ve emarelerin kaybolması veya şüpheli-sanığın kaçması ya da kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkmasına sebebiyet veren durumdur. Koruma tedbirleri, uyuşmazlık çözülüp hüküm verilmeden önce şüpheyeye göre uygulanan tedbirler olduğundan dolayı, ceza hukuku anlamında suç kesinleşmediğinden dikkatli bir biçimde uygulamayı gerekli kılmaktadır. Böyle bir durumda koruma tedbirlerinin uygulanabilmesi için bu tedbirlere acilen başvurma zorunluluğunun bulunması gerekmektedir. Acilen başvurma zorunluluğu ise gecikmesinde tehlike/sakınca bulunması olarak ifade edilmektedir. Koruma tedbirlerinin uygulanmaması durumunda ceza yargılamasının zarar görmesi ve maddi gerçeğe ulaşmanın engellenmesi tehlikesi söz konusu ise bu durumda koruma tedbirlerine başvurulması haklı görülmektedir. Örneğin tutuklama, önemli koruma tedbirlerinden biridir. Bu tedbirin uygulanmaması durumunda şüpheli ya da sanığın yurtdışına kaçarak ceza yargılamasını sonuçsuz bırakması söz konusu olacaksa gecikmesinde tehlike bulunması ön şartının varlığından bahsedilebilmektedir. Gecikmede tehlike bulunması ön şartında tehlikenin gerçekleşmesinin ihtimal dâhilinde olması gerekmektedir. Bu ihtimal ise sıradan bir ihtimal değildir. Temel hak ve özgürlüklere müdahale söz konusu olacağından tehlikenin meydana gelebileceğine yönelik somut belirtilerin bulunması aranmaktadır. Bu somut belirtilere göre tehlikenin yakın zamanda meydana gelme ihtimalinin yüksek olması beklenmektedir.⁶

⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 757

Gecikmede tehlike bulunup bulunmadığı hususunun somut olayın özelliğine göre belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin ölümlü bir trafik kazası söz konusu ise öncelikle sürücülerin alkol durumlarının kontrol edilmesi beklenmektedir. Bunun sebebi ise alkol seviyesinin değişiklik gösterme hızının yüksek olmasıdır. Alkol ölçümünü kabul etmeyen sürücülerden, kan örneğinin alınması gerekmektedir. Aksi takdirde sürücüye ceza verilmesi hususunda önemli olan kusur durumunun tespit edilmesi imkânsız hale gelebilmektedir. Böyle bir durumda gecikmede tehlike söz konusu olmaktadır. Gecikmede tehlike bulunmaması durumunda koruma tedbirine başvurulması yerinde bir uygulama değildir. Böyle bir durumda hukuka aykırılık hususu gündeme gelmektedir.⁷

Koruma tedbirlerinin düzenlendiği CMK'nın ilgili maddelerinde gecikmesinde tehlike bulunan durumlara da yer verildiği görülmektedir. Örneğin tutuklama koruma tedbirinin düzenleme altına alındığı CMK'nın 100. maddesinde gecikmesinde tehlike bulunan hal olarak delillerin yok edilmesi konusunda kuvvetli şüphe, şüpheli veya sanığın kaçması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut durumların varlığı belirtilmektedir. Bazı durumlarda ise gecikmesinde tehlike bulunması hali konusunda takdir yetkisi hâkime veya istisnai olarak Cumhuriyet savcısı ile kolluğa bırakılmaktadır. Arama koruma tedbirinin uygulanmasında gecikmesinde tehlike bulunup bulunmadığına da CMK'nın 116 vd. maddelerine göre hâkime ya da istisnai olarak Cumhuriyet savcısı ile kolluk karar verebilmektedir.

Haklı görünüş, koruma tedbirine başvurulması hususunda tehlikede olan bir hakkın var olup olmadığına yönelik kanıyı ifade etmektedir. Koruma tedbirine başvurulabilmesi için gecikmesinde tehlike bulunan bir halin varlığı, bu bağlamda tehlikede bulunan bir hakkın varlığı aranmaktadır. Ancak bazı koruma tedbirleri genellikle soruşturma aşamasında yani ceza yargılamasının başlangıcında uygulanmaktadır. Bu aşamada tehlikede olan bir hakkın varlığı konusunda kesin bir kanıya varılması mümkün değildir. Tehlikede olan bir hakkın varlığının kesin olarak tespit edilebilmesi için belli bir yargılama aşamasına erişilmesi gerekmektedir. Bu nedenle koruma tedbirlerine başvurulması konusunda aranan ikinci şart, haklı görünüştür. Haklı görünüş, hakkın var olduğuna yönelik olarak ilk bakışta edinilen

⁷ Uygur Kaan Arısoy, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma", (Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 2014, s. 14-15.

kanıyı belirtmektedir. Ceza yargılamasında koruma tedbirine başvurulabilmesi için haklı görünüşün bulunup bulunmadığına hâkim ya da istisnai olarak Cumhuriyet savcısı ile kolluk karar vermektedir.⁸

Haklı görünüşte hataya düşülmesi olasıdır. Bu olası hata nedeniyle uygulanan koruma tedbiri sonucu bir zarar ortaya çıkmışsa bu zararın devlet tarafından üstlenilmesi ve sonrasında görevini kötüye kullanan kamu görevlisine rücu edilmesi beklenmektedir. CMK'nın 141 vd. maddelerinde zararın giderilmesi konusunda kanun koyucu düzenlemeler getirmektedir. Bu düzenlemelere göre hukuka aykırı olarak uygulanan koruma tedbirleri nedeniyle ortaya çıkan zararlarda maddi-manevi tazminat talep edilebilmektedir.⁹

Koruma tedbirlerinin uygulanması için aranan ön şartlardan sonuncusu, orantılılık ya da ölçülülüktür. Orantılılık söz konusu olduğunda, amaç ve araç dengesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Ceza yargılamasında nihai amaç maddi gerçeğe ulaşmak ve uyuşmazlığı çözüme kavuşturmaktır. Koruma tedbirleri de diğer kurumlar gibi bu amaca hizmet etmek üzere kanun koyucu tarafından öngörülmektedir. Koruma tedbirlerinin gerçeğe ulaşma nihai amacı haricinde delillerin toplanması, delillerin karartılmasının önlenmesi, yargılamanın sonuçlandırılabilmesinin sağlanması gibi başkaca amaçları da bulunmaktadır. Bu amaçlara ulaşma konusunda koruma tedbirleri birer araç olarak görülmektedir. Bu araç ile amaç arasındaki dengenin korunması da orantılılık ilkesini ifade etmektedir. Orantılılık ilkesi ile araç konumunda bulunan koruma tedbirlerinin amacın önüne geçmemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Koruma tedbirlerinin belirli oranlarda temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı niteliği bulunmaktadır. Bu ilke gereği daha az temel hak ve özgürlüğü sınırlayıcı koruma tedbiri ile amaca ulaşmak mümkünken daha fazlasının kullanılmaması gerekmektedir. Bu uygulama, kişinin özgürlüğünü ölçsüz şekilde sınırlandırmaktadır. Koruma tedbirlerinde amacın gerçekleştirilebilmesi için gerekli, zorunlu ve elverişli olan tedbirlere uygulayıcılar tarafından başvurulması beklenmektedir. Bu bağlamda araç ile amaç arasında makul bir oranın bulunması istenmektedir.¹⁰

⁸ Haluk Çolak ve Mustafa Taşkın, **Açıklamalı-Karşılaştırmalı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 19-21.

⁹ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul: Vedat Kitabevi, 2019, s. 488.

¹⁰ Zekeriya Yılmaz, **5560 Sayılı Kanun Değişiklikleriyle Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi (5560 Sayılı Kanun)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 143-144.

2.3. Koruma Tedbirlerinin Ortak Özellikleri

Koruma tedbirleri başlığı altında kanun koyucu tarafından belirtilen tedbirler, birbirinden farklı niteliklere sahiptir. Örneğin yakalama, arama, tutuklama v.s gibi. Ancak bu tedbirler birbirlerinden farklı nitelikte olmalarına rağmen bazı ortak özellikler taşımaktadır. Bu ortak özellikler nedeniyle birbirinden farklı nitelikteki tedbirler, koruma tedbirleri başlığı altında toplanmaktadır.

Koruma tedbirlerinin ortak özellikleri; kanuni olma, geçici olma, araç olma, hüküm öncesi temel hak ve özgürlükleri sınırlandırabilme, hâkim kararı ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı kararı olması, ölçülülük ve görünüşte haklılık olarak sıralanabilmektedir.

2.3.1. Kanuni Olma

Koruma tedbirleri, kesinleşen bir hüküm olmaksızın birtakım temel hak ve özgürlüklere değişen oranlarda sınırlama getirmektedir. Anayasanın 13. maddesine göre ise temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabilmesi için kanuni bir düzenlemenin bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda temel hak ve özgürlüklere sınırlama getirici niteliği bulunan koruma tedbirlerinin kanuni olma zorunluluğu mevcuttur. Ceza yargılamasında kanuni olma durumunun en temel örneklerinden biri koruma tedbirleridir. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin keyfî şekilde sınırlandırılması, hukuk devletlerinde kabul görmemektedir. Ayrıca temel hak ve özgürlükler konusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelere uygunluk aranmaktadır.¹¹

Kanuni olma zorunluluğu çerçevesinde koruma tedbirlerinin uygulanabilmesi için öncesinde yasal bir düzenlemenin varlığı şarttır. Yasal düzenleme, temel hak ve özgürlüklerin koruma tedbirleri ile sınırlandırılmasına izin vermektedir. Böyle bir düzenleme mevcut değilse kıyas yoluyla koruma tedbiri uygulanması mümkün değildir. Türk hukukunda temel hak ve özgürlükler hususunda özgürlük esas, sınırlama ise istisnadır. Bu nedenle koruma tedbirlerine yönelik kanuni düzenlemeler dar yorumlanmaktadır. Kanunda düzenlenmeyen bir koruma tedbirinin kıyas yoluyla

¹¹ Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2020, s. 280.

uygulanması mümkün değildir. Kıyas, koruma tedbirlerinin şartları açısından da geçerlidir. Kanuni düzenleme olmaksızın koruma tedbirlerinin şartları ve sebepleri kıyas yoluyla genişletilememektedir.¹²

Yalnızca kanuni düzenlemenin varlığı, kanuni olma şartını tam olarak sağlamamaktadır. Bu şartın sağlanabilmesi için yapılan yasal düzenlemenin ulaşılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olması beklenmektedir. Bu kapsamda koruma tedbirleri ile yapılan temel hak ve özgürlük sınırlamalarının kanuni düzenlemeye uygun olması gerekmektedir.

2.3.2. Geçici Olma

Altı kalın bir biçimde çizilmesi gereken husus, koruma tedbirlerinin ceza olmadığıdır. Dolayısıyla koruma tedbirleri ceza yargılamasının sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamaya yönelik araçlardır. Bu nedenle koruma tedbirleri amaca ulaşmak üzere bir araç niteliğinde değerlendirilir. Amaca ulaşılması ya da ulaşamayacağına anlaşılması durumunda koruma tedbirleri kaldırılmaktadır. Yani koruma tedbirlerinin tamamı geçici olma özelliğine sahiptir. Örneğin beraat edeceği anlaşılan sanığın tutukluluğuna devam edilmesi mümkün değildir. Tutuklama koruma tedbiri, sanığa ceza verilmesi halinde infazının sağlanmasına yöneliktir. Bu nedenle sanığın beraat edeceği belirginleştğinde tutuklama koruma tedbirine derhal son verilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu tedbir en fazla hükmün infazına geçilene kadar devam ettirilebilmektedir.¹³

Geçici olma özelliği koruma tedbirlerinin ancak belli zaman dilimleri ya da belli olaylar çerçevesi içinde kalmak kaydıyla uygulanabilmesini ifade etmektedir. Bu özelliği ile koruma tedbirleri, sınırlandırılmış tedbirlerdir. CMK'da bazı koruma tedbirleri açısından azami süreler belirlenmektedir. Örneğin CMK'nın 90. maddesinde gözaltı süresi, 102. maddesinde azami tutukluluk süreleri, 135. maddesinde iletişimin denetlenmesi süreleri net şekilde düzenlenmiştir. Bu süreler dolduğu takdirde ilgili koruma tedbirinin sonlandırılması gerekmektedir. Ancak geçici olma durumu için süre belirlemesinin yapılması şart değildir. Amacın gerçekleşmesi durumu da tedbirin

¹² Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 119-120.

¹³ Faruk Turhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Asil Yayınevi, 2006, s. 198

kaldırılması için bir sebep teşkil etmektedir. Önemli olan, koruma tedbiri uygulanmasını haklı kılacak bir sebebin bulunmasıdır.¹⁴

Koruma tedbirleri, ceza olmadıkları için “*non bis in idem*” ilkesi uygulanmamaktadır. Bu kapsamda aynı fiil için birden fazla koruma tedbirine başvurulması ya da tedbirlerin değiştirilmesi mümkündür. Örneğin arama ve elkoyma, uygulamada genellikle birlikte uygulanmaktadır. Koruma tedbirleri, yerine başka bir koruma tedbirine karar verilmesi durumunda da geçici olma vasfını sürdürür. Bu durumda koruma tedbirlerinin tamamen kaldırıldığından söz edilememektedir. Bir koruma tedbirinin sona erdirilip başka bir koruma tedbirinin uygulamaya konulması söz konusu olabilmektedir. Bu durum, koruma tedbiri uygulanmasını gerektiren tehlikenin azalması veya artması ile alakalı olmaktadır. Uygulamaya bakıldığında adli kontrol ve tutuklama koruma tedbiri arasında bu durumun sıklıkla uygulandığı görülebilmektedir.¹⁵

Koruma tedbirleri, süreklilik arz etmemektedir. İhtiyaç duyulduğu anda uygulanmakta, mevcut ihtiyaç son bulduğu takdirde ise ivedilikle sona erdirilmeleri beklenmektedir. Sona erdirilmediği takdirde uygulayıcılar açısından hukuki ve cezai sorumluluk ortaya çıkabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmaması için kanun koyucu tutuklama gibi temel hak ve özgürlükler açısından önemli olan tedbirlerde süreler öngörmüştür. Öngörülen bu süreler genel anlamda makul sayılabilecek süreler olmaktadır.¹⁶

2.3.3. Araç Olma

Ceza yargılamasının amaçlarından biri maddi gerçeğe ulaşmaktır. Koruma tedbirleri ise bu amacın gerçekleşmesine yardımcı olan araç niteliğindedir. Verilen hükmün uygulanabilirliğinin sağlanması konusunda koruma tedbirleri hayati önemdedir. Bu tedbirler, ceza niteliğinde değildir. Başka bir işlemin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla geçici bir süreliğine kullanılan araç olarak uygulanmaktadır. Bu işlemler; delillerin toplanması, delillerin karartılmasının önlenmesi, ceza yargılamasında şüpheli-sanığın hazır bulundurulmasının sağlanması, hapis cezasının infazının

¹⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 257-258.

¹⁵ Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 489.

¹⁶ Hakan Hakeri ve Yener Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2020, s. 316.

sağlanması gibi pratikleri kapsar. Bu amaçlara ulaşılması durumunda ilgili koruma tedbirlerine son verilmektedir¹⁷.

Koruma tedbirleri, birbirlerine yönelik olarak da araç olabilmektedir. Örneğin arama tedbiri genellikle elkoyma koruma tedbirinin uygulanmasına yardımcı olmaktadır. Gerekli deliller toplandığında bu tedbirlere son verilebilmektedir.¹⁸

2.3.4. Hüküm Öncesi Temel Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırabilme

Ceza yargılamasında kesinleşmiş bir hüküm bulunmaksızın koruma tedbirleri uygulanmaktadır. Bu durum, koruma tedbirlerinin ceza yargılaması sonucunda maddi gerçeğe ulaşılmasına yardımcı nitelik taşımasından kaynaklanmaktadır. Koruma tedbirleri ceza yargılamasının yapılmasını, yargılama sonucunda verilen hükümlerin ise infazının yapılmasını sağlamaktadır.¹⁹

Koruma tedbirleri, hüküm verilmeden önce temel hak ve özgürlükleri sınırlandırabilme özelliğine sahiptir. Bu özellik, doğrudan ya da dolaylı olarak tüm koruma tedbirlerinde mevcuttur. Sınırlandırılan temel hak ve özgürlük ise koruma tedbirine göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin hüküm verilip kesinleşmeden arama ve elkoyma tedbirleri uygulanabilmektedir. Şüpheli ya da sanığın mülkiyet hakkı, elkoyma tedbiri ile hüküm öncesinde sınırlandırılmaktadır.²⁰ Konutta yapılan aramada ise şüpheli ya da sanığın hem konut dokunulmazlığı hem de özel hayatın gizliliği hakkı sınırlandırılmaktadır. Tutuklama tedbiri kişi özgürlüğüne, iletişimin denetlenmesi tedbiri ise haberleşme özgürlüğüne müdahale niteliğindedir.²¹

2.3.5. Hâkim Kararı veya Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hallerde Cumhuriyet Savcısı Kararı Olması

Koruma tedbirlerinin hakim yahut kanunla belirlenmiş bir merciin vereceği karar veya emre dayanması gerekmektedir. Bu konuda karar verme yetkisi hâkime aittir. Soruşturma aşamasında koruma tedbirine karar verme konusunda yetkili hâkim Sulh Ceza Hâkimi olmaktadır. Hâkim kararının her zaman ivedilikle ve mutlak şekilde

¹⁷ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 280.

¹⁸ Cengiz Bardak, **Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 1996, s. 360.

¹⁹ Turhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 199.

²⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 258.

²¹ Öztürk, Kazancı ve Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, s. 30

alınabilmesi mümkün olamayabilmektedir. Bu nedenle kanun koyucu tarafından bu kurala istisna getirilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda hâkim kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet savcısının kararına başvurulabilmektedir. CMK'nın 91. maddesi ile bu duruma cevaz verilmektedir. CMK'nın 129. maddesinde düzenlenen postada elkoyma, 119. maddesinde düzenlenen arama gibi tedbirlerde bu şekilde karar alınabilmektedir. CMK'nın 119 ve 127. maddeleri ise gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısına ulaşma hali de mevcut değilse kolluk tarafından yazılı emir ile işlem gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. CMK'nın 90. maddesinde ise belli şartlar getirilerek bu durumlarda herkes tarafından yakalama koruma tedbirine başvurulabileceği düzenlenmektedir.²²

Kanuni düzenlemelere bakıldığında koruma tedbirlerinde verilecek kararın hâkim kararı haricinde durumun aciliyetine göre değişiklik gösterebileceği görülmektedir. Bu durum, koruma tedbirlerinin kanuni olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu, koruma tedbiri kararı verebilecek mercileri de açıkça belirtme gereği duymuştur. Gecikmesi durumunda sakıncalı olan hallerde Cumhuriyet savcısının ya da kolluğun aldığı koruma tedbirlerinin sonradan hâkim onayına sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde tedbirin hukukiliği tartışılmaktadır. Bazı koruma tedbirlerinde Cumhuriyet savcısı ya da kolluğa yetki verilmemektedir. Bu koruma tedbirlerinden biri tutuklamadır. CMK'nın 101. maddesine göre tutuklama koruma tedbiri ancak hâkim kararı ile uygulamaya konulabilmektedir. Tutuklama haricinde CMK'nın 110. maddesine göre adli kontrolde, CMK 128/9 maddesine göre taşınmaz, hak ve alacaklara el koymada, CMK 133. maddesine göre şirket yönetimi için kayyım tayininde, CMK 130. maddesine göre avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoymada yalnızca hâkim kararı ile ilgili koruma tedbirine başvurulabilmektedir. Kanunen yetkilendirilen merciler tarafından verilmeyen koruma tedbirleri ise hukuka aykırılık taşımaktadır.²³

Kanaatimizce kanun koyucu, arama ve elkoyma gibi genellikle soruşturma evresinde ve acele hallerde uygulanan koruma tedbirlerinin uygulanmasında hâkim kararı arayarak soruşturma evresini güçlendirme ve Cumhuriyet savcısını yetkili kılma amacına ters hareket etmektedir. Soruşturma evresinde yetkili ve sorumlu olan merci Cumhuriyet savcısıdır. Bu kapsamda delillerin toplanması hususu da Cumhuriyet

²² Öztürk, Kazancı ve Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, s. 32.

²³ Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**, s. 290.

savcısına aittir. Toplanan deliller ile Cumhuriyet savcısı iddianame hazırlamaktadır. Koruma tedbirlerini hâkimlerin soruşturma evresinde uygulama zorunluluğu ya da Cumhuriyet savcısının bu konuda hâkimi zorlama yetkisi mevcut değildir. Uygulanamayan koruma tedbiri nedeniyle delil eksikliği yaşandığında iddianame hazırlanamayacak ya da iddianamesi iade edilecek olan ise Cumhuriyet savcısı olmaktadır. Bu durumda Cumhuriyet savcısının çaresiz kalması söz konusudur. Gecikmesi durumunda sakıncalı olan hallerde Cumhuriyet savcısının karar vermesi halinde ise kısa bir sürede hâkim onayına sunulma şartı aranmaktadır. Bu durum, kapsamlı dosyalarda sıkıntı oluşturabilmektedir. İlgili evrakların ve eşyaların hâkim onayına sunulması için acele edildiğinden soruşturma işlemlerinin eksiksiz şekilde yapılması engellenebilmektedir. Bu nedenle soruşturma evresinde özellikle delillerin toplanmasına yönelik yapılan arama ve elkoyma tedbirleri konusunda kural olarak Cumhuriyet savcısının yetkilendirilmesi kanuni amaca daha uygun olacaktır.

2.3.6. Ölçülülük

Koruma tedbirleri, hükümden önce uygulanmaları ve haklı görünüşe dayanmaları nedeniyle risk barındırmaktadır. Koruma tedbirleri ceza yargılamasının tamamlanması, delillerin toplanması ve karartılmaması gibi amaçlara yönelik geçici bir araç olsa da temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğindedir. Böyle bir durumda koruma tedbirleri ile alınacak riskin azaltılması ve temel hak ve özgürlüklere dikkat edilmesi beklenmektedir. Riskin azaltılması konusunda koruma tedbirlerinin ölçülülük özelliği önem taşımaktadır. Ölçülülük, koruma tedbirlerinde ulaşılmak istenilen amaç ile uygulanacak koruma tedbiri (araç) arasında denge sağlanmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda amacın ön planda tutulması, aracın amacın önüne geçecek şekilde uygulanmaması gerekmektedir. Ölçülülük özelliğine göre amaca ulaşmak daha az temel hak ve özgürlüğü sınırlandırıcı bir koruma tedbiri ile mümkünse daha fazla temel hak ve özgürlüğü sınırlandırıcı koruma tedbirine başvurulmamalıdır. Ölçülülük özelliği, orantılılık olarak da ifade edilebilmektedir. Amaç ile uygulanan koruma tedbiri arasında bir orantısızlık mevcutsa bu durumda ilgili koruma tedbirinin uygulanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde temel hak ve özgürlüklere keyfi şekilde müdahalede bulunulması söz konusu olabilmektedir.²⁴

²⁴ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 767.

Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olan koruma tedbirlerinde Anayasanın 13. maddesi ile hukuk devletinin bir gereği olarak dikkate alınması gereken bir özelliktir. Koruma tedbirlerinin uygulandığı esnada suçluluğun kesinleşmesi söz konusu olmadığından ceza muhakemesi hukuku anlamında bir hüküm bulunmamaktadır. Bu bağlamda uygulanan tedbir ile ulaşılmak istenilen amaç arasında ölçülülük bulunması gerekmektedir. CMK'nın 100. maddesinde olduğu gibi kanun koyucu bazı hallerde ölçülülük özelliğine vurgu yapmaktadır. Kanuni düzenleme bulunmadığı takdirde koruma tedbirine karar veren ve kararı uygulayan merciler tarafından amaç ile araç arasında ölçülülüğün gözetilmesi beklenmektedir.²⁵

2.3.7. Görünüşte Haklılık

Uygulanan koruma tedbirlerinin haklılığı, ceza yargılaması sonucunda verilen hüküm ile belli olmaktadır. Ancak bu tedbirler henüz ortada bir hüküm olmadan uygulandığından kesin olarak haklılık durumları, uygulandıkları zamanda belli değildir.

Koruma tedbiri uygulandığında tedbire muhatap olan kişinin suçluluğu ya da suçsuzluğu kanıtlanmış değildir. Bu tedbirler geçici olarak ve araç niteliğinde uygulanmaktadır. Tedbirlerin uygulanması ile meydana gelebilecek olumsuzlukların önlenmesi amacıyla görünüşte haklılık durumu öngörülmektedir. Her ne kadar koruma tedbirlerinin kesin olarak haklı uygulanıp uygulanmadığı uygulandığı sırada belli olmasa da bu tedbirleri uygulayabilmek için görünüşte haklılığın bulunması aranmaktadır. Görünüşte haklılık, koruma tedbirleri uygulandığı anda haklı bir uygulama olarak görülmesini ifade etmektedir.²⁶

Koruma tedbirleri, tehlike durumunda uygulanmaktadır. Bu nedenle herhangi bir hak tehlikedeysse söz konusu tedbirler uygulanacaktır. Bunun yanı sıra tehlikeye ilişkin yapılacak araştırmanın zaman almasından dolayı koruma tedbirlerinin yakın tehlikede uygulandığı da gözetildiğinde gecikme olmaması için yapılmaktadır. Bu nedenle koruma tedbirlerinin uygulanmasında görünüşte haklılık ile yetinilmektedir. Bu haklılık, yargılama sonunda mahkûmiyetin kesin olması şeklinde değildir. Bu tedbire başvurulmasının korunmak istenilen amaç açısından gerçekleşmesinin muhtemel

²⁵ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s. 215.

²⁶ Hakeri ve Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 319.

görülmesini ifade etmektedir. CMK’da görünüşte haklılığın koruma tedbirlerinin her birinin sebep ve şartlarını öngörmek şeklinde belirlenebileceği düzenlenmektedir. Bu haklılığın belirlenmesi hususunda ise uygulamada özellikle suç şüphesine bakılmaktadır. Makul şüphe ya da kuvvetli şüphe, görünüşte haklılığın varlığı konusunda uygulayıcılar tarafından incelenmektedir. Şüphenin yanı sıra koruma tedbirlerinin uygulanma şartları ya da sebepleri de somut olaya göre değerlendirilmektedir.²⁷

Görünüşte haklılık, koruma tedbirlerinin hüküm verilmeksizin amaca ulaşmasında uygulayıcılara yardımcı olmaktadır. Ancak haklılık durumu yapılacak ceza yargılaması sonucu kesinleşeceğinden uygulayıcıların yanılması mümkündür. Bu yanılma durumunda takdir yetkisi kullanıldığı için sorumluluk devlete yüklenmektedir. Zarar görenlerin kanun yollarına başvurarak devletten hakkını araması beklenmektedir. Görünüşte haklılığın koruma tedbiri uygulanırken bulunmadığı, uygulayıcıların yanlış takdirde bulunduğu anlaşılır ve bu nedenle hakkında koruma tedbiri uygulananların mağdur olması durumunda oluşan mağduriyetin devlet tarafından karşılanması gerekmektedir. Devlet tarafından Anayasanın 19/9 maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nin 5/5 maddesi gereğince, haksız koruma tedbirinden dolayı mağdur olan kişilere tazminat ödenmektedir. Koruma tedbirini uygulayan kamu görevlilerinin görevlerini kötüye kullanma durumları söz konusu ise devlet, ödediği tazminatı ilgili kamu görevlilerine rücu edebilmektedir. Bu durumla ilgili usul ve esaslar, CMK’nın 141 vd. maddelerinde düzenlenmektedir.²⁸

²⁷ Çolak ve Taşkın, **Açıklamalı-Karşılaştırmalı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, s. 20-21.

²⁸ Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 364-365, 488.

3. ARAMA

3.1. Arama Kavramı

Arama, sözlük anlamı itibariyle hukuki anlamda suç belgelerinin ele geçirilmesi ya da sanığın yakalanması için bir kişinin işyerinde, üzerinde, evinde ya da eşyasında yapılan araştırmayı ifade etmektedir.²⁹

Arama, mevcut bir suçun delillerini açığa çıkarmak için ilgililerin ikamet adreslerinde yapılan araştırma işlemidir.³⁰

Koruma tedbiri olarak bakıldığında arama, kamu güvenliğini ve düzenini sağlayabilmek için suç şüphesi durumunda şüpheli ya da sanığın yakalanabilmesi amacıyla üstlerinin, araçlarının, eşyalarının, ikametlerinin, belgelerinin araştırılması işlemidir. Bu işlemin yapılması, ilgili kişilerin özel ve aile hayatının gizliliği sınırlandırmaktadır.³¹

Arama, suçun ortaya çıkmasında etkili olabilecek belge niteliği taşıyan nesnelere ya da saklanan ve suç şüphesi altına bulunan şüpheli veya sanığın bulunması için gerçekleştirilen araştırma işlemi ifade etmektedir. Türk Hukukuna göre arama, adli ve önleme araması şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Koruma tedbirleri kapsamında önemli olan arama ise adli aramadır. Fakat Anayasa ve kanunlarda aramanın tanımı mevcut değildir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde (AÖAY) adli arama ile önleme

²⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2020).

³⁰ Orhan Şener, **Hukuk Sözlüğü**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2018, s. 324.

³¹ Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2020, s. 147; Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2020, s. 292; Yasemin F. Saygılar, “Arama”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 630;; Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, I. Cilt**, Ankara: Yayın Matbaacılık, 2008, s. 472; Mehmet Kahraman, “Koruma Tedbiri Olarak Arama”, **Yargıtay Dergisi**, C. 33, S. 3, (2007), s. 330.

araması ayrımı netleştirilerek adli arama kavramının tanımı yapılmaktadır. Yönetmeliğin 5. Maddesine göre suç işleyen, suçun işlenmesine yardımcı olan ya da suça katılan şüphelilerin/sanıkların yakalanması ve gerçeğe ulaşmak için gerekli nesne ya da delillerin bulunabilmesi için kişilerin üstünde, ikamet adreslerinde, evraklarında yapılan araştırmaya adli arama denilmektedir. Adli aramanın hukuki dayanağı ise CMK'dır.³²

AÖAY'de önleme araması tanımlanmamaktadır. Önleme araması; milli güvenliği ve toplum düzenini sağlamak, toplum ahlakını ve sağlığını korumak, temel hak ve özgürlüklere müdahale edilmesine engel olmak, saldırıları önlemek, taşınması sakıncalı ve yasak olan silah ve diğer patlayıcı maddeleri tespit etmek için kabul edilebilir ve makul bir sebebe bağlı olarak yapılan araştırma işlemidir. Bu işlemi gerçekleştiren görevliler, yetkili mercilerden aldıkları yazılı emre ya da gecikmesinde sakınca olan durumlarda mülki amirinden aldığı yazılı emre dayanmaktadırlar.³³

CMK'nın 116 vd. maddelerinde aramaya yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Aramanın tanımı, CMK'nın 116. maddesinde kanun koyucu tarafından yapılmaktadır. Maddeye göre suç delillerinin elde edilmesi ya da yakalanması konusunda makul şüphe bulunan şüpheli ya da sanığın evinin, üstünün, eşyasının, işyerinin ya da ona ait olan diğer yerlerin aranması mümkündür. CMK 117. maddede ise kanun koyucu, şüpheli ya da sanığın yakalanabilmesi ya da suç delillerinin elde edilebilmesi için bu kişiler haricindeki diğer kişilerin de eşyasının, evinin, üstünün, işyerinin ya da o kişilere ait başka yerlerin aranmasına cevaz vermektedir.

Arama işlemi kişilerin üstlerinde, eşyalarında, evlerinde, arabalarında, dükkânlarında, müstemilatlarında, ofislerinde, bürolarında, evraklarında, bilgisayarlarında, dokümanlarında vs. yapılabilmektedir. Bunlar haricinde caddelerde, sokaklarda ya da kamuya açık yerlerde de arama yapılması mümkündür. Aramanın konusunu ise taşınırlar oluşturmaktadır.³⁴

³² Yeşim Yılmaz, "Bir Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemi Olarak Adli Arama", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, (2016), s. 253.

³³ Mesut Bilen, "Adli Arama ve Önleme Araması", (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır, 2006, s. 14; Önleme aramasının yalnızca eşya elde etmek için yapıldığına yönelik görüş için bkz. Rifat Çulha vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2017, s. 50.

³⁴ Mesut Bedri Eryılmaz, **Türk ve İngiliz Uygulamasında Durdurma ve Arama**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 33.

Kişilerin özel hayatlarının sınırları toplumlar arasında farklılık gösterebilmektedir. Aramada gizli olan bir şeyin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.³⁵ Açıkta ve aleni şekilde bulunan delillerin elde edilmesi, arama olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle X-ray cihazları teknik olarak arama niteliğinde değerlendirilmemektedir. Örneğin terminalde ya da havalimanlarında bavulların x-ray cihazından geçirilme işlemi arama kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak özel teknoloji içeren aletler kullanılıyorsa yetkili mercilerden arama kararı alınması gerekebilmektedir.³⁶ Özellikle uyuşturucu madde aramalarında kullanılan özel eğitilmiş köpeklerin yaptıkları aramanın arama niteliğinde olmadığını savunulmaktadır.³⁷ Ancak bu aramalarda gizli olan bir şeyin açığa çıkarılması söz konusu olduğundan bu görüşe katılmamaktayız.³⁸

Koklanarak algılanan, gözle görülen ya da işitilerek varlığı anlaşılan deliller, arama kavramı içine değerlendirilmemektedir. Dışarıdan bakıldığında herkesçe görülebilen bir delilin alınmasında arama söz konusu olmamaktadır. Bu işlem sırasında el feneri, dürbün gibi aletlerin kullanılması da durumu değiştirmemektedir.³⁹ Bu kapsamda ikamet edilmeyen bir eve girilmesi, terk edilen eşyaların incelenmesi, açıkta bırakılan eşyaların incelenmesi, araç içerisine girmeden dışarıdan inceleme yapılması vs. arama sayılmamaktadır.⁴⁰

Bir durumun arama olarak nitelendirilebilmesi için somut olayın özelliğine göre özel hayatın başladığı yerin belirlenmesi gerekmektedir. Özel hayatın gizliliğine yönelik bir müdahale söz konusu değilse yapılan işlem arama olarak değerlendirilmemektedir.⁴¹

Kolluk tarafından şüpheli hareket sergileyen kişilerin takip edilmesi hukuka uygun kabul edilmektedir. Bu işlem teknik olarak arama değildir. Takipte teknik araçlardan yararlanılırsa CMK'nın 140. maddesi gereği yetkili merciden izin alınması

³⁵ Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, **Arama, El Koyma ve İletişimin Denetlenmesi**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2000, s. 1.

³⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 37.

³⁷ Ezgi Kızılkaya, "Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 89, (2010), s. 509.

³⁸ Aynı görüş için bkz. Ahmet Gökçen vd. **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 103.

³⁹ Feridun Yenisey, **İnsan Hakları Açısından Arama, Elkoyma, Yakalama ve İfade Alma**, Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 2005, s. 7; Recep Gülşen, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanununda Arama", **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 3, (2005), s. 90.

⁴⁰ Murat Aydın, **Arama ve El Koyma**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 23; Feridun Yenisey, "Yeni Arama Hukukumuz", **Polis Dergisi**, S. 37, (2003), s. 7.

⁴¹ Şemsettin Aksoy, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 20.

gerekmektedir. Örneğin şüphe edilen kişinin telefonunun dinlenmesi ya da evinin gözetlenmesi özel hayata ve aile hayatına müdahale niteliğinde olduğu için izne ihtiyaç bulunmaktadır.⁴²

AÖAY'nin 27. maddesi, kolluk güçlerinin yaptığı durdurma, el ve üst arama, kimlik sorma ve soru sorma işlemlerinin adli arama niteliğinde olmadığını belirtmektedir. CMK'nın 90/4. maddesinde kişilerin üzerinde bulunan ve kendisi ya da başkasına zarar verebilecek nesnelere elle aranması yakalama olarak değerlendirilmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ve AÖAY'nin 8. maddesinde ise suçüstü yapılan durumlarda kolluk tarafından şüpheliyi takip ederek şüphelinin girdiği evlere girilmesi arama değildir. Bu durum yakalama kapsamında ele alınmaktadır.

Arama koruma tedbirinde toplum menfaatleri ile kişilerin menfaatleri karşı karşıya getirilerek toplum menfaatleri korunmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda ise kişilerin bazı temel hak ve özgürlüklerine sınırlandırma getirilmektedir. Bu hak ve özgürlükler; vücut dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı vs.dir. Kanun koyucu tarafından bu tedbirin uygulanabilmesi sıkı şartlara bağlanmaktadır.⁴³

Aramanın amacı, yakalama ve delil elde etmedir. Bu kapsamda arama, aracı niteliğinde bir koruma tedbiridir. Arama tamamlandığında onu başka koruma tedbirleri takip etmektedir. Yakalama amacına ulaşıldığında şüpheli ya da sanık hakkında yakalama koruma tedbirine başvurulmaktadır. Aramada delil elde edilmesi halinde ise bu delile elkoyma koruma tedbiri uygulanmaktadır.⁴⁴

Türk Hukukunda aramanın yapılabilmesi için rızaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Kanunda düzenlenen arama şartlarının varlığı halinde arama yapılacak kişinin rızasının bulunmaması aramaya engel teşkil etmemektedir. Rıza yokluğu halinde de görevliler zor kullanarak aramayı gerçekleştirebilmektedirler.⁴⁵

Arama ile müdahale edilen temel hak ve özgürlüklerin önemi nedeniyle arama konusu ulusal ve uluslararası düzeyde farklı düzenlemelerde yer almaktadır. Anayasa'nın 22. maddesinde özel hayatın gizliliği düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye

⁴² Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1053

⁴³ Veli Özer Özbek ve Pınar Bacaksız, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 1, (2006), s. 147

⁴⁴ Mert Gümüşay, "Anayasa Değişiklikleri Işığında Arama Hukuku", (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004, s. 11.

⁴⁵ Hüseyin Ertuğrul, "Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 6, S. 55, (2011), s. 50.

göre kanunda belirtilen hallerde hâkim tarafından verilen arama kararı ile veya gecikmede sakınca olan durumlarda kanunla belirtilen merciin yazılı emriyle kişilerin eşyalarının, kıyafetlerinin ve özel belgelerinin aranabileceği belirtilmektedir. Anayasa'nın 21. maddesinde ise konut dokunulmazlığı düzenlenmektedir. Özel hayatın gizliliğine benzer bir düzenleme bu maddede de yer almaktadır. AİHS'nin 8. maddesinde özel hayat ve aile hayatının korunması, bu hakka yapılacak müdahalenin kanunla belirlenen çerçevede kamu sağlığı, kamu güvenliği, ekonomik refah gibi keyfilik barındırmayan sebeplerle yapılabileceği vurgulanmaktadır.

3.2. Aramanın Amacı

Hukuk devletinde devlet, toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamakla, insan haklarına saygı gösterip bu hakları korumakla görevlidir. CMK'nın ise amaçlarından biri maddi gerçeğe ulaşmaktır. Aramanın amacı, aramanın çeşidine göre farklılık göstermektedir. Aramanın çeşitleri, önleme araması ve adli aramadır. Aramaların genel amacı, kamu düzeninin sağlanması, suç ve suçlularla mücadele edilmesidir. Arama koruma tedbiri ile topluma ve suçtan zarar görenlere güven duygusu verilmektedir. Arama, ceza yargılamasında yapılan işlemlerin bireylerin hak ve özgürlüklerine uygun şekilde yürütülmesine yardımcı olan bir işlemdir. Arama işleminde bireylerin hak ve özgürlükleri ile kamu yararının çakışması söz konusu olmaktadır. Bu çakışmada kamu yararı gözetilmektedir. Bu nedenle arama koruma tedbirinde bireylerin bazı hak ve özgürlüklerine yönelik sınırlama gerçekleştirilmektedir. Bu sınırlama ise kanunda düzenlenen çerçevede yapılmaktadır.⁴⁶

Ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için yargılama makamlarının bazı araçlara ihtiyaçları olabilmektedir. Bu araçlardan biri olan arama ile yargılama sürecinde var olan şüphenin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. CMK'nın 116. maddesine göre arama koruma tedbirinde amaç, suç işlediği hakkında şüphe bulunan veya suç işlediği belirlenen kişilerin yakalanması ya da suçta kullanıldığı veya olayla alakalı olduğu düşünülen delillerin toplanmasıdır. Arama bu amaçların biri ya da her

⁴⁶ Hüseyin Yalçın, "Önleme Araması", (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010, s. 7.

ikisi için yapılabilmektedir.⁴⁷ Önleme aramasında amaç ise Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 9. maddesinde belirtildiği gibi suç işlenmesinin önlenmesidir. Bu nedenle bu arama çeşidi “önleme araması” olarak adlandırılmaktadır. Bu arama milli güvenlik, genel ahlak ve sağlık, kamu düzeni, başkalarının hak ve özgürlüklerine yönelik bir tehlikenin önlenmesi gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Önleme aramasında yalnızca suç unsuruna ya da suçta kullanılabilir eşyaya ulaşmak amaçlanmamakta, toplum için tehlike taşıdığına inanılan kişilere ulaşma veya potansiyel failleri caydırma amacı da taşınmaktadır.⁴⁸

Yakalama, kanunda belirtilen şartların mevcudiyeti durumunda uygulamada kolluk tarafından derdest edilmeyi ifade etmektedir. Yakalama işleminde kişilerin özgürlükleri geçici süreyle sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırma için kanuni düzenlemelere bakıldığında hâkim kararının zorunlu olmadığı görülmektedir. Kişinin ya da aracın durdurulması ise yakalama anlamına gelmemektedir. Bunun sebebi, yakalamada kişinin fiilen denetim altına alınmasıdır. Yakalama işlemi, gözaltına alma işleminden önce geçici şekilde gerçekleştirilen bir işlemdir.⁴⁹

Suç şüphesi altında bulunan kişilere yönelik aramalarda hem yakalama hem de delil elde etme amacı güdülebilmektedir. Ancak üçüncü kişilere yönelik bir arama söz konusu ise bu aramada amaç, suça yönelik delil elde etmektir.⁵⁰

Yakalamada kaba üst araması söz konusu olmaktadır. Kaba üst araması, kişilerin ceketlerinin, pantolonlarının vs. el ile kabaca aranmasını ifade etmektedir. Bu aramadan sonuç alınmadığı takdirde detaylı aramaya geçilmektedir. Detaylı arama için ise yetkili makamlardan gerekli izin alınması gerekmektedir.⁵¹

Suç şüphesi altında bulunan kişinin yakalanması amacıyla arama yapılmak istenen mekânlarda o kişinin bulunduğu konusunda makul şüphenin bulunması aranmaktadır. Her ihbarda makul şüphenin oluştuğundan söz edilmesi mümkün değildir. Arama kararının verilmesinde orantılılık ilkesi de gözetilmektedir. Aramadan elde edilecek

⁴⁷ Ali Tanju Sarıgül “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak Arama”, **Askeri Adalet Dergisi**, S. 113, (2002), s. 71; Hüsnü Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s. 15.

⁴⁸ Eryılmaz, **Türk ve İngiliz Uygulamasında Durdurma ve Arama**, s. 161.

⁴⁹ Handan Yokuş Sevik, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 3, (2005), s. 63.

⁵⁰ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1068.

⁵¹ a.g.e, s. 1068.

Fayda, arama işlemiyle verilecek zarardan azsa bu durumda arama koruma tedbirine başvurulmaması gerekmektedir.⁵²

Ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşmak için kullanılan her türlü belge, araç gereç ve nesne delil olarak nitelendirilmektedir.⁵³ Ceza muhakemesi hukukunda “delil serbestliği” ilkesi kabul edilmektedir. Bu nedenle görüntü ve ses kaydeden araçlar, fotoğraflar, yazılı materyaller, videokasetler, parmak izleri, kan, saç teli, fren izi, suç sonucunda elde edilen kazanç, suç aletleri vs. delil sayılmaktadır. Bazı durumlarda dolaylı deliller ile de gerçeğe ulaşılabilir. Ceza yargılamasında delillerin soruşturma aşamasında toplanması hedeflenmektedir. Ancak kovuşturma aşamasında yeni delil ortaya çıkması ya da eksik olduğu düşünülen delillerin toplanması söz konusu olabilmektedir. Bu durumda kovuşturma aşamasında da arama kararı alınabilmektedir. Kovuşturma aşamasından sonra ise yargılamanın yenilenmesine karar verilmediği sürece delil araştırmanın anlamı kalmayacağından arama kararı verilmemektedir.⁵⁴

CMK’da zilyedin rızası olmaksızın eşyanın alıkonulması durumuna elkoyma denilmektedir. Zilyedinin rızası varsa muhafaza altına almaktan bahsedilebilmektedir. Elkoymada sahibinin rızası dışında onun eşya üzerindeki hâkimiyeti kaldırılmaktadır. CMK’nın 123. maddesine göre suçun ortaya çıkmasına yardımcı olabilecek her türlü eşyaya elkonulması mümkündür. Arama, sahibinin kendi rızası ile suçla alakalı olduğu düşünülen eşyayı yargılama makamlarına teslim etmemesi durumunda uygulanmaktadır. Arama sonucunda suçla ilgili olduğu düşünülen bir eşya elde edilmişse bu eşyaya elkonulmaktadır. Bu bağlamda arama tedbiri, geçici bir tedbirdir.⁵⁵

3.3. Aramanın Hukuki Niteliği

Arama, Anayasanın 21. maddesi ile CMK’nın Dördüncü Kısmında “Koruma Tedbirleri” başlığı altında 116 vd. maddelerinde düzenlenmektedir. Bu düzenlemelere

⁵² Cem Şenol, **Teori ve Uygulamada Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Kullanılması ve Değerlendirilmesi Yasası**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 326.

⁵³ Cuma Özelce, “Koruma Tedbirleri Olarak Arama”, (Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 37.

⁵⁴ Kayıhan İçel ve Yener Ünver, **Uygulamalı Ceza Hukuku: Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2015, s. 213.

⁵⁵ Özcan Erdagöz, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama”, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2008, s. 73.

bakıldığında aramanın yaptırım niteliğinde olmadığı anlaşılmaktadır. Kanuni düzenlemeye göre arama, koruma tedbirlerinden biridir. Koruma tedbirinde amaç, ceza yargılamasının sağlıklı şekilde yapılarak gerçeğe ulaşılmasıdır.⁵⁶

Arama, bir koruma tedbiri olarak diğer koruma tedbirleri için geçerli olan ön şartlar ile özelliklere sahiptir. Arama işlemi, suç işlediğinden şüphelenilen kişinin yakalanması ya da suçla ilgili olduğu düşünülen delillerin açığa çıkarılması için yapılmaktadır. Bu işlemde amaç, kişileri korkutmak ya da onlara gözdağı vermek değildir. Arama işlemi, şüphelinin yakalanması ya da delillerin toplanması ile sonlanmaktadır. Bu bağlamda diğer koruma tedbirleri gibi geçicidir.⁵⁷

Arama işlemi, bir usul işlemidir. Yakalama işlemine ya da elkoyma işlemine aracılık etmektedir. Bu işlem ile hükümden önce temel hak ve özgürlüklere müdahale söz konusu olmaktadır. Kanuni düzenlemeler dâhilinde arama koruma tedbiri ile kişilerin bazı hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması mümkündür. Arama işleminin bu önemi nedeniyle işlemin uygulanabilmesi için mevzuatta düzenlenen usul ve esaslara uyularak yetkili mercilerden izin alınması gerekmektedir. Bu şekilde uygulama yapıldığında hukuka uygun şekilde ve toplumsal güveni sarsmadan suçla mücadele sağlanmış olmaktadır.

Arama koruma tedbirinin hangi durumlarda ve nasıl uygulanabileceği kanuni düzenleme altına alınmaktadır. Bu işlemin uygulanabilmesi için makul şüphe, görünüşte haklılık ve orantılılık ilkesine uygunluk aranmaktadır. Bu şartların mevcudiyeti durumunda aramanın uygulanması için kişilerin isteğine ve rızasına bakılmamaktadır. Bu kapsamda arama bir zorlama tedbiridir.⁵⁸

Türk Hukukunda arama, asayiş ve emniyetin sağlanması ile tehlikenin önlenmesi için yapılan “önleme araması” ve işlenmiş suç ile bu suçun failinin bulunması için yapılan “adli arama” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu aramalarda hâkim kararı aranmaktadır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yazılı emriyle arama yapılması mümkündür. Bu emir hâkim onayına sunulmaktadır. Önleme aramasında yetkili mercii o yerin en büyük mülki amiri iken adli aramada yetkili mercii Cumhuriyet

⁵⁶ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 22; Haydar Erol, **Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması**, Ankara: Yayın Matbaacılık, 2006, s. 237.

⁵⁷ Şafak ve Bıçak, **Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis**, s. 160; Can Cihan, “Koruma Tedbiri Olarak Arama-Elkoyma”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 88, S. 2, (2014), s. 213.

⁵⁸ Hüseyin Serkan Yıldız, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma”, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 17.

savcısı ya da Cumhuriyet savcısına ulaşılmayan durumlarda adli kolluk amiridir. Adli arama ceza muhakemesinin, önleme araması ise idare hukukunun alanına giren bir işlemdir.⁵⁹

3.4. Aramaya Hâkim Olan İlkeler

Aramanın hukuki çerçevede yapılması için birtakım ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerin arama işlemi yapılırken gözetilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde arama işleminin hukuka aykırılığı söz konusu olabilmektedir.

Anayasanın 2. maddesi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Bu bağlamda yapılan işlemlerde hukuka uygun davranılması gerekmektedir. Hukuki çerçeveyi oluşturan anayasa ve mevzuat kapsamında uygulamalar gerçekleştirilmektedir.⁶⁰

Hukuk devletinde halk, devletin güvencesi altındadır. Yöneticiler, halka karşı hukuki kurallarla bağlıdırlar. Toplumdaki tüm bireyler hukuki anlamda eşit kabul edilmektedir.⁶¹ Temel hak ve özgürlüklere müdahale edilmeyeceği konusunda yasal güvence sağlanmaktadır. Herkes kanunlara uygun davranmakla yükümlüdür. Yönetici olmak ya da kamu kurumu olmak bu durumu etkilememektedir. Kanunlara uygun davranılmaması durumunda yaptırım uygulanmaktadır.⁶²

Devletin tüm kurumları üzerinde hukukun denetleyici etkisi bulunmaktadır. Hukuk devletinin temelinde adaletin sağlanması ve hakların korunması yer almaktadır. Bu devletlerde özgürlük sağlanmaya çalışılmaktadır. Hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin korunması konusunda kolluk kuvveti olarak adlandırılan polis ile jandarma görevlidir.⁶³

Hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin korunabilmesi için kanunla kurulan tarafsız ve bağımsız mahkemeler olmaktadır. Bu mahkemelerin ise adil yargılanma koşullarını sağlaması gerekmektedir. Böylelikle iktidar, hukuk kurallarıyla sınırlanmış olmaktadır.⁶⁴

⁵⁹ İsa Döner, “Ceza Muhakemesi İşlemlerinden Koruma Tedbiri Olarak Arama İşlemi”, **3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 434.

⁶⁰ Hakeri ve Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 12.

⁶¹ Fevzi Demir, **Anayasa Hukuku**, İzmir: Albi Yayıncılık, 2017, s. 19.

⁶² İlyas Şahin, **Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 104.

⁶³ Fatih Özkul, “Ulusal İrade ve Hukuk Devleti”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 94, (2011), s. 50.

⁶⁴ Bülent Tanör ve Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2020, s. 96 vd.

Kişilerin özgürlükleri ve güvenlikleri, kanunlarla düzenlenmekte ve yine kanunlarla sınırlandırılmaktadır. Anayasanın 19. maddesinde herkesin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğu belirtilmektedir. Kural, bu özgürlüklerin sınırlandırılmamasıdır. Kanunlarda düzenlenen sınırlı haller haricinde kişilerin özgürlük ve güvenliklerinin sınırlandırılması mümkün değildir.⁶⁵ Ancak Türkiye’de uygulamaya bakıldığında temel hakların sınırlandırılması konusunda sıkıntıların yaşandığı görülebilmektedir. Bazı durumlarda uygulayıcılar, yeterli şartlar oluşmadığı halde yakalama ve tutuklama gibi koruma tedbirlerini uygulayarak kişi özgürlüğü ve bazı durumlarda kişi güvenliğini sınırlandırabilmektedirler.

Kişilerin kendilerine özgü bulunan mahremiyet alanları yasalarla koruma altına alınmaktadır. Özel hayat kavramı, geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle kavramın hukuki anlamda tanımı yapılmaktan ziyade duruma göre bu kavramın alanı belirlenmeye çalışılmaktadır.⁶⁶ Özel hayat, kişilerin ailesi ya da yakın çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkileri ifade etmektedir. Kişilerin özel hayatlarına kanuni sınırlandırmalar haricinde müdahale edilmesi mümkün değildir. Anayasanın 20. maddesinde özel hayatın gizliliği ve korunması düzenlenmektedir. Fakat arama koruma tedbiri ile kişilerin yasalarla koruma altına alınmış özel hayatlarına müdahalede bulunmaktadır. Bu nedenle orantılılık ilkesine uygun şekilde kanuni sınırlamalar dâhilinde aramanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde aramanın hukuka aykırılığı söz konusu olmaktadır.⁶⁷

Özel hayat haricinde kişilerin bir de “gizli alanları” bulunmaktadır. Gizli alan, kimseyle paylaşılmayan sırlar, gizli fikirler ve hislerden oluşmaktadır. Bu alan kişiler açısından müdahale edilmesi halinde bireylerde yıkım doğurabileceğinden her türlü müdahaleye karşı korunmaktadır.

Gizli alan, özel alanın aksine dokunulmazdır. Örneğin kişinin cinsel hayatı ile tercihleri gibi.⁶⁸

⁶⁵ Hüseyin Güler, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hükümleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği ve Türk Mevzuatı”, **Adalet Dergisi**, S. 20, (2004), s. 165.

⁶⁶ Ahmet Danışman, **Ceza Hukuku Açısından Özel Hayatın Korunması**, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1991, s. 7.

⁶⁷ Remzi Özmen, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 341.

⁶⁸ Mustafa Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2020, s. 125.

Türk Medeni Kanunun (TMK) 19. maddesinde kişinin sürekli kalma niyetiyle ikamet ettiği mekân, konut olarak tanımlanmaktadır. Konut dokunulmazlığında amaç, özel hayatın korunmasıdır. Anayasanın 21. maddesinde konut dokunulmazlığının sınırlandırılabilmesi durumları düzenleme altına alınmaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 116. maddesinde de kişinin rızası dışında konutuna girilmesi ya da rızası ile girilmesine rağmen rızası olmaksızın kalmaya devam edilmesi konut dokunulmazlığının ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda cezai yaptırım söz konusu olmaktadır.

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması kavramı, kişilerin özgürlüklerinin daraltılmasını ve belli koşullarda belli kapsamda kişi özgürlüklerine müdahalede bulunulmasına müsaade edilmesini ifade etmektedir. Bu sınırlandırma ise Anayasanın 13. maddesine göre kanuni düzenlemeler ile yapılabilmektedir. Aksi takdirde temel hak ve özgürlüklere keyfi şekilde müdahalede bulunulması durumu ortaya çıkmaktadır. Kanuni düzenlemeler çerçevesinde yapılan sınırlandırmaların ise ölçülülük ilkesine uygun şekilde yapılması aranmaktadır. Örneğin delil bulmak için yapılan aramada kişilerin konuyla alakası bulunmadığı anlaşılan özel eşyalarına ve belgelerine müdahalede bulunulmaması zorunludur.

Hakkın özüne dokunmama ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasındaki sınırı belirlemektedir. Bu ilke gereği temel hak ve özgürlüklere hakkın özüne müdahalede bulunulmayacak şekilde sınırlama getirilebilmektedir. Sınırlandırmanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun yapılması da önem taşımaktadır.

Orantılılık/ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması konusunda oldukça önemlidir. Ölçülülük, sınırlama yapılmasıyla ulaşılmak istenen amaç ile sınırlama işlemi sırasında ortaya çıkabilecek olumsuzluklar arasındaki ölçüyü ifade etmektedir. Ceza muhakemesinde başvuru koruma tedbirlerinde temel hak ve özgürlüklere asgari düzeyde müdahalede bulunan tedbirler seçilmektedir. Bu bağlamda alınan tedbir ile tedbirin ulaşmak istediği amaç arasında makul bir oran bulunmaktadır. Örneğin olayı aydınlatmak için deliller toplanmışsa ve suç şüphesi altındaki kişi yakalanmışsa bu durumda arama tedbirinin uygulanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde tedbirin meşruluğu tartışılmaktadır.⁶⁹

⁶⁹ Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999, s. 34.

Ceza yargılamasında temel amaç, gerçeğe ulaşmaktır.⁷⁰ Arama koruma tedbirinde de nihai amaç maddi gerçeğe ulaşılmasını sağlamaktır. Ceza muhakemesi hukukunda delil serbestisi kuralı bulunmaktadır. Hâkimler olayla ilgili delilleri değerlendirerek kararlarını vermektedirler. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için her yol mübah kabul edilmemektedir.⁷¹ Anayasanın 38. maddesi ile CMK'nın 206. maddesinde hukuka aykırı delillere yer verilmektedir. Bazı delillerin elde edilmesi, bazı delillerin ise elde edilme aşaması hukuka aykırılık taşımaktadır. Yetkili makamdan izin alınmadan yapılan aramalar ya da şarta veya zamana uygun yapılmayan aramalar hukuka aykırı sayılmaktadır. Ceza Muhakemesi hukukunda, hukuka aykırı delillerle bir hüküm kurulması mümkün değildir. Bu deliller ile ilgili mutlak değerlendirme yasağı bulunmaktadır. CMK'nın 160. maddesine göre soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılmasından re'sen sorumludur.

Ceza yargılamasında hukuki işlemler, bireylerin sahip oldukları hak ve özgürlükler anlatılarak, yanlış yönlendirme, zorlama ve kandırma gibi yollara başvurulmaksızın yapılmaktadır. Suç şüphesi altındaki kişilerin kendilerini savunmaları engellenmemektedir. Deliller, temel hak ve özgürlükleri ihlal edilmeksizin açık ve dürüst şekilde toplanmaktadır. Dürüstlük ilkesi bu konuda önemlidir. Ancak bu ilkeyle alakalı olarak anayasa ve kanunlarda açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bu ilkenin dayanağı, adil yargılanma hakkıdır. Bu hak Anayasanın 36. maddesi ve AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenmektedir. TMK'nın 3. maddesinde düzenlenen iyi niyet kavramı da dürüstlük kavramıyla ilişkilidir. Dürüstlük ilkesine aykırı şekilde elde edilen delillerin kullanılması mümkün değildir.⁷²

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilk maddesi kapsamına göre tüm insanlar özgürdür ve doğuştan gelen haklar açısından eşittirler. 5. maddede ise insanlığa aykırı ve onur kırıcı ceza ve yaptırımların uygulanamayacağı düzenlenmektedir. AİHS'nin 3. maddesinde ise hiç kimseye insanlık dışı veya küçültücü muamele ya da ceza uygulanamayacağı ifade edilmektedir. İnsan haysiyeti, kanunlarda tanımlanmamaktadır. Doktrinde insan haysiyeti; kendi kaderini tayin etme, bilinçli olma, kişiliksizliği ortadan kaldıran manevi güç ve hür irade olarak

⁷⁰ Ali Rıza Çınar, "Hukuka Aykırı Kanıtlar", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 55, (2004), s. 32.

⁷¹ Mahmut Koca, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1-2, (2000), s. 106; Hakan Karakehya, "Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek", **Eskişehir Barosu Dergisi**, S. 10, (2006), s. 96.

⁷² Yunus Baki, "Adli Arama", (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s. 14.

tanımlanmaktadır.⁷³ İnsan haysiyeti/onuru, bireyin insan olması nedeniyle sahip olduğu doğal haklardandır.⁷⁴ İnsan haysiyetinin anayasa ve kanunlar ile korunması gerekmektedir. Anayasanın 17. maddesinde kimsenin insan onuru ile bağdaşmayan bir muameleye ya da cezaya tabi tutulamayacağı düzenlenmektedir. Arama koruma tedbiri ile bazı temel hak ve özgürlükler sınırlandırılrsa da bu tedbirin insan onurunu ihlal etmesi şeklinde olmaması gerekmektedir. Arama işlemi uygulanırken uygulayıcıların bu hususa özen göstermeleri beklenmektedir. Örneğin arama sırasında hakaret edilmesi, kaba üst araması yerine kişinin tamamen soyulması, arama süresinin keyfi şekilde uzatılması, gereksiz şekilde zor kullanılması gibi davranışlar insan onurunu zedeleyici nitelik taşımaktadır. Arama işlemi yapılırken bu davranışlardan uzak durulması gerekmektedir.

Suçsuzluk karinesi, kesin hüküm verinceye kadar kimsenin suçlanamamasını ifade etmektedir. Bu karine, hüküm verilip kesinleşene kadar kişilerin zan altında bırakılmasının engellenmesi için getirilmektedir. Anayasanın 38/4 maddesinde suçsuzluk karinesi düzenlenmektedir. Düzenlemeye göre suçluluğu hükmen sabit olana kadar kimse suçlu sayılamamaktadır. Bu düzenleme kapsamında kişilerin suçsuzluğunu ispatlaması değil, iddia makamlarının kişilerin suçluluğunu ispatlaması gerekmektedir. Bu durumda kişiler özgür şekilde kendilerini savunabilmekte, yetkili makamlar ise yargıladıkları kişileri suçsuz kabul ederek davranışta bulunmaktadırlar.⁷⁵

3.5. Aramanın Çeşitleri

Türk Hukukunda arama iki şekilde yapılabilmektedir. Bunlardan biri önleme araması, diğeri ise adli aramadır. İki arama çeşidinin de anayasal dayanağı, Anayasanın 20 ve 21. Maddeleridir.⁷⁶ Çalışmanın konusu “Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma” olduğu için idari alanda kalan önleme aramasına kısaca değinilecektir.

⁷³ Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 33.

⁷⁴ İlyas Doğan, “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 2, (2005), s. 53

⁷⁵ Metin Feyzioğlu, “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 48, S. 1-4, (1999), s. 135 vd.

⁷⁶ Veli Özer Özbek, **CMK İzmir Şerhi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 394.

3.5.1. Önleme Araması

Anayasa'nın 20, 21, 22. maddelerinde milli güvenlik genel ahlak ve sağlık, suç işlenmesinin önlenmesi, kamu düzeni, başkalarına ait hak ve özgürlüklerin muhafaza edilmesi, bulundurulması ya da taşınması yasak olan her türlü eşyanın tespit edilmesi amacıyla önleme aramasının yapılabileceği düzenlenmektedir. Önleme araması idari bir işlemdir. Bu arama kural olarak hâkim kararı ile yapılmaktadır. Bu karara itiraz edilebilmektedir. Gecikmesinde sakınca olan durumlarda ise mülki amirin yazılı emriyle yapılabilmektedir. Mülki amir, illerde vali ilçelerde ise kaymakamdır.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun (PVSK) ve AÖAY'nin 20. maddesine göre önleme aramasına yönelik karar veya emirde aramanın konusu, sebebi, kapsamı, aramanın geçerli olacağı zaman, aramanın yapılacağı yer vs. yer almaktadır. Uzun süreli, genel, belirsiz bir alana yönelik ve geniş şekilde önleme araması kararı verilmesi mümkün değildir.⁷⁷

AÖAY'nin 19. maddesine göre önleme aramasında kişilerin üstleri, araçları, özel belgeleri, eşyaları vs. aranabilmektedir. Bu arama, suç işlenmeden önce yapılmaktadır. Adli aramadan en önemli farkı budur. Suç işlenmeden önce caydırma, düzenleme ve önleme amacıyla yapılmaktadır. Önleme aramasına “idari arama” da denilmektedir.⁷⁸ Doktrinde “önleme araması” yerine “önleyici arama” terimi de kullanılmaktadır.⁷⁹

Önleme araması, somut bir tehlikenin önlenmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu arama çeşidi ilk defa 4771 sayılı Kanun ile PVSK'nın 9. maddesinde yapılan değişiklikle açıkça düzenlenmiştir. PVSK'nın 9. maddesi ile polise bu arama kapsamında aramanın yapılması, gerekli tedbirlerin alınması, CMK'ya göre gerekli işlemleri yapması görevi verilmektedir. Önleme aramasını talep yazısında arama açısından makul sebeplerin bulunduğu gerekçeleriyle belirtilmesi gerekmektedir. Özellikle mitinglerde, spor müsabakalarında, konserlerde, festivallerde vs. önleme araması gerçekleştirilmektedir. Bu yerlere girmek isteyenlerin polis tarafından istendiği takdirde kimliklerini ibraz etmeleri beklenmektedir. Önleme araması yapıldıktan sonra ise bir tutanak ile sonucu, arama kararı ya da emri veren merciiye bildirilmektedir.

⁷⁷ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 127.

⁷⁸ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 366.

⁷⁹ Bkz. Coşkun Özbudak, “Önleyici Arama (Anayasa Değişiklikleri ve Uyum Yasaları Açısından)”, **Jandarma Dergisi**, S. 99, (2002), s. 29-33.

PVSK'da mülki amirin yazılı olarak verdiği emrin hâkime onaylatılması konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Anayasanın 20/2 maddesinde ise bu husus vurgulanmaktadır. Bu kapsamda her ne kadar PVSK'da düzenleme bulunmasa da Anayasanın açık hükmü gereği önleme araması için verilen idari emrin hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir.⁸⁰

PVSK'nın 9. maddesi ve AÖAY'nin 19. maddesine göre önleme araması; toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerlerde, halka açık yerlerde, toplu taşıma araçlarında, spor müsabakalarının yapılacağı yerlerde, dernekler veya eklentilerinde yapılabilmektedir. Mevzuatta önleme aramasının yapılabileceği yerler sınırlı sayı ilkesine göre belirlenmektedir. Ancak önleme araması düzenlemelerinin yorum yoluyla genişletilerek karşılaşılabilecek yeni durumlara uyarlanması mümkündür. Kanun koyucunun önleme araması yapılacak yerler konusunda özellikle halkın toplu şekilde bulunabileceği yerleri ifade etmeye çalıştığı savunulabilmektedir. Bu nedenle mevzuatta sayılan yerler dışında kalan yerlerde önleme aramasının yapılması, arama kararını verecek olan makam tarafından değerlendirilebilmektedir.⁸¹ Buna karşın cezaevlerinde, havaalanlarında, nezarethanelerde vs. yapılacak aramalar ise özel kanunlarla düzenlenmektedir.⁸²

Kolluk, AÖAY'nin 8, 9 ve 25. maddelerine göre arama kararı ya da emri bulunmaksızın arama yapabilmektedir. Maddelere göre;

- Hakkında yakalama emri, tutuklama kararı veya zorla getirme kararı bulunan kişiler ile gıyabî tutuklama kararı verilmiş kaçağın yakalanması halinde yapılacak aramada,
 - Kaba üst araması yapılmasında,
 - Nezarethane öncesi yapılan üst aramasında,
 - Kolluk kuvvetlerinden kaçan kişilerin aranmasında,
 - İşlenmekte olan ya da henüz işlenmiş suçun failinin yakalanması sırasında yapılan aramada,
 - Kaçak eşya aramalarında,
 - Gümrükten geçenlerin aramalarında,

⁸⁰ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, s. 411 vd

⁸¹ Aldemir, *Adli – Önleme Arama ve Elkoyma*, s. 123.

⁸² Aydın, *Arama ve Elkoyma*, s. 102

- Silah taşıdığından şüphelenilen kişilerin aranmasında,
- Toplum için ya da kişiler açısından hayatî tehlikeyi ortadan kaldırmak için yardım çağrıları üzerine yapılan aramalarda arama kararı ya da emri bulunmaksızın arama yapabilmektedir.

Önleme araması, özel alışveriş merkezleri ya da özel işyerleri gibi yerlerde özel güvenlik görevlilerince yerine getirilmektedir. Özel güvenlik görevlilerinin bu yetkileri AÖAY'nin 21. maddesi ile 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un 7. maddesinden kaynaklanmaktadır.⁸³

PVSK'nın 4/A maddesine göre polis, kişileri ve araçları; suç ya da kabahatin işlenmesini önlemek, faillerinin kimliklerini tespit etmek, kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, topluma ya da kişilere yönelik muhtemel ya da mevcut bir tehlikeyi önlemek gibi amaçlarla durdurma yapabilmektedir. AÖAY'nin 27. maddesine göre bir kişinin geçici olarak durdurulması yakalama ve arama sayılmamaktadır. Durdurma yetkisinin kullanımı için makul şüphe aranmaktadır. Keyfi şekilde durdurmanın yapılması mümkün değildir.

Önleme araması sonucunda suç unsuruna rastlanmıyorsa AÖAY'nin 26. maddesine göre önleme araması tutanağa bağlanmaktadır. Bu tutanak, arama işlemine katılan ve hazır bulunanlar tarafından imzalanmaktadır. Tutanağın bir sureti ise ilgiliye verilmektedir. Suç unsuruna rastlanmazsa buna yönelik bir belge verilmektedir.

Önleme araması rutin şekilde yapılmamaktadır. Bu arama için makul şüphe gerekmektedir. Örneğin jandarmanın önceden belirlenmiş bir plana göre rutin şekilde köylerin giriş ve çıkışlarında arama yapması hukuka aykırıdır.⁸⁴

3.5.2. Adli Arama

Adli arama, AÖAY'nin 5. maddesinde tanımlanmaktadır. Maddeye göre adli arama, yakalama veya delil elde etme amacına yönelik olarak yapılan araştırma işlemidir. Adli aramada kişilerin konutu, işyeri, eşyaları, aracı vs. aranmaktadır. Bu arama işlemi ile

⁸³ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 139.

⁸⁴ Aydın, **Arama ve Elkoyma**, s. 107.

kişilerin özel hayatı ve aile hayatının gizliliğine müdahalede bulunmaktadır. Doktrinde de benzer tanımlamalar yapılmaktadır. Adli arama, ceza yargılamasında gerçeğe ulaşmak amacıyla yapılmaktadır. Gizli tutulan şeylerin ortaya çıkarılmasına yönelik yapılan araştırma işlemini ifade etmektedir.⁸⁵

CMK'nın 116 vd. maddelerinde düzenleme altına alınan adli arama koruma tedbiri; arama amacına, aramaya tabi tutulan kişinin yargılamadaki sıfatına ya da aramanın konusuna göre ayırımlara tabi kılınabilmektedir. Amacına göre adli arama, yakalama araması ve delil aramasıdır. Aramaya tabi tutulan kişinin yargılamadaki sıfatına göre adli arama; şüpheli veya sanığa yönelik arama, diğer kişilere yönelik arama ve avukatların aranmasıdır. Konusuna göre arama ise; üst araması, konutta arama, eşyada arama, işyerinde arama, diğer yerlerde arama olarak belirtilebilmektedir.⁸⁶

Adli aramada saklı olan delil niteliğindeki belirli eşyalar ya da suç işlediğinden şüphelenilen kişiler planlı şekilde aranmaktadır. CMK'nın 116. maddesinde "araştırma araması" ve "yakalama araması" olmak üzere iki türlü arama düzenlenmektedir. Adli arama bu amaçlardan herhangi birine ya da her ikisine de ulaşmak amacıyla yapılabilmektedir.⁸⁷

Adli arama, elkoyma ile yakalama tedbirlerine aracılık etmektedir. Bu nedenle araç olma özelliği arama koruma tedbirinde oldukça belirgindir. Uygulamada yalnızca arama amacıyla arama işlemi gerçekleştirilmemektedir.⁸⁸

Yakalama koruma tedbirinde kişinin hareket özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Bu işlemin herhangi bir şekli bulunmamaktadır.⁸⁹ Yakalama amacıyla aramanın yapılabilmesi için suç şüphesinin somutlaşması, sanığın orada olduğuna yönelik bir ihbar veya bir bulgu olması gerekmektedir.⁹⁰

Delil, bir fiilin suç olma durumunu ispatlamaya yarayan araçları ifade etmektedir.⁹¹ Delil elde etme amacıyla yapılan aramalarda arama sonucunda delil ele geçirildiğinde elkoyma işlemine geçilmesi gerekmektedir. Böyle durumlarda arama işlemi, elkoyma

⁸⁵ Hakan Hakeri ve Yener Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2020, s. 187; Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 411.

⁸⁶ Serap Keskin Kızıroğlu, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 58, S. 1, (2009), s. 144-148.

⁸⁷ Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 53.

⁸⁸ Özlem Yenerer, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Konut Dokunulmazlığı", (Marmara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996, s. 16.

⁸⁹ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 251.

⁹⁰ Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 55.

⁹¹ Bahri Öztürk ve M. Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 533.

amacıyla gerçekleştirilmektedir. Delil niteliğinde olan her şeye elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Elkoyma koruma tedbiri, zilyedin rızası dışında onun eşya üzerindeki tasarruf yetkisinin kaldırılmasını ifade etmektedir. Ceza yargılaması sonucunda elkonulan eşya zilyedine iade edilmekte ya da müsadere edilmektedir. Müsaderede eşyanın mülkiyeti devlete geçmektedir.⁹²

Adli arama uygulamada genel olarak delillerin toplanma aşaması olan soruşturma aşamasında yapılmaktadır. Ancak CMK'nın 192. maddesinde belirtildiği gibi kovuşturma aşamasında da eksik kalan ya da ortaya yeni çıkan deliller olabilmektedir. Bu durumda kovuşturma aşamasında da adli arama yapılabilmektedir.⁹³

Konusu itibariyle adli arama; üst araması, konut araması, işyeri araması, araç araması, diğer kapalı yerlerde arama, eşya araması, bilgisayar araması vb. şekillerde yapılmaktadır. Üst aramasında kişinin üzerinde bulunan her türlü giysi, aksesuar vs. aranabilmektedir. Bu arama, kişinin vücudunun dış yüzeyiyle sınırlı şekilde yapılabilmektedir. Üst aramasını aranan kişinin cinsiyetinde bulunan görevli gerçekleştirebilmektedir. Özellikle internet ve bilgisayar ortamında işlenen suçlar açısından ise bilgisayarlarda yapılan arama önem taşımaktadır. Veri aranacak olan bilgisayar ise şüpheliye, üçüncü bir kişiye, özel ya da resmi bir kuruluşa ait olabilmektedir. Fakat bu konuda kanuni düzenlemelerde sınırlama öngörülmemektedir.⁹⁴

3.6. Aramanın Şartları

Anayasanın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlüklere anayasada belirtilen nedenlerden dolayı kanunlarla sınırlandırma getirilebilmektedir. Arama tedbiri, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşımaktadır. Bu nedenle uygulama açısından bazı şartlara tabi tutulmaktadır. Ulusal düzeyde bakıldığında aramanın şartları, anayasa ve kanunlarla düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler, her koşulda aramanın yapılmasını ve keyfileştirilmesini engellediği için arama işlemine

⁹² Özbek, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama*, s. 57.

⁹³ Aksoy, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama*, s. 56.

⁹⁴ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 309-310.

maruz kalan kişiler açısından bir güvence niteliğindedir. CMK'nın 116. maddesinde "makul şüphe" ile "yetkili makamlarca verilen arama kararı veya emri" şartlarına yer verilmektedir. Bu şartlar hukuk devleti olmanın bir gereği olarak yasada düzenleme altına alınmaktadır.⁹⁵

3.6.1. Makul Şüphe

Şüphe kavramı sözlük anlamı itibariyle, gerçekleşmesi muhtemel olan bir olayla ilgili olarak kişilerde oluşan kanaati belirtmektedir.⁹⁶ Ceza yargılamasının varlık sebebi suç şüphesidir.⁹⁷ Bu bağlamda soruşturma aşamasında yetkili makamlar genel olarak suçun işlendiği yönünde makul şüphe ile hareket etmektedirler.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 6. maddesinde makul şüphe tanımlanmaktadır. Maddeye göre makul şüphe, somut olaylar karşısında hayatın olağan akışı gereği duyulan şüpheyi ifade etmektedir. Makul şüphenin oluşumunda kişilerin hareketleri, mekân, zaman gibi hususlar etkili olmaktadır.⁹⁸ Yalnızca ihbar üzerine arama kararı verilmemekte, bu kararın verilebilmesi için somut bulgular aranmaktadır. Uygulamada makul şüphe, tarafsız ve ortalama zekâda bir kişinin bakış açısı ile o kişinin ya da eşyanın suçla ilgili olduğunun düşünülmesidir. Kişinin öncesinde sabıkalı olması, makul şüphe açısından yeterli kabul edilmemektedir.⁹⁹ Bu bağlamda örneğin hırsızlıktan sabıkası olan birinin aranması kabul edilmemekte iken bu kişinin geç saatte araç otoparkında görülmesi arama için makul şüphe oluşturabilmektedir.¹⁰⁰

CMK'nın 116. maddesinde arama yapılabilmesi için makul şüphe bulunması şartı getirilmektedir. Bu kapsamda arama yapılabilmesi için suç şüphesi altındaki kişilerin yakalanması ya da suçun işlendiğini açığa çıkarabilecek delillerin toplanması açısından makul şüphenin bulunması gerekmektedir. Makul şüphe kavramının net bir kapsamı olmaması nedeniyle yetkili makamlar tarafından değerlendirilmesi gereken göreceli bir kavramdır. Ancak soruşturma aşamasında deliller henüz tam

⁹⁵ Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 60.

⁹⁶ Özelce, **Koruma Tedbirleri Olarak Arama**, s. 41.

⁹⁷ Özkan Gültekin, "Ceza Muhakemesi Hukukunda "Şüphe" Kavramı", **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 46, (2010), s. 121.

⁹⁸ Şafak ve Bıçak, **Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis**, s. 162.

⁹⁹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 30; Feridun Yenisey, "Adli Arama", **Çağın Polisi Dergisi**, S. 144, (2013), s. 15.

¹⁰⁰ Mesut Bedri Eryılmaz, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 502.

toplanamadığı için kuvvetli şüphe durumunun her zaman uygulanabilir olmaması, aramanın yapılabilmesi açısından kanun koyucunun makul şüphe aramasına yol açmaktadır. Makul şüphe, somut olaya göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle makul şüphenin varlığı konusundaki takdir yetkisi, arama kararı vermeye yetkili kılınan makamlara bırakılmaktadır. Ancak bu yetki, diğer şartlarla birlikte düşünüldüğünde sınırlandırılmış bir yetkidir. Bu bağlamda keyfi şekilde arama kararı verilmesi engellenmektedir.¹⁰¹

Şüphenin makul olması, hayat deneyimlerine göre suç delillerinin ya da aranan kişinin ilgili yerde bulunabileceğine yönelik iz, delil ve emarelerin bulunmasını ifade etmektedir. Örneğin otomobilin bagajından kan damlaması gibi.¹⁰² Ancak makul şüphe ile yapılan aramalarda suça yönelik delillerin ya da aranan kişilerin bulunamama ihtimali mevcuttur. Bu nedenle kanun koyucu tarafından kuvvetli şüphe yerine makul şüphenin bulunması aranmaktadır.¹⁰³

Arama talebinde genel olarak kolluk tarafından bulunmaktadır. AÖAY'nin 7. maddesine göre bu talebi kolluk, Cumhuriyet Başsavcılıklarına bildirmektedir. Cumhuriyet Başsavcısı uygun görürse Sulh Ceza Hâkiminden arama talep etmektedir. Arama talep edilirken ilgili evraklara makul şüphe ile ilgili işaretler ve bulgular eklenmektedir. Örneğin; bilgi kaynağı, arama nedeni, aranacak kişinin kimliği, arama ile elde edilmek istenilenin ne olduğu, belirtilen yerde istenilenin bulunabileceğine yönelik somut bulgular vs. yer almaktadır. Evrakı inceleyen hâkim ya da Cumhuriyet savcısı, olayda makul şüphenin var olup olmadığına karar vermektedir. Verilen karar neticesinde arama kararı verilir ya da arama talebi reddedilir. Talebin reddi halinde farklı bulgularla yeniden aynı olay için arama talebinde bulunulması mümkündür.¹⁰⁴

Arama açısından makul şüphe, her halükarda sağlanması gereken bir şartı belirtmektedir. CMK'nın 116. maddesinde “şüpheli veya sanık” ibaresi yer almaktadır. Şüpheli, CMK'nın 2. maddesine göre soruşturma aşamasında suç şüphesi altındaki kişiyi ifade etmektedir. Buna göre kanun koyucu, arama için soruşturmanın

¹⁰¹ A. Şeref Gözübüyük ve A. Feyyaz Gölcüklü, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2016, s. 231.

¹⁰² Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 907.

¹⁰³ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 295.

¹⁰⁴ Feridun Yenisey, “Arama ve Elkoyma Önleme Aramaları ve Uygulamadaki Sorunlar”, **TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliğleri**, Ankara: EGM Yayınları, 2006, s. 111.

başlatılmasını aramaktadır. CMK 117. maddede ise diğer kişilerin aranabilmesi için aranılan kişinin ya da suç delillerinin ilgili yerlerde bulunduğu kabul edilebileceği olayların belirlenmesi beklenmektedir. Bu duruma göre diğer kişilerin aranmasında makul şüphenin de üstünde bir bulgu veya kanıt ihtiyacı duyulmaktadır.

Makul şüphenin varlığı, aramanın uygulanacağı zaman açısından önem taşımaktadır. Arama sonrası ortaya çıkan makul şüphe durumu, aramanın hukuka uygun kılınmasını sağlamamaktadır. Bu durumda makul şüphe şartının gerçekleşmediği kabul edilmektedir. Şüphenin makuliyeti, arama tedbirine başvurulacağı anda mevcut olmak durumundadır.¹⁰⁵

3.6.2. Arama Kararı veya Arama Emri

Anayasanın 20 ve 21. maddelerine göre arama yapılabilmesi için yetkili makamlar tarafından verilen arama kararı ya da arama emrinin bulunması gerekmektedir. Arama kararı, usulüne uygun şekilde hâkimden alınmaktadır. Gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısı veya kolluk amiri tarafından yazılı bir arama emri ile arama işlemi yapılabilir. Arama kararı ya da emri olmaksızın bir kimsenin eşyalarının, üstünün, konutunun vs. aranması mümkün değildir. Uygulamada arama işlemi kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu görevlilerin arama işlemi yapabilmeleri için hâkimden arama kararı almaları ya da gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda yetkili makamlardan yazılı şekilde arama emri almaları beklenmektedir. Aksi takdirde hukuka aykırı şekilde yapılan arama işlemi söz konusu olmaktadır.

3.6.2.1. Hâkim Kararı

Anayasanın 20 ve 21. maddeleri, CMK'nın 119. maddesi ile AÖAY'nin 7. maddesine göre arama kararı verme yetkisi hâkime aittir. Bu yetkinin verilmesinde hâkimin objektif olması önem taşımaktadır. Arama kararı ile kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunmaktadır.¹⁰⁶ Hâkim tarafından arama kararı

¹⁰⁵ Eryılmaz, **Türk ve İngiliz Uygulamasında Durdurma ve Arama**, s. 36.

¹⁰⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1063.

verilirken temel hak ve özgürlüklere müdahale ile arama sonucunda elde edilecek toplum menfaatinin kıyaslaması yapılmaktadır.¹⁰⁷

CMK'nın 162. maddesi ile AÖAY'nin 7. maddesine göre arama kararını verme yetkisine sahip olan hâkim, soruşturma aşamasında Sulh Ceza Hâkimidir. Arama için öncelikle kolluk tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına ilgili belgeler gönderilerek arama talebinde bulunmaktadır. Cumhuriyet savcıları ise kolluk tarafından gönderilen bu evrakları inceleyerek Sulh Ceza Hâkimlerinden arama yapılması konusunda talepte bulunmaktadırlar. Kovuşurma aşamasında ise davanın yürütüldüğü mahkeme tarafından arama kararı verilebilmektedir. CMK'nın 33. maddesine göre bu konuda mahkemenin Cumhuriyet savcısının yazılı ya da sözlü görüşünü alması gerekmektedir. Arama kararı alındığı takdirde ise arama işlemi Cumhuriyet savcısının bizzat katılımıyla ya da talimatıyla kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁰⁸

Arama kararı dosya üzerinden yapılan inceleme ile verilmektedir. Bu kapsamda soruşturma aşamasında verilen arama kararına CMK'nın 267. maddesine göre itiraz edilmesi mümkündür. Yapılan itiraz CMK'nın 269. maddesine göre kural olarak arama kararının uygulanmasını durdurmamaktadır. Kovuşurma aşamasında ise mahkeme tarafından verilen arama kararına itiraz edilmesi mümkün değildir. Bu şekilde verilen arama kararları son kararlar birlikte istinaf veya temyiz edilebilmektedir.

Arama kararı açısından görevi nedeniyle özellik gösteren kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler; TBMM Genel Sekreteri, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, valiler, müsteşarlar ve kaymakamlardır. Kaymakamlar hakkındaki arama kararını o yerin Asliye Ceza Mahkemeleri verebilmektedir. Diğer kişiler hakkındaki arama kararı ise Yargıtay'ın ilgili ceza dairesi tarafından verilmektedir.

Hâkim tarafından verilen arama kararı, yazılı ve gerekçeli olmak zorundadır.¹⁰⁹ Uygulamada nöbetçi Cumhuriyet savcısı gibi nöbetçi hâkim de bulundurulduğundan arama talebini kural olarak hâkimin neticelendirmesi beklenmektedir.¹¹⁰

¹⁰⁷ Aksoy, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama*, s. 70.

¹⁰⁸ Onan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama*, s. 37.

¹⁰⁹ Aydın, *Arama ve El Koyma*, s. 33-34.

¹¹⁰ Kahraman, *Koruma Tedbiri Olarak Arama*, s. 345-346.

3.6.2.2. Cumhuriyet Savcısının Yazılı Emri

Arama tedbirine başvurmada kural, hâkim kararı alınmasıdır. Ancak CMK'nın 119. maddesine göre gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcılarında arama emri verme yetkisi istisnai şekilde tanınmaktadır. Bazı durumlarda arama talebinin hâkime iletilmesi, hâkimin karar verip ilgili birime ilemesi gibi durumlar zaman aldığı için uygulamada delilin elde edilmesi ya da şüphelinin yakalanması açısından sıkıntı oluşturabilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan hal konusunda net bir belirleme yapılmamaktadır. Somut olayın özelliğine göre Cumhuriyet savcısı tarafından takdir edilmektedir.¹¹¹

Gecikmesinde sakınca olan halde hâkime başvurularak arama kararı alındıktan sonra aramanın uygulanmasının anlamsız kalması ya da arama yapılamayacak duruma gelmesi söz konusu olmaktadır.¹¹² AÖAY'nin 4. maddesine göre gecikmesinde sakınca olan hal; derhal işlem yapılmadığında suçun emarelerinin, izlerinin, eserlerinin ve delillerinin kaybolması ya da şüphelinin kimliğinin tespit edilememesi veya kaçması ihtimalini barındırmaktadır. Bu kapsamda hâkimden karar almak için gerekli vakte sahip olunmaması gerekmektedir.¹¹³

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen arama emrinin yazılı olması gerekmektedir. Bu yazılı emirde gecikmesinde sakınca bulunan halin açıklanması beklenmektedir. Bunun sebebi, arama emrinin istisnai nitelik taşımasıdır. Gecikmesinde sakınca olan halin mevcut olmaması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından verilen arama emri hukuka aykırı olmaktadır.

CMK'nın 161/3. maddesinde Cumhuriyet savcılarının kolluk görevlilerine emirleri acele hâllerde sözlü olarak da verebileceği düzenlenmektedir. Ancak bu düzenleme genel niteliktedir. Cumhuriyet savcısının vereceği arama emrinin Anayasa, CMK ve Yönetmelik hükümlerine göre yazılı olması gerektiği düzenlenmektedir. Bu özel düzenlemeler kapsamında arama emrinin sözlü verilmesi mümkün değildir. Bu sözlü emrin sonradan yazılı hale getirilmesi de kabul edilmemektedir. Ancak e-mail, sms

¹¹¹ Kahraman, **Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 348.

¹¹² Baki, **Adli Arama**, s. 49.

¹¹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu vermiş olduğu bir kararda hâkime başvurularak karar alındıktan sonra arama tedbirinin uygulanması halinde istenilen faydanın sağlanamaması ya da tedbirin uygulanamaz olması şeklinde durumu ifade etmektedir. Bu kapsamda mutlak imkânsızlık derecesinde bir engel aranmamaktadır (17.11.2009 tarih ve 2009/160 E. 2009/264 K. sayılı kararı, Murat Önok, "Adli-İdari Arama ve Uygulamadaki Sorunlar", **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 274.

gibi araçlarla talimat verilmesi mümkündür. Bu şekilde verilen arama emrinin arama tamamlanmadan yazıya dökülmesi gerekmektedir.¹¹⁴

3.6.2.3. Kolluk Amirinin Yazılı Emri

CMK'nın 119. maddesinde gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısına ulaşılamaması durumunda kolluk amirinin yazılı emri ile arama yapılabileceği düzenleme altına alınmaktadır. Ancak kolluk amirinin yazılı emri ile işyerinde, konutta ya da kamuya açık olmayan diğer kapalı mekânlar ile bu yerlerin eklentilerinde arama işlemi yapılamamaktadır. Bu yerler açısından hâkim kararı ya da Cumhuriyet savcısının yazılı emri gerekmektedir.

AÖAY'nin 4. maddesine göre kolluk, polis, jandarma, gümrük muhafaza memurları ve sahil güvenliği ifade etmektedir. Kolluk amiri ise bu birimlerin amiridir. Karakol amirleri, emniyet müdür yardımcıları, şube müdürleri, jandarma karakol komutanları vs. kolluk amiri sayılmaktadır.¹¹⁵

3.6.2.4. Yazılı Emir ile Yapılan Aramanın Onaylanması

Anayasanın 20 ve 21. maddelerine göre yetkili mercii tarafından verilen arama emirlerinin 24 saat içinde hâkim onayına sunulması gerekmektedir. Bu kapsamda gecikmesinde sakınca olan durum kapsamında Cumhuriyet savcısının ya da kolluk amirinin verdiği arama emrinin hâkim onayına sunulması beklenmektedir.

AÖAY'nin 7. maddesinde ve CMK'nın 119. maddesinde kolluk amiri tarafından verilen yazılı emir doğrultusunda yapılan aramalarda arama sonucunun derhal Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesi düzenlenmektedir. Arama emirlerinin hâkim onayına sunulmasına yönelik bir düzenleme yer almamaktadır.¹¹⁶

¹¹⁴ Adem İrmak, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama", (Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016, s. 28-29.

¹¹⁵ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 297.

¹¹⁶ Arama emri ile yapılan işlemlerin hâkim onayına sunulması gerektiği görüşü hakkında bkz. Yılmaz, **Bir Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemi Olarak Adli Arama**, s. 265, 266.

3.6.2.5. Arama Kararı veya Arama Emrinin İçeriği

Hâkim tarafından verilen arama kararı veya yetkili makamlar tarafından verilen arama emrinde CMK'nın 119. maddesi ile AÖAY'nin 7. maddesi gereğince aşağıdaki hususların bulunması gerekmektedir:

- *Aramanın yapılmasına neden oluşturan fiil.* Soruşturma aşamasında şüphelenilen suçun yazılması bu konuda yeterli kabul edilebilmektedir.¹¹⁷
- *Yakalama amaçlı yapılan aramalarda şüphelinin kimlik bilgileri.*
- *Arama yapılması istenilen yerin açık adresi ya da arama yapılacak eşyanın ne olduğu.*
- *Arama kararı ya da emrinin geçerli olacağı süre.* Arama kararları ya da emirlerinin belli bir geçerlilik süresi bulunmaktadır. Bu durum, arama işlemiyle temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması nedeniyle öngörülmektedir. Uygulamada bu süre delilin bulunması ya da şüphelinin yakalanmasına yetecek şekilde belirlenmektedir. Aksi takdirde arama amacına ulaşmadan süre nedeniyle yapılamaz duruma gelebilmektedir. Amaca aykırı şekilde uzun verilen süreler hukuka aykırılık oluşturmaktadır. Bu şekilde yapılan aramalar geçersiz kılınabilmektedir.¹¹⁸ Süre geçtikten sonra yapılması gereken aramalarda yeniden bir arama kararının alınması beklenmektedir.¹¹⁹
- *Cumhuriyet savcısının verdiği yazılı emirde gecikmesinde sakınca olan halin açıklanması, kolluk amiri tarafından verilen yazılı emirde ise hem gecikmesinde sakınca bulunan halin hem de Cumhuriyet savcısına hangi kanallarla ulaşılmaya çalışıldığının ve neden ulaşılamadığının açıklanması.*¹²⁰

AÖAY'nin 7/8. maddesi gereği kolluk tarafından Cumhuriyet savcılarında ulaşabilmesi ve aramayla ilgili kararların alınabilmesi için Cumhuriyet başsavcılıklarınca 24 saat süreyle nöbetçi Cumhuriyet savcısının görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu düzenleme soyut şekilde "savcıya ulaşamamıştır" beyanlarını

¹¹⁷ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 39.

¹¹⁸ **a.g.e.**, s. 107.

¹¹⁹ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 298

¹²⁰ Yargıtay C.G.K. 17.11.2009 tarih ve 2009/7-160 E. 2009/264 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 26.10.2020))

ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Yönetmeliğin bu düzenlemesine göre kolluk tarafından çok istisnai durumlarda arama emri verilmesi söz konusu olmaktadır.¹²¹

Arama kararı veya emrinin açıklanan şekilde kapsamlı tutulmasının nedeni, arama ile temel hak ve özgürlüklere yönelik önemli müdahalelerde bulunulabilmesidir. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından genel nitelikli bir arama kararı veya emri verilmesi kabul edilmemektedir.¹²²

3.6.2.6. Arama Kararı veya Arama Emri Bulunmaksızın Yapılabilecek Aramalar

AÖAY'nin 8. maddesi ile PVSK'nın 1. maddesine göre kolluk tarafından suçüstü durumları ile bazı istisnai hallerde arama kararı veya arama emri bulunmaksızın arama işlemi yapılabilmektedir. PVSK'nın 1. maddesinde polislerin tecrübelerine göre makul şüphe gerektiren hallerde durdurma yetkilerini kullanabilecekleri belirtilmektedir. Bu işlemin aynı yerde süreklilik arz edecek şekilde yapılması mümkün değildir. Bu nedenle hâkim tarafından önleme araması kararı alınarak kontrol noktaları oluşturulmaktadır. Ancak durdurma işleminin durdurmaya neden olan sebebin araştırılmasından fazla uzun olmaması gerekmektedir. Genellikle bu kişilerin genel bilgi taraması (GBT) yapıp aranan kişiler olup olmadığı belirlenmektedir. Bu belirleme yapıldıktan sonra sorun olmadığı takdirde durdurma işlemine son verilmektedir. Sistem aksaklıkları, durdurmanın uzatılması için bir gerekçe oluşturmamaktadır. Kişilerin üstünde silah ya da tehlike taşıyan bir eşyanın bulunduğuna yönelik polislerde makul şüphe oluşması halinde ilgili kişilere kaba üst taraması yapılabilmektedir. Arama sonucunda ele geçirilen tehlikeli eşyaların etkisiz hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınmaktadır.¹²³

AÖAY'nin 27. maddesinde polisin durdurma ve kimlik sorma yetkisini kullanma koşullarını düzenlenmektedir. Bu işlemler neticesinde olay CMK kapsamına girdiği takdirde arama konusunda gerekli karar ve emirlerin alınması gerekmektedir.

CMK'nın 90/4 maddesine göre kolluk, şüphelinin kaçmasını ya da kendisine veya başkalarına zarar vermesini önlemek için gerekli tedbirleri alabilmektedir. Bu

¹²¹ Turhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 246.

¹²² Eryılmaz, **Türk ve İngiliz Uygulamasında Durdurma ve Arama**, s. 151.

¹²³ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 44.

kapsamda düzenlenen AÖAY'nin 8/b maddesine göre yakalanan şüphelinin kaba üst taramasının arama kararı ya da emri olmaksızın yapılabilmesi mümkündür. Yakalanan şüphelinin kendine ya da başkalarına zarar vermesinin önlenmesi ve güvenliğin sağlanması açısından kaba üst araması gereklilik taşımaktadır. Kişilerin üstlerinin soyularak arama yapılması için ise arama kararı ya da emrine ihtiyaç bulunmaktadır.¹²⁴

AÖAY'nin 8/d maddesinde kaçak kişilerin veya suç şüphesi altındaki kişilerin takibi sırasında girdikleri yerlerde ve araçlarında veya bunlara bağlı eklentilerde arama kararı veya emri olmaksızın arama yapılabileceği düzenlenmektedir. Bu düzenleme ile kaçak kişinin ya da şüphelinin girdiği yerlerdeki kişilere zarar vermesinin önlenmesi ve/veya delilleri karartmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Ancak şüpheli ya da kaçak kişinin izini kaybettirmesi durumunda girilmesi muhtemel görünen yerlerde arama yapılması için arama kararı ya da emrine ihtiyaç bulunmaktadır.¹²⁵

AÖAY'nin 8/f maddesine göre, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenen kanun gereği ve amirin emrini yerine getirme, TCK'nın 25. maddesinde düzenlenen meşru savunma ve zorunluluk hali, TCK'nın 26. maddesinde düzenlenen suçüstü hallerinde toplum ya da bireyler açısından mevcut tehlikenin kaldırılması veya kapalı yerlerden gelen yardım çağrıları üzerine işyeri, konut ve bu yerlere bağlı eklentilerde arama kararı veya emri bulunmaksızın arama yapılması mümkündür.

AÖAY'nin 8/c maddesine göre, gözaltına alınan kişinin nezarethaneye alınmasından önce üzerinin geniş kapsamlı şekilde aranması gerekmektedir. Gözaltına alınan kişinin üzerinin aranması, "Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği"nin 10. maddesine göre güvenlik aramasıdır. Bu nedenle arama kararı ya da emrine ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu aramada kişinin iç çamaşırlarına kadar arama yapılması mümkündür. Bu aramanın sebebi, nezarethaneye konulan kişinin hayatı ve vücut bütünlüğünün devletin koruması altında olmasıdır. Kişinin kendine zarar vermesinin de engellenmesi gerekmektedir. Bu nedenle nezarethaneye konulmadan önce kişiler, kendilerine ya da başkalarına zarar verebilme ihtimalleri bulunan eşyalardan (ip, kemer, kravat, delici ve kesici alet vs.) arındırılmaktadır. Aksi takdirde önceleri Türkiye'de sık görülen işkence iddialarının gündeme gelmesi söz konusu olabilmektedir. Gözaltına alınan kişi devletin sorumluluğu ve kontrolü altında

¹²⁴ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 46.

¹²⁵ Özelce, **Koruma Tedbirleri Olarak Arama**, s. 57.

olmaktadır. Kişiler üzerinde kontrolü üstlenen yetkililer de bu bağlamda sorumlu tutulmaktadır.¹²⁶

3.6.3. Arama Yapılabilecek Kişiler

Aramanın amaçlarından biri, şüpheli veya sanıkların yakalanmasıdır. Bu nedenle aramaya yapılabilecek kişilerden biri şüpheli veya sanıktır. Bazı durumlarda bu kişiler haricindeki kişilere de arama yapılması mümkündür. Şüpheli veya sanık haricindeki kişiler suç ile ilgisi bulunmayan, şüpheli veya sanığın ya da suç delillerinin bulunduğu yerdeki kişiler olmaktadır.

3.6.3.1. Şüpheli veya Sanık

CMK'nın 116. maddesine göre suç işlediğine yönelik makul şüphe bulunan kişilerin eşyaları, üstü, konutu, işyeri ve bu kişiye ait diğer yerler aranabilmektedir. Arama işleminde temel amaçlardan biri ise şüpheli veya sanıkların kaçmasının engellenmesidir. Bu kapsamda arama yapılabilecek kişilerin başında şüpheli veya sanık gelmektedir.¹²⁷

CMK'nın 119. maddesine göre arama kararında aranılacak kişinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Kararda şüpheli olarak açıkça belirtilmeyen kişinin aranması mümkün değildir. Bu belirlemenin kimlik ya da kimlik belirlenemiyorsa eşkâl gibi hususlarla sağlanması gerekmektedir.¹²⁸

Arama işlemi şüpheli veya sanıklara uygulanabileceği gibi suça azmettirenlere ya da yardım edenlere de uygulanabilmektedir. Ancak kusur yeteneği olmayanlar kişiler şüpheli veya sanık olarak kabul edilmemektedirler. Bu kişilere arama tedbirinin uygulanması mümkün değildir. Örneğin 12 yaşını doldurmamış çocuklar şüpheli sıfatıyla aranmamaktadırlar. Diğer kişi sıfatıyla (mağdur, suçtan zarar gören) aranması ise mümkündür.¹²⁹

Akıl hastalarında bilirkişi tarafından irade incelemesi yapılmaktadır. Bu nedenle şüpheli veya sanık olmaları mümkündür. Akıl hastalarının işlenen fiilin hukuki anlam

¹²⁶ Serkan Cengiz vd. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008, s. 33.

¹²⁷ Öztürk, Kazancı ve Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, s. 142.

¹²⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 324.

¹²⁹ Özbek ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 162.

ve sonuçlarını algılamalarında sorun bulunmaktadır. Bu duruma rağmen haklarında güvenlik tedbirine hükmedilebileceğinden arama işleminin gerçekleştirilmesinde bir sakınca bulunmamaktadır.¹³⁰

3.6.3.2. Şüpheli veya Sanık Haricindeki Kişiler

CMK'nın 117. maddesine göre aramanın amacına yönelik olarak şüpheli veya sanık haricindeki kişilerin de aranabilmesi mümkündür. Bu kişilerin üstü, işyeri, konutu, eşyaları ya da bu kişilere ait diğer yerlerde arama işlemi gerçekleştirilebilmektedir. Bu arama işleminin üçüncü kişiler ile doğrudan alakası bulunmayıp suç delillerini elde etmek ya da şüpheli veya sanığın yakalanması amaçlanmaktadır.

Şüpheli veya sanık haricindeki kişilerin (üçüncü kişilerin) aranması konusunda kanun koyucu yalnızca makul şüpheyi yeterli görmemektedir. Bu kişilerin aranabilmesi için somut bulguların varlığı şarttır. Bu bulgular istihbarat raporunda yer alabileceği gibi olaydaki görgü tanıklarının ifadelerinden de anlaşılabilir. Somut bulgu ile aranılan şeyin belirli olması da kast edilmektedir. Somut bulgu, şüpheli ya da sanığın takip sırasında girdiği yerler hakkında aranmamaktadır.¹³¹

3.6.3.3. Hukuki Statü veya Görevleri Açısından Özellikli Kişiler

Arama işleminin uygulanması bazı hukuki statü veya görevlerde yer alan özellikli kişiler açısından farklı olabilmektedir. Bu kişiler; Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, hâkimler ve Cumhuriyet savcıları, diplomatik dokunulmazlığı bulunan kişiler, noterler ve avukatlardır.

Cumhurbaşkanlığında yapılması belirlenen arama işleminde öncelikle cumhurbaşkanlığı makamına bu durumun bildirilmesi ve gerekli izin alınması gerekmektedir. Anayasanın 105. maddesine göre Cumhurbaşkanının vatana ihanet suçu haricinde göreviyle alakalı durumlara karşı sorumsuzluğu bulunmaktadır. Bu konularda işlem yapılması mümkün değildir. Cumhurbaşkanlığı tarafından izin verilmeyen arama işleminin yapılması mümkün değildir. Ancak olağanüstü bir durum bulunmadığı sürece arama işlemine engel konulmaması beklenmektedir.

¹³⁰ İrmak, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 62.

¹³¹ Kubilay Taşdemir ve Ramazan Özkepir, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Ankara: Turhan Kitapevi, 2010, s. 429; Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 17.

Cumhurbaşkanının şahsi suçlardan sorumsuzluğu söz konusu değildir. Bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamda şahsi suçlar nedeniyle Cumhurbaşkanına arama yapılması mümkündür. Ancak doktrinde bu aramanın görev sonuna bırakılması gerektiği savunulmaktadır.¹³² Cumhurbaşkanının devletin başı olması nedeniyle manevi anlamda yüce bir kişiliğe sahip olduğu, bu durumun da Cumhurbaşkanı hakkında arama işlemi yapılmasına engel oluşturacağı belirtilmektedir.¹³³

Milletvekilleri, Anayasanın 83. maddesine göre dokunulmazlıkları gereği meclis kararı olmadan yargılanamaz, tutuklanamaz ve sorguya çekilemezler. Milletvekilinin suç işlediği konusunda şüphe mevcutsa aranması mümkündür. Suç işlediğinin kesinleşmesi halinde dokunulmazlığının kaldırılması istenmektedir. Bu nedenle milletvekillerine yönelik aramalar, delil elde etme amacına dayanmaktadır. Milletvekillerinin aracında ya da evinde arama işleminin gerçekleştirilebilmesi için Cumhuriyet savcısının emri ile hâkim kararının bulunması gerekmektedir. AÖAY'nin 27. maddesine göre milletvekillerinin üst aramasının yapılması da mümkündür. Anayasanın 112. maddesine göre Meclis dışından atanan bakanlar da görevleri süresince bu dokunulmazlığa sahiptirler.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 88. maddesine göre ağır suç hallerindeki suçüstü haller haricinde hâkim ve savcıların üstlerinin ve konutlarının aranması mümkün değildir. Hâkim ve savcıların suç işlediğine yönelik makul şüphe bulunan hallerde durum Adalet Bakanlığına bildirilmektedir. Adalet Bakanı'nın izni mevcutsa arama işlemi yapılmaktadır. Hâkim veya savcının mağdur olduğu bir durumda yapılması gereken aramada Adalet Bakanının izni aranmamaktadır. Bu aramanın hâkim veya savcının lehine olduğu değerlendirilmektedir. Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı hakkında soruşturma gerçekleştiren müfettişin arama yapabilmesi için ise ilgili yerin Sulh Ceza Hâkiminden arama kararı alması gerekmektedir. Ağır suç hallerindeki suçüstü durumlarda ise genel hükümlere göre arama yapılabilmektedir.¹³⁴

Devletlerarası ilişkileri yürüten kişilerin baskı altında hissetmemeleri adına diplomatik dokunulmazlıkları bulunmaktadır. 1931 tarihli Bakanlar Kurulu

¹³² Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019, s. 298.

¹³³ Şafak ve Bıçak, **Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis**, s. 166.

¹³⁴ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 89.

Kararnamesinde diplomasi dokunulmazlığına sahip olan kişiler belirtilmektedir. Kararnameye göre elçiler, büyükelçiler, maslahatgözarlar, elçilik kâtipleri ve müsteşarları, ateşeler ile ateşe yardımcıları, bu kişilerin birlikte oturdukları eş, çocuk vs. diğer aile bireyleri, elçilik doktoru, elçilik din adamı, elçilik hukuk müşaviri gibi elçilik çalışanlarının diplomatik dokunulmazlığı bulunmaktadır. Bu kişilerin eşyasının, üstünün ya da konutunun aranabilmesi için ilgili diplomatik birimlerle iletişime geçilmesi gerekmektedir. Konsolosluga gerekli karar ya da emrin bildirilmesi beklenmektedir.¹³⁵

Diplomasi dokunulmazlığı konusunda 1931 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile 1961 tarihli Viyana’da imzalanan “Diplomasi İlişkileri ve Bağışıklıkları Sözleşmesi”nde düzenleme bulunmaktadır. Türkiye bu Sözleşmeye 1985 tarihinden itibaren taraftır. Sözleşmeye göre misyon binaların dokunulmazlığı vardır. Bu binalarda misyon şefinin rızası olmaksızın arama yapılması mümkün değildir. Diplomatik kuryenin ise şahsi dokunulmazlığı bulunmaktadır. Diplomatik çantanın açılması ve bu çantaya elkonulması mümkün değildir.¹³⁶

Noterlik Kanunu’nun 153. maddesine göre noterlere arama yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı’nın izni gerekmektedir. 156. maddeye göre ise ağır ceza gerektiren suçlarda suçüstü hali mevcutsa genel hükümlere göre işlem gerçekleştirilmektedir. Noterlerin şahsi suçlarında ise arama, genel hükümler çerçevesinde yapılmaktadır.

Avukatlar ile müvekkileri arasındaki ilişkilerde gizlilik esastır. Avukatların meslek sırlarını ifşa etmemeleri önem taşımaktadır. Avukat bürolarındaki arama işlemi, bu sırların ifşa olmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle avukat bürolarında yapılacak arama işleminde özel haller mevcuttur. Bu özel haller, avukatları ve müvekkillerini korumak amacıyla düzenlenmektedir. Ancak avukatların konutlarının aranması konusunda mesleki durumlar haricindeki haller için özel hal söz konusu değildir. Bu nedenle avukatın aracında, konutunda ya da diğer yerlerde genel hükümler kapsamında arama yapılması mümkündür.¹³⁷

CMK’nın 130. maddesi kapsamında avukat büroları mahkeme kararıyla aranabilmektedir. Aramada Cumhuriyet savcısının denetiminin bulunması

¹³⁵ Bilen, **Adli Arama ve Önleme Araması**, s. 108; Şemsaddin Aksoy, “Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama”, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s. 113.

¹³⁶ Bilen, **a.g.e.**, s. 108.

¹³⁷ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 297.

gerekmektedir. Arama sırasında Baro başkanı ya da onu temsil eden bir avukatın da hazır bulunması şarttır. Avukatlık Kanununun 58. maddesine göre ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suç nedeniyle ortaya çıkacak suçüstü hali haricinde avukatın üzerinin aranması mümkün değildir.

3.6.3.4. Tüzel Kişiler

Türk Hukukunda tüzel kişilerin şüpheli ya da sanık olması mümkün değildir. Bu durum Anayasanın 38. maddesi ile TCK'nın 20. maddesinde ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi ile açıkça belirtilmektedir. Tüzel kişilerin bir suçun işlenmesinde araç olarak kullanılmaları halinde ise haklarında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. Bu nedenle suç failleri gerçek kişi olmaktadır. Tüzel kişiler organları aracılığıyla faaliyet gerçekleştirmektedirler. Tüzel kişiler açısından cezai sorumluluk, tüzel kişilerin ilgili organlarında bulunan gerçek kişilere aittir. Tüzel kişilerin şüpheli veya sanık statüsünde aranması mümkün değildir. Arama tedbiri tüzel kişilerin organlarına yönelik uygulanabilmektedir. Bu aramalar ise genel hükümlere tabidir.¹³⁸

3.6.4. Arama Yapılabilecek Yerler

Anayasanın 20 ve 21. maddelerine göre kişilerin eşyalarında, üstlerinde, evlerinde, özel kâğıtlarında vs. arama yapılabilmektedir. CMK'nın 116 vd. maddelerine göre ise bu yerlere ilaveten işyerlerinde ve diğer kapalı mekânlarda arama yapılabileceği belirtilmektedir.

3.6.4.1. Konut, İşyeri ve Eklentilerde Arama

Konut, kişilerin barınmak amacıyla geçici veya sürekli şekilde ikamet ettikleri yerdir. Bu kapsamda karavan, çadır ya da prefabrik yapılar da konut olarak değerlendirilebilmektedir. Konutla bağlantılı bulunan bodrum, kiler, garaj, kömürlük gibi eklentiler de konut kapsamında değerlendirilmektedir.¹³⁹ Bir kişinin birden fazla

¹³⁸ İrmak, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama*, s. 72.

¹³⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, s. 396.

konutunun bulunması mümkündür.¹⁴⁰ İşyeri ise kişilerin mesleki faaliyetlerini sürdürdüğü mekânları ve eklentileri ifade etmektedir. Eklentiler de işyeri kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin otel, tamirhane, dükkân, fabrika, muayenehane vs. İşyerinde üretim ya da faaliyetlerin sürekliliği aranmakta iken kazanç elde edilmesi aranmamaktadır. Bu kapsamda kullanılan mobil araçlar da işyeri kategorisinde değerlendirilebilmektedir.¹⁴¹ Örneğin yiyecek satmak için kullanılan bir taşıt işyeridir. Ancak yalnızca taşıma amaçlı kullanılan bir taşıt işyeri olarak değerlendirilmemektedir.¹⁴²

Anayasasının 21. maddesinde konut dokunulmazlığı düzenlenmektedir. Maddeye göre kamu sağlığı ve güvenliği, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin korunması gibi amaçlarla usulüne uygun şekilde alınan arama kararı veya emri ile kişilerin konutlarında ya da işyerlerinde ve bunların eklentilerinde arama yapılması mümkündür. Aramanın şartları mevcut değilse bu durumda yapılan arama hukuka aykırılık taşımaktadır. Bu aykırılık konut dokunulmazlığını ihlal suçunu oluşturmaktadır. Bu suçla kanun koyucu, özel hayatın gizliliği ile kişi özgürlüğünü korumayı amaçlamaktadır.¹⁴³

CMK'nın 119. maddesine göre kişilerin konut, işyeri ya da bu yerlerin eklentilerinde yapılacak aramalarda Cumhuriyet savcısının bulundurulmasını gerektiği düzenlenmektedir. Cumhuriyet savcısının bulunmadığı hallerde ihtiyar heyetinden iki kişi ya da bu yerdeki komşulardan iki kişinin arama sırasında hazır bulundurulması gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan aramalar hukuka aykırılık taşımaktadır. Konut ve işyeri aramalarında güvenlik amaçlı olarak kişilerin kaba üst aramasının yapılması mümkündür.

3.6.4.2. Üst ve Eşyada Arama

Kişilerin kıyafetlerinde ya da vücudunun çeşitli yerlerinde tıbbi müdahale gerçekleştirilmeksizin yapılan arama, üst araması olarak adlandırılmaktadır. Örneğin

¹⁴⁰ Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2020, s. 275-276; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 21.06.1993 tarih ve 155 E. 184 K. sayılı kararı (İsmail Malkoç, **Açıklamalı İctihathı Türk Ceza Kanunu**, Ankara: Malkoç Kitabevi, 2000, s. 381).

¹⁴¹ Ali Rıza Çınar, **Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçları**, Ankara: Turhan Kitabevi, 1999, s. 2.

¹⁴² Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 330.

¹⁴³ Kızılkaya, **Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı**, s. 513.

kişinin ayakkabısında, cebinde, koltuk altında yapılan arama üst aramasıdır.¹⁴⁴ Üst araması, elle ve gözle gerçekleştirilmektedir. Bu aramanın beden muayenesine dönüşmemesi gerekmektedir. Üst aramasında özellikle ahlak kurallarına dikkat edilmesi önem taşımaktadır. Kaba üst araması, kıyafetlerin üzerinden güvenlik amacıyla yapılan aramaları ifade etmektedir. Bu aramalarda arama kararı ya da emrine genel olarak başvurulmamaktadır. Kaba üst araması ile bulunamayan ancak makul şüphenin de bulunduğu durumlarda detaylı üst araması gerçekleştirilebilmektedir. AÖAY'nin 28. maddesine göre çıplak üst aramalarında kişinin hemsini tarafından aramanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu tip aramalar kısa sürede tamamlanmak zorundadır. Teknolojik cihazlar kullanılmaksızın duyu organlarıyla arama yapılmaktadır.¹⁴⁵

Suç delili kişi tarafından yutulmuşsa bu durumda üst araması yeterli gelmeyeceğinden CMK'nın 75. maddesine göre bedenine tıbbi müdahalede bulunulması gerekebilir. Kişinin saçının ya da sakalının kesilmesi için rızasının alınması beklenmektedir.¹⁴⁶

Eşya; delil olabilecek, maddi varlığı bulunan, mülkiyete konu edilebilen taşınır şeylerdir. Örneğin, evrak, defter, CD, cüzdan vs.¹⁴⁷ Kişilerin eşyalarının aranmasında mülkiyet yerine zilyetliğe önem verilmektedir. Bu nedenle emanet bırakılan eşyalar da aranabilmektedir. AÖAY'nin 5. maddesine göre araç araması da eşya araması kapsamında değerlendirilmektedir. Terk edilmemiş kullanımda olan eşyaların aranması için arama kararı veya emrinin bulunması gerekmektedir.

Suç delillerinin en çok saklandığı yerlerden biri araçlar olmaktadır. Her türlü kara, deniz ve hava aracı bu kapsamda değerlendirilmektedir. AÖAY'nin 29. maddesinde bu konu düzenleme altına alınmaktadır. Yönetmeliğin 4. maddesine göre araç, her türlü nakil vasıtası ve taşıtıdır. Araç aramalarının gece ya da gündüz yapılması mümkündür. Kolluk amirinin gecikmesinde sakınca bulunan hallerde araçlar hakkında arama emri vermesi mümkündür. Araçlar özellikle gece seyir halinde iken suçla yönelik delilleri barındırmaktadırlar. Arama işleminin mümkün olan en kısa sürede

¹⁴⁴ Cihan Koç, **Kolluğun (Jandarma ve Polisin) Adli Görevleri**, Ankara: Kartal Yayınevi, 2005, s. 336.

¹⁴⁵ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 333-334.

¹⁴⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1081, 1082.

¹⁴⁷ Pınar Ökten, "Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma", (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 86.

sonuçlandırılması gerekmektedir. Detaylı arama yapılması gerektiği takdirde aracın durdurulduğu yerden başka bir yerde aramanın gerçekleştirilmesi mümkündür. Evin garajında bulunan araçlar konut eklentisi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle konutta aramaya yönelik kurallara tabi tutulmaktadır.¹⁴⁸

3.6.4.3. Avukat Bürolarında Arama

Avukatlar ile müvekkileri arasındaki bilgilerin gizliliği esastır. Bu kapsamda avukatların mesleki sırları bulunmaktadır. Avukatların bürolarının aranmasında bu duruma dikkat edilmesi gerektiğinden kanun koyucu avukatların aranması konusunda bazı özel düzenlemeler getirmektedir.¹⁴⁹

CMK'nın 130. maddesinde avukat bürolarında yapılacak aramalara yönelik düzenleme bulunmaktadır. Maddeye göre avukat bürolarında yapılacak aramalara Cumhuriyet savcısının bizzat katılımı gerekmektedir. Aynı zamanda avukatın bağlı bulunduğu baro başkanının ya da başkanı temsil eden birinin de hazır bulunması beklenmektedir. Avukat bürolarında yapılacak aramalarda hâkim tarafından verilen arama kararının bulunması şartı mevcuttur.

Avukatların konutlarında yapılacak arama, yalnızca suçüstü durumuna mahsustur. Bu durum haricinde avukatların konutlarının aranması mümkün değildir. Bu kapsamda avukatın görevine yönelik bir suç için konutunda arama yapılacaksa Avukatlık Kanununun 58. maddesine, bürosunda yapılacaksa suçun görevle alakalı olup olmadığına bakılmaksızın CMK'nın 130. maddesine, kişisel bir suç için konutunda arama yapılacaksa genel hükümlere göre arama işlemi gerçekleştirilmektedir.¹⁵⁰

3.6.4.4. Askeri Mahallerde Arama

Askeri mahaller, münhasıran askerlik hizmetine sunulan yerlerdir. Örneğin; alay, kışla, orduevi, karargâh, garnizon, askeri okullar gibi. Askeri lojmanlar bu kapsamda

¹⁴⁸ Aksoy, **Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 65.

¹⁴⁹ Çiçek, **Arama (Adli ve Önleme Araması)**, s. 69.

¹⁵⁰ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 91.

değildir. Askeri mahallerdeki aramalarda Cumhuriyet savcısı aramaya bizzat katılmaktadır.¹⁵¹

Askeri mahallerdeki aramalar askeri güçler tarafından yapılmaktadır. Polis bölgesi olup olmamasının önemi bulunmamaktadır. Bu mahallerde arama kararı ya da Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle aramanın yapılması mümkündür. Aramanın yapılabilmesi için ilgili askeri merciden talepte bulunulması gerekmektedir. Askerlik şubelerindeki aramalarda askeri makamların yer alması beklenmemektedir.¹⁵²

3.6.4.5. Ceza İnfaz Kurumlarında Arama

Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü veya tutukluların hak ve özgürlükleri kısıtlanmış durumdadır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 36. maddesine göre odalarda, koğuşlarda, mahkûmların üst ve eşyalarında arama yapılabilmektedir. Bu aramada zaman kavramı gözetilmemektedir. Aynı zamanda hükümlü ya da tutuklulara haber verilmesi söz konusu olmamaktadır. Kanuna göre ayda en az bir kez düzenli olarak aramanın yapılması gerekmektedir. Bu tür aramalarda arama kararı veya emrine ihtiyaç bulunmamaktadır. Aramaların yapımında kurum içindeki görevliler haricinde dış güvenlik görevlileri ya da kolluk kuvvetlerinden destek alınması mümkündür.¹⁵³

Ceza infaz kurumlarındaki arama genel anlamda önleme araması olmaktadır. Bu aramada bir suçun işlendiği şüphesi bulunmamaktadır. Ceza infaz kurumlarındaki arama, suç işlenmesinin önlenmesi ve düzenin devamlılığı için yapılmaktadır.¹⁵⁴

3.6.4.6. Nezarethanelerde Arama

AÖAY'nin 8/c maddesinde kişinin gözaltına alındıktan sonra nezarethaneye konulmadan önce üstünün aranmasına yönelik düzenleme bulunmaktadır. Nezarethaneye konulmadan önce kişinin üstünde yapılan aramada arama kararı ya da emri aranmamaktadır. Benzer düzenleme, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma

¹⁵¹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 84; İsmail Malkoç ve Mert Yüksektepe, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara: Malkoç Kitabevi, 2005, s. 330.

¹⁵² Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1087.

¹⁵³ Onur Özer, "Adli ve Önleme Aramaları", (Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, 2017, s. 57.

¹⁵⁴ İrmak, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 54.

Yönetmeliğinin 10/a maddesinde de yer almaktadır. Nezarethanelerde yer bulunmaması halinde bu amaca tahsis edilen diğer yerler de aynı kapsamda değerlendirilmektedir. Buradaki üst aramasında da hemcinsi olan görevli tarafından aranmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

3.6.4.7. Bilgisayar ve Bilgisayar Kütüklerinde Arama

Bilişim sistemlerinin günden güne gelişimi, bu alanda kişilerin hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalelerin de artmasına neden olmaktadır. “Siber suç” olarak adlandırılan yeni suçlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle bu alandaki suçların faillerinin belirlenebilmesi ve delillerine ulaşılabilmesi için CMK’da bilgisayarlarda, bilgisayar kütüklerinde ve programlarında yapılacak aramalar konusunda özel düzenleme getirilmiştir. CMK’nın 134. maddesine göre bilgisayarlarda, bilgisayar kütüklerinde ya da bilgisayar programlarında arama yapılabilmektedir. Bu arama yalnızca soruşturma aşamasında yapılabilmektedir. Kanun koyucu, bilgisayarlarda arama yapılmasının olayın aydınlatılması açısından son çare olmasını aramaktadır. Başka bir tedbirle açığa çıkarılabilecek durumlarda bilgisayarlarda arama yapılmamaktadır.

Bilgisayarlarda arama yapılması konusunda Cumhuriyet savcısının hâkimden istekte bulunması beklenmektedir. Kolluk amirleri de Cumhuriyet savcısının talimatı ile bilgisayarlarda arama yapabilmektedirler. Bilgisayar aramalarında yalnızca hâkim kararı ile arama yapılabilmektedir. Arama emri ile aramanın gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Üçüncü kişilerin bilgisayarının aranması mümkün değildir. Ancak üçüncü kişiye ait olan bilgisayar şüpheli tarafından kullanılıyorsa bu durumda ilgili bilgisayarda arama işlemi gerçekleştirilebilmektedir.¹⁵⁵

Bilgisayar aramalarında somut delillere dayanan kuvvetli şüphe aranmaktadır. AÖAY’nin 17. maddesine göre bilgisayarlardaki şifrelerin çözümünün derhal yapılamaması durumunda elkoyma işlemi gerçekleştirilebilmektedir. Bilgisayarda yer alan bilgilerin yedeklenmesi ya da kopyasının alınması(imaj alma) söz konusu olabilmektedir. Bu konuda tutanak tutularak ilgiliye teslim edilmektedir. Bir uzman ya

¹⁵⁵ Osman Gazi Ünal, “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma”, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011, s. 91.

da bilirkişi tarafından gerçekleştirilen bilgisayar aramalarında yalnızca delil niteliği taşıyabilecek dosyaların açılması gerekmektedir.

3.6.4.8. Özel Güvenlik Görevlileri Tarafından Yapılan Arama

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 7. maddesine göre özel güvenlik görevlilerinin dedektörle üst araması yapma, kişileri duyarlı kapıdan geçirme, eşyaları X-ray gibi cihazlardan geçirme konusunda yetkileri bulunmaktadır. Ancak bu aramaların önleme aramasının niteliğinde olduğunun gözden kaçırılmaması gerekmektedir.¹⁵⁶

Özel kişiler tarafından suç iddiası ile kendilerine ait yerlerde arama yapmaları hukuka aykırıdır. Örneğin çalışanlarından birinin hırsızlık yaptığından şüphelenilmesi halinde yöneticilerin çalışanları araması gibi. Bu durumda yapılan arama adli arama niteliğinde olduğundan yetkili olmayan kişilerce aramanın yapılması mümkün değildir.¹⁵⁷

3.6.5. Aramanın Yapılacağı Zaman

Aramanın yapılması konusunda belli süreler bulunmaktadır. CMK'nın 119/1-c maddesine göre arama kararı ya da arama emrinde belirlenen makul süreler içinde arama işleminin yapılarak sonlandırılmaktadır. Bu kapsamda arama kararı ya da emrinde arama süresinin mutlaka belirlenmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir belirleme mevcut değilse ve kolluk tarafından gerekli şekilde arama yapılmışsa hukuka aykırılıktan söz edilmesi mümkün değildir. Olayın özelliğine göre arama süresi farklılık taşımaktadır. Bu nedenle somut olaya göre makul bir arama süresinin belirlenmesi önemlidir. Belirlenen sürenin arama yapılacak yer ya da kişilere göre kısa ya da uzun olmamasına özen gösterilmektedir.

CMK'nın 118. maddesine göre aramalar kural olarak gündüz vaktinde yapılmalıdır. Bu kural konut, işyeri ve diğer kapalı mekânlar açısından geçerlidir. İstisnai durumlarda ise gece vaktinde de arama yapılması mümkündür. TCK'nın 6. maddesine göre gece vakti, güneşin batmasından bir saat sonrası ile güneşin doğmasına 1 saat kala arasındaki süredir. Şüphelinin aramanın gece yapılmasına rızası varsa gece vakti

¹⁵⁶ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 231.

¹⁵⁷ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 86.

arama yapılması mümkündür. Ayrıca gündüz başlanan aramanın detaylı olması nedeniyle geceye sarkması halinde de hukuka aykırılıktan söz edilmesi mümkün değildir. Üst ya da eşya aramalarında ise gece vakti arama yapılması mümkündür.¹⁵⁸ Bayram günleri ya da tatil günlerinde arama konusunda ise kanun koyucu özel bir düzenleme öngörmemektedir.¹⁵⁹

CMK'nın 118. maddesinde, AÖAY'nin 31. maddesinde ve PVSK'nın 7. maddesinde düzenlenen istisnai hallerde aramanın gece yapılması mümkündür. Bu istisnai durumlar; suçüstü hali, gecikmesinde sakınca bulunan hal, firarilerin yakalanması için yapılan aramalar ve geceleri herkes tarafından girilebilen umuma açık eğlence mekânları ve işyerleridir.¹⁶⁰

3.7. Aramanın İcrası

Arama koruma tedbiri ile temel hak ve özgürlüklere müdahalede bulunulması nedeniyle aramanın icrası kanun koyucu tarafından birtakım koşullara bağlanmaktadır. Kanun koyucu aramada hazır bulunabilecek kişileri, aramada bilgi ve belge verilmesini, aramada ele geçen başka delillerin ne yapılması gerektiğini vs. açıkça düzenleme altına almakta ve uygulamada yaşanabilecek sorunların önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

3.7.1. Aramada Hazır Bulunabilecek Kişiler

3.7.1.1. Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı

Aramalarda hâkim veya Cumhuriyet savcısının yer alması, aranan kişiler açısından bir güvence oluşturmaktadır. Bu durum özellikle konut ya da işyeri aramalarında uygulanabilmektedir. Arama kararı verilmesi durumunda kararı veren hâkimin aramaya katılması mümkündür. Cumhuriyet savcısı ise katıldığı aramalarda zabıt kâtibi ile yer almaktadır. Bu durum CMK'nın 169. maddesinde yer alan soruşturma işlemlerinin tutanağa bağlanması ve zabıt kâtibi tarafından bu tutanağın imzalanması hususu ile alakalıdır. Hâkim ve Cumhuriyet savcısının birlikte katıldığı aramalar ise

¹⁵⁸ Mustafa Albayrak, **Notlu, Atıflı, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Öz Kitap**, Ankara: Adalet Yayınları, 2016, s. 749.

¹⁵⁹ Özbek ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 179.

¹⁶⁰ Ali Parlar, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (İstinaf Sistemi ve Diğer Yeniliklere Göre)**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2017, s. 439.

yok denecek kadar azdır. Uygulamaya bakıldığında hâkimin aramalarda hazır bulunmasına pek rastlanmamaktadır. Cumhuriyet savcısının hazır bulunduğu aramaların sayısı ise fazladır. Cumhuriyet savcısının olmadığı durumlarda konut ya da işyerlerinde vs. arama yapılacaksa aynı mahalde ikamet eden komşulardan veya ihtiyar heyetinden iki kişinin hazır bulunmasıyla arama gerçekleştirilmektedir.

Aramada hazır bulunan hâkim ya da Cumhuriyet savcısı, gözetmen olarak yer almaktadır. Arama işlemini kolluk gerçekleştirmektedir.¹⁶¹ CMK'nın 119/5 maddesine göre askeri mahalde yapılacak aramalar ile CMK'nın 130. maddesine göre avukat bürolarında yapılacak aramalarda Cumhuriyet savcısının hazır bulunması zorunludur. Bu aramalarda Cumhuriyet savcısı bulunmadığı takdirde yapılan arama işleminin hukuka aykırılığı söz konusu olmaktadır.

3.7.1.2. Aranacak Yer in ya da Eşyanın Sahibi

CMK'nın 120. maddesi kapsamında aranacak yer in sahibi ya da eşyanın zilyedi veya sahibinin aramada hazır bulunması gerekmektedir. Bu kişilerin hazır bulunmaması durumunda temsilcisinin ya da ayırt etme gücüne sahip akrabalarından birinin veya kendisiyle birlikte oturan kişinin ya da komşusunun hazır bulunması beklenmektedir. Bu sayım, bilinçli bir sıralamaya dayanmaktadır. Uygulamada kanun koyucunun bu sıralamanın gözetilmesini beklemektedir. Cumhuriyet savcısının aramada hazır bulunması, aranacak yer in veya eşyanın sahibinin aramada hazır bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Ancak aranacak yer in veya eşyanın sahibinin aramaya katılmak istememesi ya da kaçması halinde arama sırasında işlem tanıklarının hazır bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca aramaya başlamak için aranacak yer in veya eşyanın sahibinin beklenmesine gerek bulunmamaktadır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde işlem tanıkları ile de arama işleminin yapılabilmesi mümkündür. Birden fazla sahibin bulunması durumunda bu kişilerden birinin hazır olması aramanın yapılması açısından yeterli görülmektedir.¹⁶²

¹⁶¹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 59.

¹⁶² **a.g.e.**, s. 61-69.

3.7.1.3. Avukat

CMK'nın 120. maddesine göre aranacak kişinin avukatının arama sırasında hazır bulunması mümkündür. Bu durum silahların eşitliği ilkesinin bir yansımasıdır. Şüphelinin avukatı olduğunu belirterek kimliğini görevlilere ibraz etmesi, avukatın aramaya katılması için yeterli kabul edilmektedir. Vekâletname ya da yetki belgesi aranmamaktadır. Bu hususların daha sonradan halledilmesi mümkündür. Aranacak kişi avukatını isterse delillerin kaybolmaması açısından gerekli güvenlik sağlandıktan sonra beklenmesi mümkündür. Bu bekleme makul süre çerçevesinde kabul edilebilmektedir.¹⁶³

Aramaya katılabilecek avukat sayısı konusunda bir belirleme bulunmamaktadır. CMK'nın 149/2 maddesinde yer alan ifade almada en fazla 3 avukatın hazır bulundurulabilmesi hali burada da uygulanabilmektedir.

3.7.1.4. Tanıklar

CMK'nın 119. maddesi kapsamında Cumhuriyet savcısının hazır bulunmadığı konut ve işyeri gibi yerlerin aramalarında o mahalde ikamet eden komşulardan ya da ihtiyar heyetinden iki kişinin arama sırasında hazır bulundurulması gerekmektedir. “İşlem tanığı” olarak adlandırılan bu kişilerin arama sırasında hazır bulundurulmaması, aramanın hukuka aykırılığa neden olmaktadır. İşlem tanıklarının birinin ihtiyar heyetinden birinin ise komşulardan olması mümkündür.¹⁶⁴

Köy Kanununun 36. maddesine göre köylerde yapılan aramalarda işlem tanığı olarak muhtarlar veya köy korucuları bulunmaktadır. İşlem tanığı olarak seçilen kişilerin tanıklık yapmak istememe hakları bulunmaktadır. Bu konuda kişilere herhangi bir hukuki işlem yapılamamaktadır. Uygulamada genellikle aramanın yapılmasına bu kişilerin yardımcı olması istenmektedir. Buna rağmen tanık olarak aramaya katılmanın istenmemesi durumunda nöbetçi Cumhuriyet savcısının aramada hazır bulunması sağlanmaya çalışılmaktadır. İşlem tanıklarının aramaya geç katılması

¹⁶³ Özelce, **Koruma Tedbirleri Olarak Arama**, s. 118; Ahmet Gökçen, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma”, **Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri-II**, Ankara: EGM Yayınları, 2008, s. 272.

¹⁶⁴ Haluk Çolak ve Mustafa Taşkın, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 533.

durumunda arama tutanağına bu durum yazılmakta ve geç kalma nedeni belirtilmektedir.¹⁶⁵

Uygulamada aranan kişiler ilgili delillerin kolluk tarafından belirtilen yere bırakıldığını iddia edebilmektedirler. Bu nedenle arama sırasında işlem tanığı bulundurularak aramanın şeffaflığı sağlanmaktadır. Aynı zamanda kolluk görevlilerinin arama sırasında ölçülü davranmasına da yardımcı olmaktadır.¹⁶⁶

3.7.1.5. Baro Başkanı veya Temsilcisi

CMK'nın 130. maddesi kapsamında avukat bürolarındaki aramalarda, o yerin bağlı olduğu Baronun başkanının ya da temsilcisinin hazır bulunması zorunludur. Temsilcinin Baro organlarında görevli olması gerekmemektedir. Ancak temsilci, ilgili Baronun levhasına kayıtlı bir avukat olmalıdır.¹⁶⁷

3.7.2. Arama Yapılacak Kişiyeye Bilgi ve Belge Verilmesi

PVSK'nın 17/2 maddesi gereği aramaya başlamadan önce polisin kendini kimlik göstererek tanıtması ve yapılacak arama işlemi hakkında bilgi vermesi gerekmektedir. Arama yapılacak kişinin yakınlarına haber verme imkânı bulunmaktadır. Kolluğun güvenliğini tehlikeye sokacak olması halinde bu imkân arama sonrasında bırakılabilmektedir. Böyle bir durumda tutanağa bu hususun yazılması beklenmektedir.

CMK'nın 120. maddesine göre üçüncü kişilere yönelik aramalarda zilyet ya da yerine çağrılacak kişiye arama öncesi aramanın amacı hakkında bilgi verilmektedir. Arama yapılacak kişiye aramanın içeriği hakkında bilgi verilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Şüpheli veya sanığın talep etmesi durumunda arama işlemiyle ilgili belgenin verilmesi mümkündür. AÖAY'nin 12. maddesinde bu belgenin içeriğinde olabilecek bilgiler düzenleme altına alınmaktadır. Belgede elkoyma gerçekleştirilen eşyaya yönelik sahibinin iddialarına yer verilmektedir. Aramanın sebebi ile arama işleminin CMK'nın 116 ya da 117. maddesi kapsamında gerçekleştirildiği

¹⁶⁵ Bilen, **Adli Arama ve Önleme Araması**, s. 119.

¹⁶⁶ Kahraman, **Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 61.

¹⁶⁷ Murat Aydın, "Adli Aramada Hazır Bulunacak Kişiler ve Arama Tanıkları", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 8 (2008), s. 118.

belirlenmektedir. İşlem tanıklarına da talep üzerine ilgili belgenin verilmesi mümkündür.

3.7.3. Aramada Zor Kullanma Yetkisi

Arama işleminin yapılması sırasında alınan tedbirlere aykırı hareket eden kişilere karşı CMK'nın 168. maddesi ile AÖAY'nin 30. maddesine göre kolluğun zor kullanma yetkisi bulunmaktadır. Bu zor kullanma yetkisi, arama işleminin sonlandırılmasına kadar sürebilmektedir. Kanun koyucu bu durumu arama işleminin sağlıklı şekilde yapılabilmesi için öngörmektedir. Aykırı davranışlar sergileyen kişilerin öncelikle ikna edilmeye çalışılması beklenmektedir. Konuşma yoluyla ikna sağlanamadığı takdirde zor kullanımına geçilmesi kabul edilmektedir. Kolluk görevlileri, arama sırasında kendilerine karşı güç uygulayan kişilere karşı orantılılık ilkesini gözeterek maddi ve bedensel güç de uygulayabilmektedirler. Can güvenliği söz konusu ise PVSK'nın 16. maddesi kapsamında silah kullanılması dahi mümkündür. Ancak kolluk görevlilerinin orantılılık ilkesine aykırı şekilde kuvvet kullanmaları halinde haklarında kanuni işlem başlatılması gerekmektedir.

3.7.4. Tesadüfen Ele Geçen Deliller veya Soruşturma İlgisi Olmayan Eşyalar

Tesadüfen ele geçen deliller konusunda CMK'nın 138. maddesinde düzenleme bulunmaktadır. Arama sırasında yapılmakta olan soruşturma ya da kovuşturma ile alakası bulunmayan ancak başka bir suçun işlendiği şüphesini uyandıran herhangi bir delilin elde edilmesi durumunda bu delilin muhafaza altına alınması gerekmektedir. Bu açıdan durumun Cumhuriyet savcılığına derhâl bildirilmesi beklenmektedir.

AÖAY'nin 10. maddesinde bu konuda detaylı bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre usulüne uygun yapılan arama sırasında yapılan soruşturma veya kovuşturma ile ilgili olmasına rağmen arama kararında ya da yazılı emirde yer verilmeyen delillerin de tesadüfen elde edilen delil kapsamında değerlendirilerek koruma altına alınması gerekmektedir. Cumhuriyet savcılığından bu delil ile ilgili olarak elkoyma emri verilmesi istenmektedir. Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı durumlarda gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığı nedeniyle kolluk âmirinin yazılı emri ile elkoyma işleminin gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu elkoyma işlemi ise 24 saat içinde hâkim onayına sunulmaktadır.

Arama işleminin sınırlarının aşılması durumunda tesadüfen elde edilen delil, hukuka aykırı delil olarak değerlendirilmektedir. Örneğin beyaz eşya hırsızlığı nedeniyle yapılan aramada dolap çekmecelerinin karıştırılmasıyla elde edilen uyuşturucular tesadüfen elde edilen delil niteliğinde değil, hukuka aykırı delildir. Tesadüfen ele geçirilen eşyaların müsadereye tabi olması halinde TCK'nın 54/4 maddesine göre müsadere edilebilmektedir.¹⁶⁸

3.8. Devlet Sırrı İçeren Belgelerin Aranması

CMK'nın 47. maddesi kapsamında devlet sırrı, açıklanması durumunda devletin milli savunmasına ve güvenliğine, dış ilişkilerine zarar verebilecek, anayasal düzende ve dış ilişkilerde tehlike oluşturabilecek nitelikteki bilgileri ifade etmektedir. Devlet sırrı içeren belgelerin bir suç işlenmesi durumunda mahkemeye karşı gizli tutulması CMK'nın 125. maddesine göre mümkün değildir. Devlet sırrı içeren belgeler, mahkeme hâkimi ya da heyeti tarafından incelenebilmektedir. Bu kapsamda devlet sırrı içeren belgelerin incelenmesi konusunda soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı ya da kolluğa yetki verilmemektedir. İncelenen belgelerde yer alan bilgilerin yalnızca suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olanların hâkim ya da mahkeme başkanı tarafından tutanağa kaydettirilmesi mümkündür. Tutanağa kaydedilmeksizin devlet sırrı içeren belgelerin açık duruşmada tartışılması mümkün değildir. Ancak tutanağa geçirilen bilgilerin taraflarca görülmesi ve tartışmaya konu edilmesi kabul edilebilmektedir. CMK'nın 125. maddesindeki bu düzenleme ancak hapis cezasının alt sınırı beş yıl ya da daha fazla olan suçlarda uygulanabilmektedir. Bu kapsamda hapis cezasının alt sınırı beş yılın altındaki suçlarda devlet sırrı içeren belgelerin incelenmesine kanun koyucu cevaz vermemektedir. Alt sınırın beş yıl ve daha fazla olma durumu kovuşturma aşamasında suçun vasfının değişmesinden ileri gelmişse bu durumda devlet sırrı içeren belgelerin incelenmesi mümkündür.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Metin Çokmutlu, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma", (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2007, s. 111.

¹⁶⁹ Ökten, **Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma**, s. 50.

3.9. Aramanın Sona Ermesi

Arama işleminin sona ermesi, birkaç ihtimal ile gerçekleşmektedir. İlk ihtimal, arama işlemi neticesinde delil elde edilememesidir. Bu durumda arama, amacına ulaşılardan sonlandırılmış olmaktadır. İlgiliye arama neticesinde delil bulunamadığına yönelik arama tutanağının bir sureti verilmektedir. İkinci ihtimalde arama işlemi, delil elde edilmesi ya da şüphelinin yakalanması ile sona ermektedir. Bu durumda delillerin muhafaza altına alınması ya da ilgilinin rızası yoksa elkoyma gerçekleştirilmekte, şüpheli ise yakalanmaktadır. Son ihtimalde ise arama işlemiyle başka bir suçta ait delil bulunmasıyla sona ermektedir. Böyle bir durumda aramayı gerçekleştiren kolluk görevlileri tarafından ilgili CMK'nın 138. maddesine göre Cumhuriyet savcısına bilgi verilmektedir.¹⁷⁰

Arama işlemi sona erdirildiğinde CMK'nın 121. maddesi ve AÖAY'nin 12. maddesine göre talep edilmesi halinde bu işlemle ilgili olarak kişilere belge hazırlanıp verilmesi mümkündür. Aramanın sebebi, arama sonucunda elde edilen delillerin listesini içeren defter ya da delil elde edilememesine yönelik bilgi gibi hususlar bu belgede yer almaktadır. Belgede varsa arama işlemi uygulanan kişinin mülkiyete yönelik iddialarına da yer verilmektedir. Aramanın hukuka uygun şekilde yapıldığına kanıt oluşturması açısından talep halinde bu belgenin eksiksiz şekilde düzenlenerek ilgili kişilere verilmesi gerekmektedir.¹⁷¹ İstenilen belgenin arama mahallinde verilmesi beklenmektedir. Ancak bu belgenin verilmemesi, arama işleminin geçerliliğini etkilememektedir.¹⁷²

Arama işlemini gerçekleştiren kolluk görevlileri, arama tutanağı düzenlemektedirler. Tutanakta yer alması gereken bilgiler AÖAY'nin 11. maddesinde sayılmıştır. Maddeye göre;

- Arama kararı tarihi ve sayısı,
- Arama emrinin tarihi ve sayısı ile emir veren makam,
- Aramaya ilişkin konu,
- Aramanın yapılacak olduğu mekân ve zaman,
- Aranan kişiye ait bilgiler,
- Aracın plaka numarası ile marka bilgileri,

¹⁷⁰ İrmak, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 92.

¹⁷¹ Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 348.

¹⁷² Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 355.

- Konut veya işyerinde yapılacak olan aramalarda adres,
- Deniz araçları için isim, cins vb. bilgiler,
- Aramaya ilişkin sonuçlar,
- Elde edilen delile ilişkin belirleyici bilgiler,
- Yakalanan kişilerin kimlik bilgileri ya da eşkâl bilgileri,
- Arama sonucunda zarar ya da yaralanma olup olmadığı,
- Arama işlemi yapan kolluk görevlilerinin adı, soyadı, unvanı ve sicilinin

arama tutanağında yer alması gerekmektedir.

CMK'nın 169. maddesine göre arama işlemi gerçekleştiren kolluk görevlileri tarafından arama tutanağı imzalanmaktadır. Tutanakta arama işlemi düzenli şekilde anlatılmaktadır. Bu işleme yönelik yapılacak itirazlarda tutanak değerlendirilmektedir. Bu nedenle tutanaktaki bilgilerin doğruluğu önem taşımaktadır. Aramada hazır bulunan kişilerin tutanağı imzalamak istememesi durumunda bu durumun nedeni ile birlikte tutanakta belirtilmesi ve arama işlemi gerçekleştiren kolluk görevlileri tarafından imzalanması gerekmektedir. Tutanağın bir sureti ilgiliye verilmektedir. Kaçakçılık suçlarına ilişkin tutanaklar, Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa göre düzenlenmektedir.¹⁷³

¹⁷³ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 98.

4. ELKOYMA

4.1. Elkoyma Kavramı

Elkoyma kavramı sözlük anlamıyla zorla almayı ifade etmektedir.¹⁷⁴ Hukuki anlamıyla elkoyma, ispat aracı olarak görülen ya da müsadereye konu olan malvarlığı değerlerinin zilyedin tasarruf yetkisi ortadan kaldırılarak muhafaza altına alınması şeklinde tanımlanabilmektedir.¹⁷⁵

Anayasa ve CMK’da elkoyma tanımlanmamaktadır. AÖAY’nin 4. maddesine göre elkoyma, suçun ya da tehlikenin önlenmesi amacıyla veya suçun delili olması ya da müsadereye tabi olması nedeniyle eşya üzerinde zilyedin rızası olmaksızın tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemi şeklinde tanımlanmaktadır. Doktrinde farklı tanımlamalar bulunsa da genel anlamda elkoymanın tanımlaması, yönetmelikte düzenlenen şekildedir.¹⁷⁶

Elkoyma; müsadere edilebilecek ya da yargılamada delil olarak fayda sağlayabilecek eşyaların, zilyedin rızası olmaksızın adliye marifetiyle alınarak onun eşya üzerindeki tasarruf yetkisinin geçici olarak sınırlandırılması ya da kaldırılmasını belirtmektedir.¹⁷⁷ Bazı durumlarda eşya zilyette bırakılmakta ancak fiilen tasarrufta bulunması engellenmektedir. Bazı durumlarda ise zilyetten fiilen alınarak zilyedin tasarruf yetkisi ortadan kaldırılmaktadır. Uygulamada genellikle arama koruma tedbiri ile birlikte uygulanmaktadır.¹⁷⁸

Doktrinde elkoyma, aramada olduğu gibi “önleme amaçlı elkoyma” ve “adli elkoyma” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Önleme amaçlı elkoyma, kamu düzeninin korunmasına, suç ya da tehlikelerin önlenmesine hizmet eden idarî bir işlemdir.¹⁷⁹ Adli elkoyma ise genel ve özel olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel elkoyma, müsadere

¹⁷⁴ <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 08.12.2020).

¹⁷⁵ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2017, s. 373.

¹⁷⁶ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, s.411

¹⁷⁷ Ersan Şen ve H. Sefa Eryıldız, **Elkoyma**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 19.

¹⁷⁸ Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**, s. 352.

¹⁷⁹ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 20; Ahmet Gökçen, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1994, s. 6.

amacıyla yapılmaktadır.¹⁸⁰ Özel elkoyma ise elkoyma ya da başka amaçlarla yapılmaktadır. Bazı durumlarda postada elkoyma gibi farklı işlemlerle yapılan elkoymalar da özel elkoyma olarak adlandırılmaktadır.¹⁸¹

Elkoymada mülkiyetin kime ait olduğu önemli görülmemektedir. Bu kapsamda şüphelinin, üçüncü kişilerin, mağdurun ya da kamunun eşyalarına elkoyma işleminin uygulanması mümkündür.¹⁸²

İnsan haklarından mülkiyet hakkı, en önemli ve vazgeçilmez haklar arasında yer almaktadır. Elkoyma ile kişilerin mülkiyet hakkına doğrudan müdahalede bulunmaktadır. Kişilerin tasarruf yetkileri kısıtlanmaktadır.¹⁸³

4.2. Elkoymanın Amacı

Elkoymanın koruma tedbiri olması nedeniyle genel amacı, ceza muhakemesinin temel amacı olan maddi gerçeğe ulaşılmasının sağlanmasıdır. Özel anlamda bakıldığında ise yargılamada ispat aracı olarak fayda sağlayabilecek eşyaların adli makamların muhafazasına alınmasıdır ya da müsadere kararının infazının mümkün kılınmasıdır.¹⁸⁴ Elkoyma tedbirine CMK'nın 248. maddesi kapsamında kaçak sanığın duruşmaya gelmesi için de başvurulabilmektedir.

Elkoyma ile delil niteliğindeki eşyalara el konularak bu delillerin bozulması, yok edilmesi, değiştirilmesi önlenmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda yargılamanın doğru ve hızlı şekilde yürütülmesine yardımcı olunmaktadır.¹⁸⁵

Elkoyma tedbirine başvurulma amacının elkoyma kararında mutlaka belirtilmesi gerekmektedir. Bu belirleme, elkoymanın orantılı şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti açısından önem taşımaktadır.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 329-330.

¹⁸¹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 175-176.

¹⁸² **a.g.e.**, s. 159.

¹⁸³ Mustafa Taşkın ve Ekrem Çetintürk, “Uluslararası Elkoyma Kararlarının Tanınması ve Yerine Getirilmesine Yönelik Yeni AB Sistemi ve Türkiye’ye Etkileri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 30, (2009), s. 78.

¹⁸⁴ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 44; Aydın, **a.g.e.**, s. 162-163.

¹⁸⁵ Taşkın ve Çetintürk, **Uluslararası Elkoyma Kararlarının Tanınması ve Yerine Getirilmesine Yönelik Yeni AB Sistemi ve Türkiye’ye Etkileri**, s. 78.

¹⁸⁶ Şen ve Eryıldız, **a.g.e.**, s. 44.

4.3. Elkoymanın Hukuki Niteliği

Elkoyma, koruma tedbirlerinden biridir. Bu nedenle koruma tedbirlerinin genel özellikleri ve şartları elkoyma açısından da geçerlidir. Elkoyma, yargılamanın hızlı ve sağlıklı şekilde sonuçlandırılması ile maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında araç niteliğindedir.¹⁸⁷ Elkoyma ile suçun aydınlatılmasını sağlayacak olan deliller adliyenin muhafazasına alınmakta ya da suçtan kaynaklanan veya suç vasıtası olan müsadereye tabi eşya ya da kazançlara müsadere uygulanmak üzere el konulmaktadır. Bu tedbir, başta mülkiyet hakkı olmak üzere farklı temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğindedir. Bu nedenle kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu tedbir, diğer tedbirler gibi hüküm verilmeden önce uygulanmaktadır.¹⁸⁸

Elkoymada zilyedin rızası dışında eşyaların alınması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle kendi içerisinde zorlama içermektedir. İstenilen amaca ulaşıldıktan sonra eşyalar sahiplerine iade edildikleri için geçici niteliktedir.¹⁸⁹

CMK'da arama ve elkoyma ayrı birer koruma tedbiri olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle elkoyma kararı ile arama yapılması ya da arama kararı ile elkoymanın gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Arama sonucunda elde edilen eşyalara elkoymanın gerçekleştirilebilmesi için elkoyma kararının alınmış olması beklenmektedir.¹⁹⁰

4.4. Elkoymanın Muhafaza Altına Alma ve Müsadere İle Olan İlişkisi

Elkoyma kavramı, muhafaza altına alma kavramıyla karıştırılmaktadır. CMK'nın 123. maddesinde hem muhafaza altına alma hem de elkoyma düzenleme altına alınmıştır. Maddeye göre delil niteliğindeki eşya ya da müsadereye tabi eşya veya kazancın zilyedin rızası ile alınması, muhafaza altına almayı ifade etmektedir. Zilyedin rızasının bulunmamasına rağmen ilgili eşya ya da kazancın alınması ise elkoymayı ifade etmektedir. Bu bağlamda muhafaza altına alma, zilyedin rızası ile alınan eşyaların soruşturma makamlarına teslimine kadar korunması işlemini ifade

¹⁸⁷ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 158.

¹⁸⁸ Öztürk, Kazancı ve Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, s. 162.

¹⁸⁹ Aydın, **a.g.e.**, s. 159.

¹⁹⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 366.

etmektedir. Eşyanın sahihsiz olması ya da zilyedin belli olmaması halinde muhafaza altına alma tedbiri uygulama alanı bulmaktadır.¹⁹¹

Elkoyma işlemi için hukuka uygun şekilde verilmiş elkoyma kararı ya da emrinin bulunması gerekmektedir. Ancak muhafaza altına alma işlemi için herhangi bir karara, emre ya da onaya ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu işlem şekle de bağlı değildir. Elkoymada zilyedin eşya ya da kazancı gösterme ve teslim etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğe aykırı davranması halinde CMK'nın 124. maddesine göre zilyede zorlama (tazyik, disiplin) hapsi uygulanabilmektedir. Bu kapsamda muhafaza altına alma, elkoymanın bir türü değildir.¹⁹²

Elkoyma, müsadere kurumuyla karıştırılmaktadır. Ancak bu ikisi birbirinden farklıdır. Müsadere, bir güvenlik tedbidir. Bu kapsamda yeni suçların işlenmesini önlemek için suçtan kaynaklanan ya da suçun işlenmesiyle ilgili olan, suç düşüncesini çekici tutan eşyalara ve kazançlara devlet lehine elkonulması işlemine müsadere denilmektedir.¹⁹³ TCK'nın 54 ve 55. maddelerine göre iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak kaydıyla kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan, bu suçların işlenmesine tahsis edilen veya bu suçlardan meydana gelen eşya ve maddî menfaatler ya da bunlardan sağlanan ekonomik kazançların mülkiyetinin devlete geçirilmesi müsadereyi ifade etmektedir. Müsadere, mülkiyet hakkını sona erdiren sürekli bir tedbirdir. Elkoyma ise koruma tedbirlerinden biri olması nedeniyle geçici nitelik taşımaktadır. Hem kasıtlı hem de taksirli suçlarda uygulanabilmektedir. Elkoymada mülkiyet hakkı sona erdirilmemekte, geçici olarak tasarruf yetkisi sınırlandırılmakta ya da engellenmektedir.¹⁹⁴

Müsadere amaç, önleme, kefaret ve tedavidir. Elkoymada ise amaç, delillerin muhafaza altına alınması veya müsadere kararının yerine getirilmesini teminat altına almaktır. Elkoyma tedbirine hüküm kesinleşinceye kadar başvurulması mümkündür.

¹⁹¹ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 328; Yargıtayın konuyla ilgili bir kararında muhafaza altına alma ve elkoyma arasındaki fark açıklanmıştır. Karara göre tutanakta sanığın üzerinden çıkan bıçağı teslim etmekten kaçındığına yönelik ibare bulunmaması nedeniyle muhafaza altına alma işlemi yapılması gerekirken el koyma işlemi yapılması hukuki sonuç doğurmamaktadır (4. Ceza Dairesinin 13.06.2011 tarih ve 2009/10672 E. 2011/8117 K. sayılı kararı, www.adalet.org, (Erişim Tarihi: 10.12.2020)).

¹⁹² Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 40.

¹⁹³ Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s. 458; İsmail Ercan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: İkinci Sayfa Basım Yayım Dağıtım, 2009, s. 461.

¹⁹⁴ Hamide Zafer, Nur Centel ve Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukunda Giriş**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2020, s. 703; Doğan Gedik, **Müsadere**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, s. 5 vd.

Müsadere ise yargılama sonunda mahkeme ya da hâkim kararıyla uygulanmaktadır. Elkoyma hâkim kararı, gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısının yazılı emri, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı takdirde kolluk amirinin yazılı emriyle uygulanabilmektedir. Müsaderede ise bu makamların yetkisi bulunmamaktadır. Müsadereye kanunda düzenlenen şartların oluşması halinde başvurulma zorunluluğu mevcutken elkoymanın uygulanmasında takdirlik söz konusu olmaktadır.¹⁹⁵

4.5. Elkoymaya Hâkim Olan İlkeler

Elkoyma hâkim olan bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerden ilki, hukuk devleti ilkesidir. Hukuk devleti ilkesi kapsamında hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması kanunla yapılabilmekte ve bu sınırlamalara karşı yasal yollara başvurulabilmektedir. Elkoyma tedbirinde çeşitli hak ve özgürlüklere sınırlandırma getirilmektedir. Bu nedenle CMK'da elkoyma tedbiri düzenleme altına alınmıştır. CMK'nın 131. maddesinde elkoymaya karşı yasal başvuru yolları düzenlenmiştir.¹⁹⁶

Ölçülülük ilkesine göre elkoyma tedbirinin amacına uygun ve bu amaçla orantılı şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu ilke, elkoyma ile elde edilecek yarar ve sınırlandırılan hak ve özgürlükler arasında denge gözetmektedir. Daha hafif olan başka bir tedbirle aynı amaca ulaşılması halinde elkoyma tedbirinin uygulanmaması beklenmektedir. Örneğin yalnızca bir bankadaki hesaplara elkoyma gerçekleştirilmesi yeterliyken kişinin tüm hesaplarına elkonulması ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu ilkenin bir diğer görünümü ise elkoyma gerçekleştirilen eşyaların değerlerini kaybetmemeleri için gerekli bakımlarının yapılmasıdır. Bu durum CMK'nın 141. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Aksi takdirde uygulayıcıların tazminat sorumluluğu gündeme gelmektedir.

Elkoyma işleminin gerçekleştirilmesinde insan onurunun dokunulmazlığı ilkesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Elkoyma gerçekleştirilirken gayri insani ya da haysiyet kırıcı muamelede bulunulması mümkün değildir. Örneğin hakaret gibi.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 45.

¹⁹⁶ İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Hukuku Dersleri**, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2020, s. 391 vd.

¹⁹⁷ Mustafa Açar, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma", (Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 2010, s. 121.

Özel hayatın gizliliği ilkesi, elkoymada dikkat edilmesi gereken ilkelerden biridir. Özel hayata yönelik ve suçla alakası bulunmadığı açık olan eşyaların incelenmesi ve bunlara elkonulması, hukuka aykırıdır.¹⁹⁸

Dürüst işlem ilkesi, kolluk görevlileri ya da yargılama makamları tarafından elkoyma işlemi gerçekleştirilirken dürüst davranılma zorunluluğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda elkoyma işlemi yapılırken zilyedin kandırılması gibi davranışlar dürüst işlem ilkesine aykırılık taşımaktadır.¹⁹⁹

4.6. Elkoymanın Çeşitleri

4.6.1. Basit Elkoyma

Basit elkoyma, delil elde etme amacıyla ya da müsadereye tabi olan eşyaya yönelik yapılan elkoymayı ifade etmektedir. CMK'nın 123. maddesine göre ispata yönelik malvarlığı değerlerine elkonulması mümkündür. Basit elkoyma kapsamında olay yerindeki silaha ya da banka hesaplarındaki hareketlere yönelik evraklara elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Elkoyma işlemi, müsadere edilecek eşyaların kaçırılması ve yok edilmesinin engellenmesi, bu kapsamda müsadere kararının kâğıt üzerinde kalmaması için ilgili eşyaların alınmasına yönelik olarak da yapılabilmektedir.²⁰⁰

Basit elkoyma sırasında kural olarak Cumhuriyet savcısının hazır bulunması zorunlu değildir. Kanun koyucu bu yönde bir şart öngörmemektedir. Elkoyma sırasında kolluk görevlilerinin elkoymanın amacına uygun şekilde, ilgililerin temel hak ve özgürlüklerine asgari düzeyde müdahale ederek işlemi tamamlamaları beklenmektedir. Örneğin çalışma odasında olması muhtemel olan bilgisayar için evin tüm odalarının gezilmesi ve en son çalışma odasına bakılması uygun değildir. Önce çalışma odasından başlanılarak, bulunamaması halinde evin tamamının gezilmesi özel hayatın gizliliğinin korunması açısından daha yerinde bir uygulamadır.

CMK'nın 132. maddesine göre elkonulan eşyaların değerinde azalma olmayacak şekilde özenle muhafaza edilmesi gerekmektedir. Bu konuda gerekli tedbirlerin alınması beklenmektedir. CMK'nın 141. maddesinde elkoyma işlemi yapılırken verilen zararlardan devletin sorumlu olduğu belirtilmektedir.

¹⁹⁸ Tanör ve Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, s.149-163.

¹⁹⁹ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 862.

²⁰⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 367.

CMK'nın 124. maddesinde elkonulacak eşyanın saklanması halinde ilgili kişilerden tesliminin isteneceği düzenlenmektedir. Eşyayı teslimden kaçınılırsa ilgili kişiye hüküm verilinceye kadar üç ayı geçmemek kaydıyla disiplin hapsi verilebilmektedir. Ancak sanık, şüpheli veya tanıklıktan çekinebilecekler için disiplin hapsi verilememektedir. Ayrıca disiplin hapsi için eşyanın o kişinin elinde bulunduğunun sabit olması aranmaktadır.²⁰¹

4.6.2. Özel Elkoyma

Basit elkoyma, elkoymanın genel ve temel halini ifade etmektedir. Basit elkoymanın şartları diğer elkoyma çeşitleri açısından da geçerli kabul edilmektedir. Ancak kanun koyucu, bazı elkoyma türleri açısından özel şartlar öngörmekte ve bu konuda özel düzenleme getirmektedir. Kanun koyucu tarafından hakkında özel düzenleme yapılan elkoyma hükümleri “özel elkoyma” olarak adlandırılmaktadır.

4.6.2.1. Basılmış Eserlere ve Basın Araçlarına Elkoyma

Basılmış eserlere ve basın araçlarına elkoyma hususu, Anayasanın 28 ve 30. maddelerinde düzenlenmektedir. Bu elkoyma, basın özgürlüğünü de ilgilendirmektedir. Bu nedenle 5187 sayılı Basın Kanunu'nda konuyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Basılmış eserlere ve basın araçlarına elkoymanın amacı, elkoymanın temel amacı olan delil elde etme ya da müsadereye tabi eşyayı ele geçirmedir. Basın Kanunu'nun 25. maddesine göre basılmış eserin en fazla üç adedine delil olarak elkoyma gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu elkoymanın Cumhuriyet savcısı, gecikmesinde sakınca olan durumlarda da kolluk tarafından yapılmasına izin verilmektedir. Üç adet ile sınırlandırılmasının sebebi, eserin tüm nüshalarının aynı olmasıdır. Bu nedenle kanun koyucu, üç adet ile sınırlandırmayı yeterli görmüştür.²⁰² Ancak burada müsadere amacıyla yapılacak elkoymaya dikkat etmek gerekmektedir. Delil elde etme amacıyla yapılan elkoyma işleminde üç adetle sınırlama öngörülmüşken müsadere amacıyla elkoymanın gerçekleştirilmesi halinde eserin tamamına elkoyma işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu durum doktrinde “toplatma” olarak ifade edilmektedir. Toplatma için Basın Kanunu'nun 25. maddesinde belirtilen

²⁰¹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 175.

²⁰² **a.g.e** s. 178.

belirli suçlara yönelik yargılama yapılması ve hâkim kararının bulunması gerekmektedir. Gecikmesinde sakınca varsa Cumhuriyet Başsavcılığının kararı ile yapılması mümkün olup bu karar hâkim onayına sunulmaktadır. Aksi takdirde hükümsüzlük söz konusu olmaktadır.²⁰³

4.6.2.2. Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma

CMK'nın 128. maddesinde taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma hususu düzenlenmektedir. Maddeye göre yargılamaya konu suçun işlendiği ve ilgili malvarlığı değerlerinin bu suçtan elde edildiğine yönelik somut delillere dayalı kuvvetli şüphe mevcutsa bu durumda şüpheli ya da sanığa ait olan taşınmazlara, kara, deniz ya da hava ulaşım araçlarına, hesaplarına, her türlü hak ve alacaklarına vs. elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Burada önemli olan husus zilyetlik değil mülkiyettir. Bu nedenle şüpheli ya da sanığa ait malvarlıklarının başkalarının zilyetliğinde bulunması, elkoymanın yapılmasını engellememektedir.

Elkoymanın bu çeşidinde ilgisine göre Sermaye Piyasası Kurulu, MASAK gibi kurumlardan suçtan sağlanan değere yönelik rapor alınmaktadır. Üç ay içinde hazırlanması öngörülen bu raporlar açısından zorunlu ve özel durumlarda iki ay daha ek süre verilebilmektedir. Doktrinde bu rapor hususundaki düzenlemelerin eksikliği eleştirilmektedir. Zira kanun koyucu raporun içeriği, denetlenmesi ve rapora itiraz gibi konularda açıklama getirmemektedir. Bu konuda doktrinde ilgili raporun işlevsizliği vurgulanmaktadır.²⁰⁴ Ayrıca kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı görülen bu rapor nedeniyle yargılamanın uzaması söz konusu olmaktadır.²⁰⁵ Rapor gelinceye kadar elkoyma işleminin yapılamaması ise mal kaçırılmasına neden olabilecektir.²⁰⁶

CMK 128/2 maddesinde taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoymanın hangi suçlar yönünden yapılabileceği sınırlı sayıda olmak üzere düzenlenmektedir. Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoymaya karar verecek merci hâkimdir. Cumhuriyet savcısının bu yönde emir vermesi kanun koyucu tarafından kabul edilmemektedir. Bu durumun istisnası, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun

²⁰³ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286.

²⁰⁴ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 424.

²⁰⁵ İsmail Dursun, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.21, S.2, (2015), s. 547.

²⁰⁶ Süheyl Donay, **Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2015, s. 229.

17. maddesine göre aklama ve terörün finansmanı suçlarıdır. Bu suçlarda gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısının verilebileceği elkoyma emri, hâkim onayına sunulmaktadır.

Taşınmaza elkoyma işlemi, CMK'nın 128. maddesine göre tapu kütüğüne şerh verilerek yapılmaktadır. Kara, deniz ve hava ulaşım araçlarına elkoyma işlemi ise araçların kayıtlı olduğu sicile şerh verilerek gerçekleştirilmektedir. Hesaplara elkoyma, kararın ilgili banka ya da malî kuruma derhâl bildirilmesiyle yapılmaktadır. Ortaklık paylarına elkoyma, şirketin kayıtlı olduğu ticaret sicili müdürlüğüne derhâl yapılan bildirimle gerçekleştirilmektedir. Hak ve alacaklara elkoyma işlemi de ilgili kişilere derhâl bildirilmek suretiyle yapılabilmektedir. Bu bildirimler önce teknik araçlarla, sonrasında ayrıca yapılacak tebliğlerle sağlanmaktadır.

4.6.2.3. Zorlama Amaçlı Elkoyma

CMK'nın 248. maddesinde zorlama amaçlı elkoyma düzenleme altına alınmaktadır. CMK'nın 247. maddesine göre kaçak, hakkında yürütülen soruşturma ya da kovuşturmanın sonuçsuz kalması için yurt içi ya da yabancı ülkede kendisine ulaşamayan kişiye denilmektedir. Kaçağın Cumhuriyet savcısına başvurmasını ya da duruşmaya gelmesini sağlamak için Türkiye'deki mallarına, haklarına, alacaklarına amaçla orantılı şekilde elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Bu elkoyma işlemi, Cumhuriyet savcısının istemiyle sulh ceza hâkimi ya da mahkeme kararıyla gerçekleştirilmektedir. Gerekirse elkonulan malların idaresi için kayyım atanabilmektedir. Kaçağın müdafisine bu durum bildirilmektedir.

Zorlama amaçlı elkoymada amaç, kaçak olan sanığın ekonomik olarak sıkıntıya düşürülerek yargılamaya dâhil edilmesini sağlamaktır. Bu nedenle zorlama amaçlı denilmektedir. Burada kaçak zorlanarak yargılamanın sonuçlandırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda CMK 248. maddenin soruşturma aşamasında uygulanması mümkün değildir. Kovuşturma aşamasına özel olarak bu madde öngörülmüştür.²⁰⁷

CMK 248. maddede zorlama amaçlı elkoyma tedbirine başvurulabilecek suçlar sınırlı sayı yöntemiyle belirtilmektedir. Hâkim ya da mahkeme, elkoyma kararının özetinin bir gazete ilanında yer almasına karar verebilmektedir. Kaçak teslim olursa

²⁰⁷ Hakan Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Savaş Yayınları, 2015, s. 343.

ya da yakalanırsa zorlama amaçlı elkoyma işlemi sonlandırılmaktadır. Burada amaca erişilmişlik söz konusu olmaktadır. Bu nedenle geçici nitelikte olan elkoyma tedbirine son verilmektedir.

Zorlama amaçlı elkoymada kaçığın yasal olarak bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yoksulluğa düşmemeleri açısından elkonulan malvarlığından bu kişilere yardımda bulunulması için kayyımına izin verilebilmektedir. Kaçağın elkoyma kararına itirazı mümkündür.

4.6.2.4. Postada Elkoyma

Postada elkoyma, özellikle haberleşme özgürlüğünü ve gizliliğini ilgilendiren bir koruma tedbiridir. Bu nedenle kanun koyucu, CMK'nın 129. maddesinde postada elkoymayı özel olarak düzenleme altına almıştır. Maddeye göre suç delili olduğundan şüphe edilen gönderilere elkoyma işleminin gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu gönderilerin posta hizmeti veren her türlü özel ya da resmî kuruluştaki yer alması mümkündür. Bu açıdan kanun koyucu herhangi bir ayırım öngörmemektedir. Örneğin bu düzenleme ile kargo şirketlerinde bulunan gönderilere elkoyma gerçekleştirilebilmektedir.²⁰⁸

Postada elkoymada temel amaç, kanun koyucunun açıkça belirttiği gibi delil elde edilmesidir. Bu elkoyma açısından ifade edilen gönderi; mektup, koli, telgraf, paket, belge vs. olabilmektedir.²⁰⁹ Doktrinde otobüs seyahat firmalarıyla gönderilenlerin de bu kapsamda değerlendirilebileceği ileri sürülürken²¹⁰ bu firmaların posta hizmeti vermemeleri nedeniyle postada elkoyma hükümlerinin uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Aynı şekilde özel kişilere teslim edilen gönderilerde de postada elkoyma hükümleri uygulanmamaktadır.²¹¹

CMK'nın 129. maddesi kapsamında postada elkoyma kararı hâkim tarafından verilmekte ancak gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısının kararıyla işlem yapılabilir. Kolluk amirleri ise postada elkoyma kararı verememektedirler. Ayrıca Cumhuriyet savcısının kararlarının hâkime sunulma zorunluluğu bulunmamaktadır.

²⁰⁸ Özge Sırma, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Elkoyma", **Uğur Alacakaptan'a Armağan Cilt 1**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 648.

²⁰⁹ Handan Yokuş Sevik, "Postada Elkoyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 69, (2007), s. 97-124.

²¹⁰ Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 403.

²¹¹ İsa Çelik, **Postada Elkoyma**, Ankara: Ajans Yayıncılık, 2016, s. 117.

Elkoyma işlemini gerçekleştiren kolluk görevlilerinin ilgili zarf ya da paketleri açma yetkileri bulunmamaktadır. Bu gönderilerin mühürlenerek derhâl elkoyma kararını veren makama teslim edilmesi beklenmektedir. Ancak CMK 129/3 maddesine göre TCK'nın 174 ve 188. maddelerinde düzenlenen suçlar, Ateşli Silahlar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 12 ve 13. maddelerindeki suçlar ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 67 ve 68. maddelerindeki suçlarda Cumhuriyet savcısının talimatıyla kolluk görevlileri elkoyma kararı verilen gönderileri açabilmektedirler.

CMK'nın 129. maddesine göre postada elkoyma işlemi yargılamanın amacına zarar vermediği sürece ilgililerine bildirilmektedir. Açılmamasına ya da alıkonulmamasına karar verilen gönderiler ilgililerine teslim edilmektedir.

4.6.2.5. Bilgisayarlarda ve Bilgisayar Kütüklerinde Elkoyma

Bilgisayarlarda ve bilgisayar kütüklerinde elkoyma, CMK'nın 134. maddesinde özel olarak düzenlenmektedir. Soruşturma evresinde somut delillere dayalı kuvvetli şüphe sebepleri mevcutsa ve başka şekilde delil elde edilemiyorsa²¹² Cumhuriyet savcısının istemiyle şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar kütükleri ile bilgisayar programlarının aranmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılarak metin oluşturulmasına hâkim karar vermektedir.

Bilgisayar ve bilgisayar kütüklerinde elkoyma tedbirine kovuşturma aşamasında başvurulması mümkün değildir. Bu nedenle CMK'nın 162. maddesi kapsamında tedbire karar verebilecek olan hâkim, sulh ceza hâkimidir. Ayrıca elkoyma işlemi yapılan bilgisayarın şüpheliye ait olması aranmamaktadır. Şüphelinin kullanımında olması kanun koyucu tarafından yeterli görülmektedir.²¹³

Şifre nedeniyle gerekli verilere ulaşılamaması halinde CMK'nın 134. maddesine göre gerekli kopyaların alınabilmesi ile çözümün yapılabilmesi için ilgili araç-gereçlere elkoyma işlemi uygulanmaktadır. Çözüm yapılarak gerekli kopyalar alındıktan sonra elkonulan eşyalar iade edilmektedir. Ancak uygulamada kolluk

²¹² Karagülmez, başka surette delil elde edememe şartının özellikle bilişim suçlarına yönelik soruşturmalarda sıkıntı oluşturabileceğini belirtmektedir. Bunun sebebi ise bu suçlarda bilgisayarların ilk aranacak delil olmasıdır (bkz. Ali Karagülmez, **Bilişim Suçları ve Soruşturma-Kovuşturma Evreleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, s. 443).

²¹³ Aslan Ölmez, "Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Kopyalama ve Bunlara Elkoyma", **Terazi Hukuk Dergisi**, S: 30, (2009), s. 48, 50.

görevlilerinin doğrudan şifrenin çözülemediğine yönelik tutanak tutarak elkoyma işlemi gerçekleştirdikleri görülmektedir.²¹⁴

CMK 134. maddeye göre bilgisayar ve bilgisayar kütüklerine elkoymada sistemdeki verilerin yedeklemesi yapılarak bir kopya şüpheli ya da müdafine verilmekte, bu husus da tutanağa geçirilerek imzalanmaktadır. Elkoyma yapılmaksızın alınan kopyalarda bu veriler kâğıda yazdırılmakta ve tutanağa kaydedilerek ilgililer tarafından imzalanmaktadır.

CMK'daki özel düzenleme olmasa, bilgisayarlarda genel elkoyma hükümlerinin uygulanması mümkündür. Özel olarak CMK 134. maddede kanun koyucu tarafından düzenleme altına alınmasının sebebi bilgisayarların tümüne elkonulmasının engellenmesidir. Ancak bilgisayarda bulunan tüm verilerin kopyalanması ise özel hayatın gizliliğini ihlâl edici nitelik taşımaktadır. Bu nedenle örneğin Alman hukukunda somut olaya yönelik anahtar kelimeler belirlenerek bu kelimeler üzerinden tarama gerçekleştirilmektedir.²¹⁵

Bilgisayarlarda, kütüklerinde ve programlarında arama gerçekleştirilirken başka bir suça yönelik verilere rastlanması halinde CMK'nın 127. maddesine göre araç olarak kullanılan bilgisayar ve kütüklerine müsadere amacıyla elkoyma işleminin uygulanması mümkündür.²¹⁶

4.6.2.6. Şirket Yönetimine Kayyım Atanması

Şirket yönetimi için kayyım atanması hususu, CMK ile Türk hukukunda yerini almıştır. Burada amaç, şirket faaliyetlerinin içeriden denetlenip bilgi sağlanabilmesi ve şirketin malvarlığının kontrol altında tutulmasıdır.²¹⁷ CMK'nın 133. maddesinde şirket yönetimine kayyım atanması düzenleme altına alınmıştır. Bu elkoymada amaç hem delil etme hem de şirketin mallarının müsaderesine yönelik kararın yerine getirilebilmesini sağlamaktır. Kayyım aracılığıyla uygulanan bu tedbirde şirketin işleri aksamamaktadır. Bu kapsamda ticarî işleyişe de uygun görülmektedir.²¹⁸

²¹⁴ Yusuf Başlar, "Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesine ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, C.1, S.3, (2014), s. 91, 92; Muharrem Özen ve Gürkan Özocak, "Adli Bilişim, Elektronik Deliller ve Bilgisayarlarda Arama ve El Koyma Tedbirinin Hukuki Rejimi (CMK m. 134)", **Ankara Barosu Dergisi**, S.1, (2015), s. 63.

²¹⁵ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 35.

²¹⁶ Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 410.

²¹⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 385.

²¹⁸ İsmail Dursun, "Ceza Muhakemesinde Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini ve Nitelikleri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.20, S.2, (2014), s. 79.

CMK'nın 133. maddesine göre suçun şirket faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu konusunda kuvvetli şüphe sebepleri mevcutsa ve maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından gerekliyse yargılama aşamasında hâkim veya mahkeme, şirket işlerini yürütmesi için kayyım tayin edebilmektedir. Kararda yönetim tarafından alınan kararların ve yapılacak işlemlerin kayyım onayı ile geçerli sayılacağı ve yönetim organının yetkileri ile şirketi idare yetkilerinin tamamının kayyıma verildiği açıkça belirtilmektedir. Bu karar, ticaret sicili gazetesi ile diğer uygun araçlarla ilan edilmektedir.

Kanun koyucu, işlenmeye devam eden suçlar açısından şirket yönetimine kayyım tayinini öngörmektedir. Suç işlenmişse bu durumda şartların varlığı halinde CMK'nın 123 ya da 128. maddelerinin uygulanması gerekmektedir.²¹⁹ Aynı zamanda maddi gerçeğin başka tedbirlerle ortaya çıkarılması mümkünse bu tedbirin uygulanmasına kanun koyucu cevaz vermemektedir.

Kayyımın görevi, şirket yönetimiyle sınırlandırılmaktadır. Ceza yargılamasında kayyımın şirketi temsil etme yetkisi bulunmamaktadır.²²⁰ CMK'nın 133. maddesine göre kayyımın ücreti, hâkim veya mahkeme tarafından belirlenmektedir. Bu ücret, ilgili şirketin bütçesinden karşılanmaktadır. Ancak şirketin suçtan aklanması (kovuşturmaya yer olmadığı kararı ya da beraat kararı alması) halinde ödenen ücret kanunî faizi dâhil edilerek devlet hazinesinden karşılanmaktadır. Kayyımın işlemlerine karşı o konuda görevli mahkemelere başvurulması mümkündür. Tazminat davalarında ise davalı devlet olmaktadır. Devlet, kayyımın görevinin gereklerine aykırı davranarak görevini kötüye kullandığını tespit ederse ödediği tazminat için kayyıma bir yıl içinde rüçû etmektedir.

CMK'nın 133. maddesinde şirket yönetimine kayyım tayini tedbirinin uygulanabileceği suçlar sınırlı sayıda belirtilmektedir. Bu durumun sebebi, uygulanacak tedbirin ilgili şirket açısından ciddi bir ağırlığının bulunmasıdır. Şartların ortadan kalkması halinde ilgililer, bu tedbirin kaldırılmasını isteyebilmektedirler.²²¹

²¹⁹ Uğur Ersoy, "Bir Koruma Tedbiri Türü Olarak Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini (CMK m.133)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.65, S.4, (2016), s. 3405; Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 225.

²²⁰ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 439.

²²¹ Şen ve Eryıldız, **a.g.e.**, s. 236.

4.6.2.7. Özel Kanunlarda Elkoymaya İlişkin Düzenlemeler

Elkoyma, CMK haricinde bazı özel kanunlarda düzenleme altına alınmıştır. Bu kanunlar temel olarak şunlardır;

- *2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunu ile 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu*; Olağanüstü Hâl Kanunu'nun 11. maddesine göre olağanüstü hâlin ilan edildiği yerlerde yetkili valilerin suç eşyası ve delil niteliğinde olan eşyalara el koyma, basılması ve neşri yasaklanan dergi, kitap, gazete vs.yi toplatma ve her türlü bomba, cephane, patlayıcı madde, radyoaktif madde, boğucu gaz, zehir vb. ile bunların yapılmasına yarayan eşya, alet ya da araçları toplatma yetkisi bulunmaktadır. Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. maddesi kapsamında sıkıyönetim komutanı, gerekli durumlarda konutları, her türlü siyasi parti, dernek, sendika gibi kuruluşlara ait binaları, işyerlerini, müştemilatları, kişilerin üzerlerini ve her türlü mektup, telgraf vs.yi arayarak buralardan ele geçirilen eşyaları zaptetme yetkisine sahiptir.

- *5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu*; Kanunun 9 ve 10. maddelerine göre kaçakçılık suçlarına yönelik elkoyma işlemlerinde CMK hükümleri uygulanmaktadır. 9. maddeye göre gümrüklerde ya da gümrük bölgesinde kaçak eşya sakladığından kuşkulanan kişiler gümrük görevlileri tarafından aranabilmekte ve elde edilen kaçak eşyalara elkonulabilmektedir.²²² 10. maddeye göre suçla alakalı olabilecek şekilde özel olarak hazırlanan araçlara elkonulmaktadır. Sahibi elkoymadan itibaren otuz gün içinde aracın değeri kadar teminatı gümrük idaresine teslim ederse araç sahibine iade edilmektedir. Aksi takdirde derhâl tasfiye edilmektedir. 11. maddeye göre kaçak şüphesiyle elkonulan eşyalar ayırıcı özelliklerinin yer aldığı bir tutanakla gümrük idaresine teslim edilmektedir. Gümrük idaresi, gerekli masrafları karşılayarak bu eşyalar için depo temin etmektedir.

- *5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun*; Kanunun 17. maddesine göre terörün finansmanı ve aklama suçunun işlendiğine yönelik kuvvetli şüphe mevcutsa CMK'nın 128. maddesindeki usule göre suçtan kaynaklanan veya suça özgülünen malvarlığı değerlerine elkonulması mümkündür. Gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısı elkoyma kararı verebilmektedir. Bu karar yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmaktadır. Onaylanmaması durumunda karar hükümsüz kalmaktadır.

²²² Şentürk Çıldır ve Hüseyin Denizhan, "Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda Arama ve Elkoyma Usulü", *Ankara Barosu Dergisi*, S.3, (2008), s. 126.

- *6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun*; Kanunun 2. maddesinde malvarlığının dondurulmasından söz edilmektedir. Buna göre malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisinin sınırlandırılması ya da kaldırılması malvarlığının dondurulmasını ifade etmektedir. Elkoyma ile benzerlik gösteren bu tedbir, yeterli suç şüphesi vs. aranmaksızın genellikle istihbarat bilgileri ve bu bilgileri destekleyen belirtiler ile verilmektedir. Bu kapsamda idari bir tedbir niteliğinde görülmektedir.²²³ Kanunun 5. maddesine göre bu kararlar, Resmî Gazete’de yayımlanmaktadır. Yayımlanma tarihi itibarıyla ilgili kişi veya kuruluşa tebliğ edilmiş sayılmaktadır. 11. maddeye göre kararda ilgili kişi, sebepler, süre, kapsam ve başvurulabilecek kanun yolu ile süresi gösterilmektedir. Bu karar, MASAK Başkanlığı’nın talebi üzerine CMK’nın 128. maddesindeki usule uygun şekilde yerine getirilmektedir. Bu kararı yerine getirmeyen ya da gecikme veya ihmal gösterenler hakkında Kanunun 15. maddesinde hapis ya da adli para cezası öngörülmektedir. Bu kişinin tüzel kişilik olması durumunda idarî para cezası düzenlenmektedir.

- *5411 sayılı Bankacılık Kanunu*; Kanunun 166. maddesine göre 160/3. maddesi kapsamındaki suçların faillerinin her türlü alacak, para, mal ve diğer eşyalarına hâkim kararı ile veya gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile elkoyma gerçekleştirilebilmektedir. Bu suçlardan elde edilen kazançlara da elkoyma işlemi yapılmaktadır. Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle yapılan elkoymalarda yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde elkoyma hükümsüz kalmaktadır. Bu düzenlemede elkoymanın amacı, müsadere kararının uygulanmasının sağlanmasıdır.²²⁴

- *6831 sayılı Orman Kanunu*; Kanunun 79. maddesine göre bu kanuna aykırılık oluşturan fiillerin işlenmesiyle sağlanan orman malları ve Kanunda düzenlenen suçların işlenmesinde kullanılan araç ya da sair eşyalara CMK’ya göre elkoyma gerçekleştirilmektedir. Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı takdirde orman işletme şefinin yazılı emriyle elkoyma işlemi yapılabilir. Bu Kanuna göre elkoyma işlemi gerçekleştirilen mallar genellikle ağaç, kereste, tomruk, traktör, dozer, greyder, kompresör, el testereleri vs.dir. Elkonulacak bu malların kime ait olduğunun önemi

²²³ Zeki Yıldırım, “Türk Hukukunda Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Amacıyla Malvarlığını Dondurma Tedbiri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.3, S.1, (2013), s. 77.

²²⁴ Şen ve Eryıldız, *Elkoyma*, s. 256.

bulunmamaktadır.²²⁵ Düzenlemede elkoyma emirlerinin hâkim onayına sunulması hususu düzenlenmemektedir. Ancak kanunda hüküm bulunmayan durumlarda CMK hükümlerinin uygulanması belirtildiğinden hâkim onayına sunulması gerekmektedir. Elkonulan mallar, Kanunun 84. maddesine göre muhafaza altına alınmaktadır. Bozulacak ya da çürüyecek olanlar ile muhafazası zor ve masraflı bulunanlar, CMK'nın 132. maddesi kapsamında ilan yoluyla derhâl satılmaktadır. Satış bedeli ise Orman Genel Müdürlüğü hesabına irat olarak kaydedilmektedir.

- *5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*; Kanunun 75. maddesine göre 71 ve 72. maddelerinde düzenlenen suçlar nedeniyle yapılan şikâyet üzerine Cumhuriyet savcısı, suç konusu eşya hakkında CMK hükümlerine göre elkoyma işlemi gerçekleştirebilmektedir. Savcı, faaliyetin durdurulmasına karar verebilmektedir. Bu karar, hâkim onayına sunulmakta, aksi takdirde hükümsüz kalmaktadır. Maddeye göre elkoyma kararı, hâkim tarafından verilmekte ancak gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısı tarafından elkoyma emri verilmekte, ona da ulaşılamaması halinde kolluk amiri tarafından elkoyma emri verilmektedir. Kanunun 81. maddesine göre Bakanlık ve mülkî idare amirlerinin denetimi sırasında bandrolsüz nüshalar tespit edilirse 75. maddeye göre işlem gerçekleştirilebilmektedir.

- *213 sayılı Vergi Usul Kanunu*; Kanunun 143. maddesine göre elkoyma tedbiri ancak arama kararının varlığı hâlinde uygulanabilmektedir. Elkonulan defter ve vesikaların bulunduğu torbalarla ilgili tutanak tutularak mühürleme yapılması beklenmektedir. 145. maddeye göre ise elkonulan defter ve vesikalar üzerindeki incelemenin en geç üç ay içerisinde bitirilmesi ve sahibine tutanak düzenlenerek iade edilmesi gerekmektedir. Ancak haklı sebep durumunda hâkimden makûl bir süre istenebilmektedir. Genel olarak CMK'ya yönelik hükümler bu Kanun kapsamında uygulanabilmektedir. Bu kapsamda elkoyma tedbirine kural olan hâkim, gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısı veya kanunen yetkili kılınan merci karar veya emir verebilmektedir. Verilen emirler hâkim onayına sunulmaktadır. Aksi takdirde elkoyma kendiliğinden kalkmaktadır.²²⁶ Kanunun 127. maddesine göre kanunî defter ve belgeler dışında kalmasına rağmen vergi kaybı konusunda delil teşkil eden belge, defter gibi delillerin tespiti durumunda yoklamaya yetkili memurlar bunları alabilmektedir. Doktrinde bu hususun temel anlamda bir elkoyma işlemi

²²⁵ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 413.

²²⁶ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 266.

olduğu belirtilerek memur tarafından gerçekleştirilmesine müsaade edilmesi eleştirilmektedir.²²⁷

- *4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu*; Kanunun 20. maddesine göre kolluk görevlileri ve av koruma memurları ile saha bekçileri, Kanunda yasaklanan fiillerin konusu olan ya da bu fiillerin işlenmesiyle elde edilen hayvanlar, bunların türevleri, kullanılması veya bulundurulması yasak olan araç ve eşyalara elkoymaya yetkilidirler. Elkonulan eşyalar soruşturma evrakıyla beraber Cumhuriyet başsavcılığına teslim edilmektedir.

- *6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*; Kanunun Ek 1. maddesine göre göçmen kaçakçılığı suçunun işlenmesinde kullanılan araçlara CMK'nın 128. maddesi kapsamında elkonulmaktadır. Bu düzenlemede elkoyma işleminin amacı, müsadere kararının uygulanmasını sağlamaktır. Uygulamada, suçun işlenmesinde kullanılmaya da suçtan elde edilen araçlara da elkoyma işleminin yapılabileceği kabul edilmektedir.²²⁸

- *1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu*; Kanunda “zapt etme” ifadesi kullanılmaktadır. Kanunun 33. maddesine göre su ürünlerini zapt etmeye; ilgili Bakanlık ve Bakanlığa bağlı ilgili teşekküllerde bu ürünlerin koruma ve kontrolü ile görevlendirilen personel, kolluk görevlileri, bekçi, korucu gibi kişiler yetkili kılınmaktadır. Bu düzenleme, Kabahatler Kanunu'nun 18. maddesi anlamında elkoymayı oluşturmaktadır.²²⁹

- *2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murâkabesi Hakkında Kanun*; Kanunun 20. maddesi kapsamında ülkeye izinsiz getirilen ya da ülkede izinsiz satılan ya da bulundurulan uyuşturucu maddeler zapt edilebilmektedir. Bu konuda zabıta, ilgili Bakanlık memurları, tabipler, hudut ve sahiller sağlık teşkilatı memurları vs. yetkili kılınmaktadır. Bu zapt etme işlemi, tutanak düzenlemek suretiyle yapılmaktadır. Sahiplerinin belli olup olmaması zapt etme işlemi açısından önem taşımamaktadır. Doktrinde kanunda yer alan “zapt etme” ifadesinin elkoyma değil muhafaza veya koruma altına alma anlamına geldiği kabul edilmektedir. Zapt edilen uyuşturucu

²²⁷ Ercan Sarıcaoğlu, “Vergi Usul Kanunu 127/I-c Hükmü ile Yoklama Esnasında Vergi İdaresine Tanınan ‘El Koyma’ Yetkisine Dair Anayasaya Aykırılık Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, S.61, (2011), s. 62.

²²⁸ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 272.

²²⁹ **a.g.e** s. 274.

maddeler tutanak düzenlenip mühürlenerek adlî mercilere teslim edilmekte ve elkoyma durumu onların takdirine bırakılmaktadır.²³⁰

- *5326 sayılı Kabahatler Kanunu*; Kanununun 18. maddesine göre mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararı kesinleşene kadar ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından eşyalara elkonulabilmektedir. Düzenlemeye göre elkoyma işlemi, mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararlarının kâğıt üzerinde kalmasının önlenmesine yönelik olarak uygulanmaktadır. Kabahatin konusunu oluşturan ya da kabahat işlenmesiyle sağlanan eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilmesi mümkündür. Bu konuda kural olarak idarî kurul, makam ya da kamu görevlileri yetkili kılınmaktadır. Örneğin kumardan elde edilen gelir gibi. Kanunda elkoyma kapsamında doğrudan zabıta ya da ilgili kurum ve kuruluşlardaki görevlilerin yetkili kılınması ve hâkim onayına sunma gibi bir düzenlemenin bulunmaması eleştirilmektedir.²³¹

4.7. Elkoymanın Şartları

4.7.1. Şüphe

CMK'da elkoymaya yönelik düzenlemelerde şüpheye yönelik herhangi bir belirlemeye yer verilmemektedir. Bu nedenle doktrinde elkoyma açısından aranan şüphe konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre makul şüphenin bulunması gerekmektedir. Bu görüşte gerekçe olarak elkoyma tedbirinin özellikle mülkiyet hakkı açısından önemli sınırlamalar öngörmesi gösterilmektedir.²³² Başka bir görüş, elkoyma işleminin yapılabilmesi için yeterli şüphenin bulunması gerektiğini savunmaktadır. Yeterli şüphenin elkoymanın amacının gerçekleşeceği yönünde olması beklenmektedir.²³³ Diğer bir görüş ise elkoyma açısından kural olarak kuvvetli şüphenin bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak somut olaya göre yeterli şüphe ya da ispatın güç olduğu durumlarda (örneğin örgütlü olarak insan veya organ ticareti yapılması gibi) basit şüphenin yeterli görülebileceğini savunmaktadır.²³⁴ Kanaatimizce elkoyma tedbiri açısından basit şüphenin yeterli görülmemesi gerekmektedir. Bu tedbirin temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği

²³⁰ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 277.

²³¹ **a.g.e.**, s. 281-282.

²³² Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 370.

²³³ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 165.

²³⁴ Öztürk ve Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 597.

değerlendirildiğinde en azından makul şüphenin aranması beklenmektedir. Elkoyma tedbirinde müsadere edilebilecek eşya yahut kazanç ya da yargılamada delil olarak fayda sağlayabilecek eşyaların bulunması zorunlu bir unsurdur.

4.7.2. Elkoyma Kararı

Soruşturma aşamasında elkoyma kararı, CMK'nın 127. maddesi kapsamında Cumhuriyet savcısının istemi ile sulh ceza hâkimi tarafından verilmektedir. Gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile işlem yapılabilir. Cumhuriyet savcısına da ulaşılamazsa kolluk amirinin yazılı emriyle elkoyma gerçekleştirilmektedir. Kovuşturma aşamasında ise elkoyma kararını davaya bakan mahkeme vermektedir.²³⁵ Elkoyma emirlerinin yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunulması beklenmektedir. Hâkim ise bu yöndeki kararını kırk sekiz saat içinde açıklamakla yükümlüdür. Aksi takdirde elkoyma kararı kendiliğinden kalkmaktadır. Kararın kalkması durumunda elkonulan eşya, zilyedine iade edilmektedir.

Zilyetliğinde bulunan eşyalara elkoyma işlemi yapılan ilgililerin eşyaların iadesini her zaman talep etmesi mümkündür. Bu konuda hâkim tarafından karar verilmektedir. Verilen karara karşı CMK'nın 267. maddesine göre itiraz yolu açıktır.

Yargıtay bir kararında, taşınması ile bulundurulması tek başına suç oluşturan maddelere elkoyma kararı veya emri olmasa da kolluk görevlileri tarafından elkoyma işlemi yapılabileceğini ifade etmektedir. Kararda bu durumlarda hâkim onayının da gerekli olmadığı belirtilmektedir.²³⁶ Kanaatimizce bu karar, Anayasanın 20. maddesindeki düzenlemelere aykırılık teşkil etmektedir.²³⁷

CMK'da elkoyma kararının içeriğine yönelik bir düzenleme yer almamaktadır. Bu kapsamda elkoyma kararında arama kararında olduğu gibi elkonulacak eşyanın özelliklerinin ve elkoyma amacının belirtilmesi gerektiği görüşü hâkimdir.²³⁸ Bu durumun sebebi ise bulunan her şeye elkoyma işleminin gerçekleştirilmesinin hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturmasıdır.²³⁹

²³⁵ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 166.

²³⁶ Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 07.03.2016 tarih ve 2015/1714 E. 2016/669 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 13.12.2020)).

²³⁷ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 72 vd.

²³⁸ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 409.

²³⁹ Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 398.

CMK'nın 127. maddesine göre elkoyma işlemi tutanağa bağlanmaktadır. Tutanakta elkoyma işlemini gerçekleştiren kolluk görevlisinin açık kimlik bilgilerine yer verilmektedir. Doktrin görüşlerinde ve Yargıtay kararlarında tutanakta bazı hususların sehven yanlış yazılmasının esasa etkili olmadığı sürece tutanağın geçerliliğini etkilemeyeceği kabul edilmektedir.²⁴⁰

Elkonulan eşyanın CMK'nın 121. maddesine göre defteri yapılmakta ve bu eşya resmî mühürle mühürlenmekte ya da işaret konulmaktadır.

4.7.3. Elkoyma Kararını Vermeye Yetkili Makamlar

Elkoyma kararı kural olarak hâkim tarafından verilmektedir. Ancak CMK'nın 127. maddesine göre gecikmesinde sakınca olan durumlarda Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığında ise kolluk amirinin yazılı emri ile işlem gerçekleştirilebilmektedir. Arama emri ile yapılan elkoyma işleminin yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunulması, hâkimin ise elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde kararını açıklaması beklenmektedir. Aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkmaktadır.

Soruşturma aşamasında elkoyma kararı vermeye yetkili hâkim, CMK'nın 162. maddesi kapsamında elkoyma işleminin yapılacağı yerdeki sulh ceza hâkimidir. Kovuşturma aşamasında ise davaya bakan mahkeme tarafından elkoyma kararı verilmektedir. Elkoyma emrini vermeye ise soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı yetkilidir. Ancak bu savcıya ulaşamaması halinde savcıya başvurulmasındaki amacın elkoymanın gecikmesindeki sakıncayı engellemek olduğu gözetildiğinde elkoymanın yapılacağı yerdeki başka bir Cumhuriyet savcısı tarafından elkoyma emri verilmesi de mümkündür.²⁴¹

4.7.4. Elkoyma Kararının Şekli ve İçeriği

Elkoyma kararı verme yetkisinin düzenlendiği CMK'nın 123. maddesinde elkoyma kararının içeriği düzenlenmemektedir. Ancak ceza muhakemesi hukukunda kural

²⁴⁰ Yargıtay 8. Ceza Dairesi bir kararında; elkoyma tarihi veya numarasının elkoyma kararında sehven yanlış yazılmasını düzeltilmesi olanaklı yazım yanlısı şeklinde kabul ederek kararın geçerliliğini etkilemeyeceğini belirtmiştir (03.06.2010 tarih ve 2009/13844 E. 2010/7980 K. sayılı kararı (Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 87-88)).

²⁴¹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 166.

olarak kıyas serbesttir. Bu nedenle arama kararının içeriğinin düzenlendiği CMK'nın 119. maddesinin kıyas yoluyla elkoyma kararının içeriğine de uyarlanması mümkündür.²⁴²

Elkoyma kararı şekil olarak yazılı ve gerekçeli olmak zorundadır. Bu kararda elkoyma kararını veren hâkim ile kararı yazan zabıt kâtibinin ismi ve sicil numarası yer almaktadır. Kararda elkoyma kararının gerekçesi, elkoymanın sebebini teşkil eden fiil ya da olaylar, elkoymanın amacı, elkoymanın kapsamı, karara konu edilen eşyaların türleri ile özellikleri, karar tarihi, kararın geçerlilik süresi, suç şüphesinin hukukî ve fiilî açıdan asgarî düzeyde somutlaştırılması ile hâkim ve zabıt kâtibinin imzası bulunmaktadır. Hazırlanan karar mahkemenin mührüyle mühürlenmektedir.²⁴³

Elkoyma kararı ya da emrinde elkoymanın konusunu oluşturacak malvarlığı değerlerinin açık ve şüpheye yer vermeyecek biçimde ifade edilmesi beklenmektedir. Örneğin, “delil niteliğindeki eşyalara elkonulması” gibi muğlâk ifadeler yerine “uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile bunların satışına hizmet eden eşyalara elkonulması” şeklindeki düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde hukuk devleti ilkesinin ihlali söz konusu olmaktadır.²⁴⁴

Elkoyma kararında elkonulması istenilen malvarlığı değerlerinin teker teker ifade edilmesi uygulama açısından güçtür. Bu nedenle kararda bir kısım belirsizliklerin bulunması olağan kabul edilmektedir. Malvarlığının neye ilişkin olduğu ya da türü belirtilmekle beraber ilgili malvarlığının tek tek şekli, içeriği, sayısı vs. gibi hususların belirtilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda elkoyma işlemini gerçekleştiren kolluk görevlisinin elkoyma kararında istenilen malvarlığı değerlerine yönelik değerlendirme yapması beklenmektedir.²⁴⁵

Elkoyma kararı ya da emrinde yapılan yazım hatalarının sehven yapıldığının anlaşılması ve bu yanlışlığın esasa etki etmemesi halinde elkoyma tedbirinin geçerliliğini etkilemeyeceği kabul edilmektedir. Bu durumun temel sebebi olarak elkoyma kararlarının genellikle aciliyet içinde hazırlanması gösterilmektedir.²⁴⁶

²⁴² Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 371-372.

²⁴³ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 86.

²⁴⁴ Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 398.

²⁴⁵ Mustafa Arslantürk, **Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 236 vd.

²⁴⁶ Şen ve Eryıldız, **a.g.e.**, s. 88.

4.7.5. Elkoymaya Konu Eşyanın Bulunması

Elkoyma işleminin konusunu eşya oluşturmaktadır. Eşya, üzerinde hukuki ve fiili hâkimiyet kurmaya elverişli olan, sınırlandırılmış cismani şeylere denilmektedir.²⁴⁷ Müsadere amaçlı elkonulabilecek eşyada eşyanın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu kişiler suçun işlenmesinden haberdar olmayıp suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan kişilerdir. Müsadere amaçlı elkoyma yapılması gereken eşyanın; kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan, bu suçun işlenmesine tahsis edilen veya bu suçtan meydana gelen bir eşya olması aranmaktadır. Kazanç müsadere de elkoyma kapsamında değerlendirilebildiğinden suçtan elde edilen ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler, bunların dönüştürülmesi ya da değerlendirilmesi ile oluşan veya bunların karşılığını oluşturan ekonomik değerlere elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Örneğin hırsızlıktan elde edilen takıların satılması sonucu elde edilen paraya elkoyma işlemi gerçekleştirilebilmektedir.²⁴⁸

Elkoymada, ilgili eşyaya elkoyma işleminin gerçekleştirilmesi ile elkoymanın amacına ulaşılacağı konusunda yeterli şüphe sebebinin bulunması önem taşımaktadır. Bunun sebebi ise elkoyma tedbirinin özellikle mülkiyet hakkı gibi hak ve özgürlükler yönünden müdahale niteliği taşımasıdır. Bu kapsamda elkoymanın amacına uygun olmayan eşyalara elkoyma işleminin yapılması kabul edilmemektedir.²⁴⁹

Elkoymanın konusu taşınır ya da taşınmaz mal, hak veya alacak olabilmektedir. İnsan vücuduna ait parçaların elkoyma konusu olması mümkün değildir. Ancak delil elde etmek için insan vücudundan saç, kan, tırnak, idrar gibi örneklerin alınması mümkündür. Bu işlem ise teknik anlamda bir elkoyma olmayıp CMK'nın 76. maddesi kapsamında vücuttan örnek almayı oluşturmaktadır.²⁵⁰

4.7.6. Elkonulması Yasak Olan Eşyaların Bulunmaması

CMK'nın 126. maddesinde elkonulması yasak olan eşyalar düzenlenmektedir. Bu eşyaları kanun koyucu sınırlı sayma yöntemi ile belirtmiştir. Bu kapsamda

²⁴⁷ A. Lâle Sirmen, **Eşya Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2020, s. 4-5; Halil Can ve Semih Güner, **Hukukun Temel Kavramları**, Ankara: Yaylacık Matbaası, 2006, s. 224.

²⁴⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 367.

²⁴⁹ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 169.

²⁵⁰ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 334.

elkonulması yasak eşyaların somut olayın özelliklerine göre artırılması ya da değiştirilmesi mümkün değildir.

Elkonulamayacak eşyalarda özellikle eşyanın bulunduğu kişilere özen gösterildiği görülmektedir. Genel anlamda elkonulması yasak olan eşyalar; kanun koyucunun belirttiği mektup ve belgeler, basın araçları ile bazı devlet sırrı niteliğindeki belgelerdir.²⁵¹ CMK'nın 126. maddesine göre şüpheli veya sanık ile CMK'nın 45-46. maddelerine göre tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasındaki belgelere ve mektuplara, bu mektup ve belgeler ilgili kişilerin nezdinde bulundukça elkoyma işleminin yapılması mümkün değildir. Mektup, haber ya da bildirim amaçlı olarak genellikle posta yoluyla gönderilen zarfa konulmuş yazılı kâğıtları ifade etmektedir. Belge ise mektup dışındaki her türlü resim, fotoğraf, yazı, film vs.dir.²⁵² Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte taşınabilir bellek, CD gibi eşyaların da belge kavramı içinde yer aldığı kabulü gerekmektedir.²⁵³ “Nezdinde bulunma” hususunda doktrinde tartışmalı olsa da²⁵⁴ kanaatimizce ilgili mektup ve belgelerin şüpheli ve sanık ile tanıklıktan çekinebilecek kişilerin fiilen tasarruf etme imkânına sahip oldukları bir yerde bulunmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda ilgili kişilerin üzerinde, konutunda, işyerinde, bankadaki kasasında vs. bulunabilmektedir.²⁵⁵

Tanıklıktan çekinebilecek kişilerin yargılamaya konu olaylara iştirak ya da yataklık etme şüphesi altında olması halinde CMK'nın 126. maddesinin uygulanmaması gerektiği ileri sürülmektedir.²⁵⁶ Ancak CMK'da bu durumun açıkça belirtilmemesi nedeniyle bu gibi durumlarda da ilgili mektup ya da belgelere elkoyma işleminin yapılamayacağını savunan görüşler de bulunmaktadır.²⁵⁷

Avukatlar, CMK'nın 46. maddesi kapsamında tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasında yer almaktadır. Bu nedenle avukatlar ile şüpheli veya sanık arasındaki yazışmalara elkoyma işleminin gerçekleştirilmesi mümkün değildir. CMK'nın 154. maddesine göre bu yazışmaların ilgili kişilerin nezdinde bulunup bulunmaması önem taşımamaktadır.

²⁵¹ Osman Yaşar, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 1006.

²⁵² <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 14.12.2020).

²⁵³ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 416.

²⁵⁴ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 63.

²⁵⁵ Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 408.

²⁵⁶ Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 250; Çelik, **Postada Elkoyma**, s. 41; Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**, s. 352.

²⁵⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 367; Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 65-66; Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 171-172.

CMK'nın 125. maddesine göre suç olgusuna yönelik bilgiler barındıran belgelerin Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulması kabul edilmemektedir. Bu belgeler, yalnızca mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından incelenebilmektedir. İnceleme neticesinde ilgili suçu açıklığa kavuşturabilecek bilgiler hâkim ya da mahkeme başkanı tarafından tutanağa kaydedilmektedir. Dikkat edildiğinde kanun koyucunun "elkoyma" kavramını bilinçli şekilde tercih etmediği görülmektedir. Bu kapsamda devlet sırrı niteliğindeki belgelere elkonulmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir.²⁵⁸ Ayrıca kanun koyucu açık şekilde mahkeme hâkimi ya da heyetinden bahsettiği için soruşturma aşamasında devlet sırrı niteliğindeki belgelerin incelenmesi mümkün olmayıp iddianamede bu belgeden bahsedilmesi ve kovuşturma aşamasında mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından bu belgelerin incelenmesi gerekmektedir.²⁵⁹

Anayasanın 30. maddesinde basın araçlarına elkoyma işleminin yapılması yasaklanmıştır.

4.7.7. Elkoyma Yapılabilecek Kişiler

Elkonulacak eşyanın mülkiyetinin kime ait olduğu önem taşımamaktadır. CMK'nın 123/2 maddesine göre eşyayı yanında bulduran herkes elkoyma işlemine maruz kalabilmektedir. Elkonulabilecek eşyalar şüpheliye, sanığa, üçüncü kişiye, mağdura vs. ait olabilmektedir. Suç delili olduğundan şüphelenilen eşyalara mülkiyetinin kimde olduğuna bakılmaksızın elkoyma işlemi gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin bir kimsenin tabancası habersiz şekilde alınarak o tabancayla suç işlenmişse bu durumda her ne kadar malik iyi niyetli olsa da tabancaya suç eşyası olması nedeniyle elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu olmasa da bu kişilerin malvarlığına da elkoyma işlemi yapılabilmektedir. Örneğin tüzel kişiye ait araç suçun işlenmesinde kullanılmışsa bu araca elkonulabilmektedir. Bu kapsamda devlete ait malvarlıklarına da şartların varlığı halinde elkoyma işleminin yapılması mümkündür.²⁶⁰

Elkoyma işlemi yapılırken iyi niyetli üçüncü kişilerin eli altında bulunan eşyalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Şüpheli ve delilden elde edilecek faydanın iyi

²⁵⁸ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 335.

²⁵⁹ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 70.

²⁶⁰ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 330-331.

değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Aksi takdirde uygulanan elkoyma tedbiri nedeniyle tazminat sorumluluğu gündeme gelebilmektedir.²⁶¹

4.8. Elkoymanın İcrası

Elkoyma işleminin icrası hususunda CMK'nın 127. maddesinde ve 2005 tarihli "Suç Eşyası Yönetmeliği"nde düzenlemeler bulunmaktadır. CMK'nın 127. maddesine göre elkoyma işlemi, suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirilmektedir. Elkoyma işlemi yapıldıktan sonra Yönetmeliğin 5. maddesi kapsamında suç eşyasına elkonulması hakkında tutanak düzenlenmektedir. Tutanakta elkonulan eşyanın cinsi, miktarı, türü, modeli gibi ayırt edici özellikler, takdir ettirilen değer, hangi suçtan dolayı kimden, nasıl ve nereden alındığı, elkoyma işlemi sırasında hazır olanların kimlikleri, işlem yeri, tarihi ve saati, ilgililerin imzası gibi bilgiler yer almaktadır. Elkonulan eşyanın uygun şekilde paketlenip mühürlenmesi gerekmektedir. Sonrasında eşya, Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilmektedir.

Elkoyma kararının veya emrinin icrası, kolluk tarafından gerçekleştirilmektedir. Uygulamada, yürütülen yargılamadan başka bir yerde gerçekleştirilmesi gereken elkoyma işlemi için talimat yazılabilmektedir.²⁶²

4.8.1. Elkonulan Eşyanın Muhafazası

Elkonulan eşyanın zaman içerisinde değer kaybetmesi mümkündür. Bu durum ise özellikle müsadere amaçlı elkoyma işleminde ileride uygulanacak müsadere kararında devlet için zarar oluşturabilmektedir. Bu nedenle kanun koyucu, elkonulan eşyanın zarar görmemesi ve değerini muhafazası etmesi için bazı tedbirler öngörmektedir. CMK'nın 132. maddesine göre elkonulan eşyaların muhafaza amacıyla yediemine verilmesi ya da ilgisine teslim edilmesi mümkündür. Bu kişilerin istenildiği takdirde eşyayı derhal iade etme yükümlülükleri bulunmaktadır. Elkonulan eşya ile ilgili olarak soruşturma aşamasında Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma aşamasında mahkeme eşyanın bakım ve gözetimi konusunda gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır.

²⁶¹ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 606.

²⁶² Taşkın ve Çetintürk, *Uluslararası Elkoyma Kararlarının Tanınması ve Yerine Getirilmesine Yönelik Yeni AB Sistemi ve Türkiye'ye Etkileri*, s. 81.

Kanun koyucu muhafaza etme durumunun teminat gösterilmesi şartına bağlanabileceğini düzenlemektedir. Özellikle eşyaların zilyetlerinin ya da maliklerinin muhafazası halinde bu durum uygulanabilmektedir. Ancak kanun koyucu teminata yönelik belirlemede bulunmamaktadır. Bu kapsamda bahsedilen teminatın nakdi, aynî, şahsî vs. şekillerde olması mümkündür.

Muhafaza görevinin kötüye kullanılması TCK'nın 289. maddesinde, teslim edilen malın bozulması ya da bu mala elkonulması ise 290. maddede suç olarak düzenleme altına alınmıştır.

4.8.2. İstenilen Eşyanın Verilmemesi Durumunda Uygulanabilecek Tedbir

Elkoyma tedbiri uygulanması gereken eşyayı yanında bulunduran kişinin CMK'nın 124. maddesine göre eşyayı gösterme ve teslim etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Kanun koyucu, bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kişilere CMK'nın 60. maddesi kapsamında disiplin hapsine yönelik hükümlerin uygulanabileceğini düzenlemektedir. Bu düzenlemenin amacı, elkoyma tedbirinin yerine getirilmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle direnen, eşyanın yerini göstermeyen kişilere disiplin hapsi uygulanabilmektedir.²⁶³ Bu hapis, dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve azami üç ay olarak uygulanmaktadır. Hapis uygulanan kişi eşyayı teslim yükümlülüğüne uygun davranırsa derhal serbest bırakılmaktadır. Bu durumun sebebi, hapsin elkoymanın gerçekleştirilmesi için zorlayıcı olarak yapılmasıdır. Örneğin eşyanın çelik kasada saklanması durumunda kasanın şifresini söylemediği için disiplin hapsi uygulanan kişi, şifreyi söylemesi halinde serbest kalmaktadır. Ancak eşyanın yeri biliniyorsa ve kolluk tarafından zor kullanılarak alınabilecekse bu durumda disiplin hapsinin uygulanmasına gerek bulunmamaktadır. Böyle durumlarda kolluk, ilgilinin direncini kırarak şekilde zor kullanarak elkoyma işlemini gerçekleştirmektedir. 124. maddeye göre disiplin hapsi; şüpheli, sanık veya tanıklıktan çekinebilecekler hakkında uygulanmamaktadır. CMK'nın 60. maddesi kapsamında disiplin hapsi kararına itiraz edilmesi mümkündür.

²⁶³ Arslan, **Soruşturma Evresi**, s. 199.

4.7.6. Elkonulan Eşyanın Elden Çıkarılması

Elkonulan eşyaların muhafaza altında tutulması bazı durumlarda zor ya da imkânsız olabilmekte ya da tehlike oluşturabilmektedir. Bunların yanı sıra elkoyma işlemi, kamu tarafından muhafaza halinde genellikle külfet oluşturmaktadır. Bu kapsamda kanun koyucu, CMK'nın 132. maddesinde ve Suç Eşyası Yönetmeliğinin 9. maddesinde elkonulan eşyanın elden çıkarılmasına cevaz vermektedir.²⁶⁴

132. maddeye göre elkonulan eşyanın değerinde önemli derecede kayıp olma ihtimali ya da eşyanın zarara uğraması durumunda hüküm kesinleşmeden önce eşyanın elden çıkarılması mümkündür. Elden çıkarmaya yönelik karar, soruşturma aşamasında hâkim, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından verilmektedir. Bu kapsamda kanun koyucu, Cumhuriyet savcısına elden çıkarma kararı verme yetkisi tanımamaktadır. Ancak doktrinde gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından elden çıkarma kararı verilebileceği savunulmaktadır.²⁶⁵

Elden çıkarma kararı verilmeden önce eşyanın sahibinin dinlenmesi gerekmektedir. Karar verildikten sonra ise bu karar ilgililere bildirilmektedir. Kanun koyucunun bu düzenlemesi kanaatimizce mülkiyet hakkının bir gereğidir. Ancak eşya sahibi olan kişilerin (şüpheli, sanık ya da üçüncü kişiler) elden çıkarma işlemi için dinlenmeye çağrılmalarına rağmen ilgili duruşmaya katılmamaları durumunda elkoyma kararı bu kişileri dinlemeksizin verilebilmektedir. İşlemlerin sekteye uğramaması açısından bu durum kabul edilmektedir.²⁶⁶

Elden çıkarma işlemi gerçekleştirildiği takdirde müsadere amaçlı verilen elkoymalarda müsadere kararının konusunu elden çıkarılan eşyanın karşılığında elde edilen değer oluşturmaktadır. Eşyanın elden çıkarılmasından sonra elde edilen değerden elden çıkarma sırasında yapılan masraflar çıkarılmaktadır. Sonrasında kalan değer, emanet hesabına alınarak saklanmaktadır. Yapılan yargılama neticesinde eşyanın ilgisine iadesine karar verilirse bu durumda hesaptaki eşya değeri ilgili kişiye iade edilmektedir. Doktrinde ilgisine iade durumunda bu kişinin zarara uğramaması

²⁶⁴ Cumhuriyet Şahin, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 367.

²⁶⁵ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 415.

²⁶⁶ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 211.

açısından eşyanın değerinden düşülen masrafların da iadesinin gerektiği savunulmaktadır.²⁶⁷

Suç Eşyası Yönetmeliğinin 16. maddesinde elkonulan suç eşyasının hüküm kesinleşmeden önce elden çıkarılmasına ya da iadesine yönelik işlemler konusunda düzenleme getirilmiştir. Yönetmeliğin 10. maddesinde ise değerini kaybedecek, bozulacak ya da muhafazası güç olan suç eşyasıyla ilgili yapılacak işlemler düzenlenmektedir. Maddeye göre bu şekildeki eşyaların satılması ya da tevdi edilmesi mümkündür. Satış ve tevdi masrafları ise mahkûmiyet alan sanıktan alınmak üzere yargılama giderlerinden karşılanmaktadır.

İmhası gerekmeyen eşyalar, CMK'nın 132. maddesi kapsamında elden çıkarılmaktadır. Elden çıkarmadan önce bu eşyaların fotoğraflarının çekilmesi, şahitlere gösterilmesi, videoyla kayda alınması, bilirkişi incelemesi yapılması gibi sonrasında kanıt olabilecek tedbirlerin alınması gerekmektedir.²⁶⁸

Elkonulan eşyanın delil olarak saklanmasına ihtiyaç kalmaması halinde CMK'nın 132. maddesine göre ilgisinden râyiç değerinin derhâl ödenmesi halinde ilgiliye teslim edilmesi mümkündür. Bu durumda müsadere kararının konusu, eşya için ödenen râyiç değer olmaktadır. Rayiç değer ilgilisi tarafından ödenmesi halinde elden çıkarmaya gerek kalmamaktadır.²⁶⁹

Elden çıkarılan eşyanın sahibinin elden çıkarmada eşyanın piyasa değerinin altında satılması nedeniyle uğradığı zararın giderilmesini özel hukuk davasıyla istemesi mümkündür.²⁷⁰

4.9. Elkoymanın Sona Ermesi

Elkoyma tedbiri, diğer koruma tedbirleri gibi geçici niteliktedir. Bu tedbir yargılamanın sonuna kadar devam edebilmektedir. Yargılama neticesinde elkonulan eşyanın ilgisine iade edilmesi ya da müsadere edilmesi gerekmektedir. Ancak elkonulan eşyanın delil niteliği taşımadığının ya da müsadereye tabi olmadığına anlaşılması halinde yargılamanın sonuçlanması beklenmeden elkonulan eşya ilgisine

²⁶⁷ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 430.

²⁶⁸ Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 406.

²⁶⁹ Hakan Hakeri, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre El Koyma Koruma Tedbiri", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 60, (2005), s. 101.

²⁷⁰ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 415.

iade edilmektedir. Bu itibarla elkoymanın sona ermesi, elkonulan eşyanın iadesi ya da müsaderesi ile olmaktadır.²⁷¹

CMK'nın 131. maddesine göre yargılama açısından elkonulmasına gerek kalmayan eşyanın istem üzerine ya da re'sen iadesine karar verilmektedir. İade kararı, Cumhuriyet savcısı, hâkim ya da mahkeme tarafından verilebilmektedir. Cumhuriyet savcısına bu yetkinin tanınması ile soruşturma aşamasında ilgililerin elkoyma işlemi nedeniyle yaşadıkları mağduriyetlerinin hızlı şekilde giderilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

İade kararları kesindir. Ancak iade isteminin reddedilmesi halinde ilgililerin bu karara itiraz etmeleri mümkündür. Kanunda Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan ret kararlarına karşı itirazın yapılacağı merci hususunda düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sebebi ise itiraz kanun yolunun hâkim ve mahkeme kararlarına karşı gidilebilen bir yol olmasıdır.²⁷²

İade konusu eşya şüpheliye, sanığa ya da üçüncü kişilere ait olabilmektedir. Bu kapsamda kime karşı elkoyma işlemi gerçekleştirilmişse eşyanın o kişiye iadesi gerekmektedir. Malik araştırması yapılmamaktadır. Bu nedenle ilgililerin elkonulan eşya üzerinde mülkiyet hakkı iddiasında bulunmaları mümkündür.²⁷³

Suç Eşyası Yönetmeliğinin 21. maddesinde iadesine karar verilmekle birlikte usulüne uygun meşruhatlı tebligat yapılmasına rağmen bir ay içinde ilgilileri tarafından alınmayan ya da tebligat yapılamayan ilgililere ait eşyaların azami iki ay içinde satılması ve bedelin milli bankalardan birinde ilgilisi adına açılacak vadeli hesaba yatırılması gerektiği açık şekilde düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenleme, uygulamada iade için ilgisine ulaşılamaması durumunda yaşanabilecek sıkıntılar açısından sorun giderici bir düzenleme olarak görülmektedir.

CMK'nın 141. maddesine göre elkonulan eşyanın yargılama makamlarının korumasında olduğu dönemde meydana gelebilecek hasarlardan devlet sorumlu tutulmaktadır. Bu kapsamda şartları oluşmaksızın elkonulan, muhafazası açısından gerekli tedbirler alınmayan, amaç dışında kullanılan ya da zamanında iade edilmeyen eşyalar hakkında ilgililerin maddî ve manevî zararlarını devlet karşılamakla

²⁷¹ Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 253.

²⁷² Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**, s. 358.

²⁷³ Şen ve Eryıldız, **Elkoyma**, s. 100.

yükümlüdür.²⁷⁴ Uygulamada tazminat durumunun elkonulan eşyanın zamanında iade edilmemesi ya da gerekli şekilde muhafaza edilmemesi nedeniyle ortaya çıktığı görülmektedir.²⁷⁵

Tazminat davalarının açılması açısından CMK'nın 142. maddesinde hak düşürücü süre öngörülmektedir. Maddeye göre koruma tedbirlerinden dolayı açılacak tazminat davalarının karar ya da hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde, her hâlükarda karar ya da hükümlerin kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde dava açılması beklenmektedir.

Elkoyma, iade haricinde müsadere ile sona ermektedir. Elkoymanın amaçlarından biri, müsadere kararının kâğıt üzerinde kalmasının engellenmesidir. Elkoyma gerçekleştirilen eşyanın müsadere kararıyla birlikte mülkiyeti devlete geçmektedir. Bu kapsamda eşyanın sahibi ya da zilyedinin eşya üzerindeki tasarrufu ve hakları sona ereceğinden elkoyma sona ermektedir.

²⁷⁴ Yargıtay 12. Ceza Dairesi bir kararında elkoyma döneminde davacıya ait aracın yıpranması nedeniyle oluşan giderlerin uzman bilirkişiye hesaplattırılarak maddî zarara eklenmesi gerektiğini ifade etmiştir (24.04.2013 tarih ve 2013/6560 E. 2013/11194 K. sayılı kararı (Mustafa Albayrak vd., **Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2014, s. 155).

²⁷⁵ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin bir kararında beraat eden sanığa makul süre içerisinde elkonulan aracın iade edilmemesi nedeniyle oluşan maddî zararın tazminine karar verilmiştir (15.12.2012 tarih ve 2012/26109 E. 2012/21824 K. sayılı kararı (**a.g.e.**, s. 137)); Aynı Dairenin başka bir kararında işletilen bir araca yapılan elkoymada iade durumunda aracın işletilememesinden dolayı uğranılan gelir kaybının da maddî tazminatta hesaba eklenmesi gerektiği belirtilmektedir (04.07.2012 tarih ve 2012/17790 E. 2012/16825 K. sayılı kararı (**a.g.e.**, s. 166)).

5. HUKUKA AYKIRI ARAMA VE ELKOYMAYA YÖNELİK YAPTIRIMLAR

5.1. Arama ve Elkoyma İşlemlerinin Denetlenmesi

Arama kararını kural olarak hâkim vermektedir. Bu kararın yargısal denetimi mümkündür. Soruşturma aşamasında CMK'nın 268. maddesine göre hâkim tarafından verilen arama kararına yedi gün içinde itiraz edilebilmektedir. Hâkim, itirazı yerinde görmesi halinde verdiği arama kararını kaldırmaktadır. Yerinde görmezse evrakları ilgili mercilere göndermektedir. Kovuşturma aşamasında arama kararlarına yönelik itiraz yolu konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Bu kapsamda kovuşturma aşamasında verilen arama kararına itiraz, yargılama aşamasında mümkün değildir. Bu aşamada verilen arama kararları hükümlerle birlikte istinaf ya da temyiz edilebilmektedir. Hüküm verilinceye kadar ise CMK'nın 309. maddesinde düzenlenen "kanun yararına bozma" yolu uygulanabilmektedir.²⁷⁶

Arama işlemi, delil elde etmeye ya da şüpheli veya sanığı yakalamaya yönelik olması nedeniyle niteliği gereği gizli yapılan işlemlerdendir. Bu nedenle arama işleminin aramaya maruz kalacak kişilere haber verilmesi söz konusu olmamaktadır. Bu kişiler, arama işlemi sırasında ya da sonrasında arama kararından haberdar olmaktadır. Bu nedenle ilgili kişinin arama kararına ya da aramanın icrasına itirazı bu aşamadan sonra mümkün olabilmektedir. İtiraz mercii ise arama kararının ve aramanın icrasının hukuka uygunluğunu denetleyerek karar vermektedir.²⁷⁷

Cumhuriyet savcısı ya da kolluk amiri tarafından verilen arama emrine dayanılarak arama işlemi gerçekleştirilmişse arama emrinin öncelikle hâkim onayına sunulması gerekmektedir. Hâkim, verilen emrin hukuka uygunluğunu değerlendirmektedir. Hâkimin onaylamayı reddetmesi durumunda Cumhuriyet savcısının bu karara itiraz hakkı bulunmaktadır. Kolluk amirinin bu konuda itiraz hakkı bulunmayıp itirazı Cumhuriyet savcısı yapmaktadır. Aramaya maruz kalan kişiler de arama emrinin ya da aramanın icrasının hukuka aykırılığını iddia ederek hâkime başvurabilmektedirler.

²⁷⁶ Kızıroğlu, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)**, s. 167.

²⁷⁷ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 141.

Bu kapsamda hâkimin arama emri ve aramanın icrası konusunda denetim yapma yetkisi bulunmaktadır.²⁷⁸

Elkoyma kararı, arama kararı gibi hâkim kararı ve onayıyla yapılmaktadır. Bu nedenle elkoyma kararına karşı itiraz hakkı bulunmaktadır. İtiraz yoluna başvurulması durumunda bu itiraz üzerine verilen karar kesin nitelikte olmaktadır. Kesinlik nedeniyle olağan kanun yollarına devam edilememektedir. İtiraz üzerine verilen kararlar açısından olağanüstü kanun yolu olan “kanun yararına bozma” talebinde bulunulabilmektedir. CMK’nın 127. maddesine göre elkoyma işleminin uygulandığı zilyet ya da maliklerin bu konuda karar verilmesini talep etme hakları mevcuttur. Bu talep için herhangi bir zaman öngörülmeyp her zaman hâkimden talepte bulunulabileceği düzenlenmektedir.

Elkoyma emirlerinin hâkim onayına sunulması ya da elkoyma kararlarına karşı olağan ve olağanüstü kanun yollarına başvurulması, elkoymanın yargısal denetimini ortaya koymaktadır. Elkoyma işlemi sırasında ya da sonrasında yapılan işlemlerin hukuka aykırılığı durumunda işlemi gerçekleştiren kolluk görevlilerine yönelik cezai sorumluluk ya da tazminat sorumluluğu söz konusu olabilmektedir. Bu şekilde elkoymanın icrasına yönelik işlemler de denetlenmiş olmaktadır.²⁷⁹

5.2. Arama ve Elkoymanın Hukuka Aykırılığı

5.2.1. Genel Olarak

Arama tedbiri kişi özgürlüğü ve güvenliği gibi, elkoyma tedbiri ise mülkiyet hakkı gibi hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşımaktadır. Anayasada ilgili hakların kısıtlanmasına yönelik düzenlemeler öngörülmektedir. Bu kapsamda Anayasa ve kanunlar tarafından aranan şartlara uygunluk söz konusu değilse yapılan arama ve elkoymanın hukuka aykırılığı söz konusu olmaktadır. Hukuka aykırı arama ve elkoymanın bu işlemleri gerçekleştiren görevliler açısından cezaî sonuçları bulunmakla birlikte elde edilen deliller açısından da önemli sonuçları bulunmaktadır.

²⁷⁸ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 142.

²⁷⁹ **a.g.e.**, s. 216.

5.2.2. Cezai Sorumluluk

Arama işlemine yönelik cezai sorumluluk konusunda TCK'da düzenlemeler yer almaktadır. Bu kapsamdaki ilk düzenleme, TCK'nın 120. maddesinde yer almaktadır. Haksız aramanın düzenlendiği maddeye göre kamu görevlisinin hukuka aykırı şekilde kişilerin eşyasını ya da üstünü araması durumunda görevliye hapis cezası verilmektedir. Bu suç, görevi kötüye kullanma suçunun arama işlemine özel halini oluşturmaktadır. Burada arama işlemi gerçekleştirilerek görevlendirilmiş olan kamu görevlisinin görevi dışına çıkarak işlem gerçekleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, yapılan hukuka aykırı işlem nedeniyle mağdur olan kişiler açısından 120. madde ile cezai yaptırım öngörmektedir.²⁸⁰

Arama işleminin genel anlamda gerçekleştirildiği yer konuttur. Aramanın hukuka aykırılığı durumunda şartların mevcudiyeti durumunda TCK'nın 116. maddesinde yer alan konut dokunulmazlığının ihlali suçu oluşabilmektedir. Konutta yapılacak usulsüz arama işlemi, 116. maddeye öngörülen cezai yaptırımın uygulanmasına neden olabilmektedir. Örneğin Yargıtay, hırsızlık suçundan aranan kişiyi bulmak için gece 04.00'de kardeşi olan kişinin evinde yapılan aramayı konut dokunulmazlığının ihlali olarak değerlendirmiştir.²⁸¹ Kamu görevlisi, görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak bu suçu işlemişse 119. madde kapsamında suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak kabul edilmektedir. TCK'nın 289.maddesinde ayrıca muhafaza görevini kötüye kullanma suçu düzenlenmektedir. Bu suç, görevi kötüye kullanma suçunun özel bir halini de oluşturmaktadır.

Kamu görevlisinin arama ya da elkoyma işlemi sırasında görevinin gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde kuvvet kullanması durumunda TCK'nın 256. maddesi kapsamında kasten yaralama suçuyla ilgili hükümler uygulanmaktadır. Kolluk görevlisinin esas olarak zor kullanma yetkisi bulunmaktadır. Ancak burada görevlinin, görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması söz konusu olmaktadır. Bu konuda ölçülülük ilkesi gündeme gelmektedir. Ölçüyü aşacak şekilde kuvvet uygulandığı takdirde ilgili kamu görevlisinin TCK'nın 256. maddesi kapsamında cezai sorumluluğu söz konusu olmaktadır.

²⁸⁰ Akif Yıldırım, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Arama Suçu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 19, (2014), s. 611-612.

²⁸¹ Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 19.04.2006 tarih ve 2004/21680 E. 2006/9696 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 16.12.2020)).

Arama ya da elkoyma işleminin kanunun öngördüğü usul ve kurallara uyulmaksızın gerçekleştirilmesi halinde bu işlemi gerçekleştiren kamu görevlisinin görevi kötüye kullanma durumu ortaya çıkmaktadır. Özellikle elkoymada eşyanın korunmasına ya da iadesine yönelik görevlerin ihmali halinde ortaya çıkan zararlarda CMK'nın 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçundan dolayı cezai sorumluluk söz konusu olmaktadır. Görevi kötüye kullanma suçu genel niteliktedir. Kanun koyucu TCK'nın 120. maddesindeki haksız arama ya da 116. maddesindeki konut dokunulmazlığı ihlali gibi özelleştirilmiş suçlar söz konusu olduğunda bu suçların yanı sıra görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle ceza verilmemesini öngörmektedir. Görevi kötüye kullanma durumunun özel bir düzenlemesi mevcut değilse bu durumda arama veya elkoyma işlemi gerçekleştiren kolluk görevlisine görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle cezai yaptırım uygulanabilmektedir.²⁸²

Arama ya da elkoyma işleminde kamu görevlileriyle kolluk amir ve memurları ile ilgili Cumhuriyet savcılarının doğrudan soruşturma yapma yetkisi bulunmaktadır. Ancak en üst kolluk amirleri ve hâkimler açısından CMK'nın 161. maddesi kapsamında görevleri nedeniyle tabi oldukları yargılama usulü uygulanmaktadır.²⁸³

Kamu görevlisinin arama ya da elkoyma işlemi gerçekleştirirken aynı zamanda birden fazla suçun meydana gelmesine sebebiyet vermişse bu durumda içtima kuralları kapsamında değerlendirme yapılması beklenmektedir. Örneğin konutta usulsüz arama yapılırken aynı zamanda kasten yaralama gerçekleştirilmişse gerçek içtima kuralları gereğince ilgili kamu görevlisi hem konut dokunulmazlığını ihlâlden hem de kasten yaralama suçundan ayrı ayrı olmak üzere cezai yaptırıma tabi tutulmaktadır.²⁸⁴

5.2.3. Delil Sorunu

Türk Hukukuna göre isnat edilen suç, hukuka uygun olarak elde edilen her türlü delille ispat edilebilmektedir. Bu husus CMK'nın 217. maddesinde düzenlenmektedir. Kanuna aykırı şekilde elde edilen deliller ise CMK'nın 206. maddesi ve Anayasanın 38. maddesi kapsamında reddedilmektedir. Hukuka aykırılığın derecesi açısından herhangi bir ayırım gözetilmemektedir. Bu kapsamda kanuna aykırı şekilde elde edilen

²⁸² Güneş Okuyucu Ergün, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu**, Ankara: Çakmak Yayınevi, 2010, s. 127.

²⁸³ Aksoy, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama**, s. 158.

²⁸⁴ Ergün, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu**, s. 127.

deliller yönünden mutlak bir değerlendirme yasağı bulunmaktadır. Bu düzenlemeler ışığında mahkemelerin hukuka aykırı delilleri yargılama sırasında kullanması mümkün değildir.²⁸⁵

Uygulamada belli dönemlerde Yargıtay'ın hukuka aykırı sayılabilecek delilleri değerlendirmeye alabildiği görülmektedir. Bir kararda arama kararı olmaksızın sanığın bagajında kaçak parfüm elde edilmesini kişisel ve toplumsal zarar karşılaştırması yaparak sanığın topluma verdiği zararın fazlalığı ile sanığın daha kusurlu olmasını değerlendirmiş ve bu durumlarda ilgili delillerin yargılamada delil olarak kullanılabilmesini belirtmiştir.²⁸⁶ Başka bir kararda satılan esrarın yok edilebilme ihtimali nedeniyle gecikmesinde sakınca bulunduğu, bu nedenle sözlü şekilde emniyet amir vekilinin verdiği arama emrinin uygulanmasının mümkün olduğu, bu arama emrinin uygulanmasıyla elde edilen delillerin değerlendirilebileceği açıklanmıştır. Her ne kadar emrin yazılı olması aransa da Yargıtay bu kararda emrin sözlü verilmesini biçimsel bir eksiklik olarak değerlendirmiştir.²⁸⁷ Diğer bir kararda ise işlem tanıkları bulunmadan yapılan aramada herhangi bir hak ihlalinin olmadığını ve basit şekli aykırılıkların elde edilen delillerin hukuka aykırılığı sonucunu doğurmadığını ifade etmiştir.²⁸⁸ Benzer bir değerlendirme Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuruya yönelik kararda da kabul edilerek delillerin sıhhatine şüphe düşürmediği belirtilmiş ve adil yargılanma hakkının ihlâl edilmediğine karar verilmiştir.²⁸⁹

Ancak Yargıtay'ın son dönemlerde verdiği kararlarda hukuka aykırı arama ve elkoyma neticesinde elde edilen delillere yönelik CMK ve mevzuatta yer alan mutlak değerlendirme yasağına uygun şekilde kararlar verdiği görülmektedir. Örneğin sanık ve kaçak eşya konusunda mahkemece verilmiş usulüne uygun bir arama kararı veya izni olmadığı hallerde, hukuka aykırı arama sonucu ele geçen yasak delil niteliğindeki eşya nedeni ile mahkumiyet kararı verilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.²⁹⁰

²⁸⁵ Önok, **Adli-İdari Arama ve Uygulamadaki Sorunlar**, s. 301; Özbek ve Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama**, s. 209.

²⁸⁶ Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 03.07.2013 tarih ve 2013/5127 E. 2013/17549 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 16.12.2020)).

²⁸⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 15.03.2005 tarih ve 2005/10-15 E. 2005/29 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 16.12.2020)).

²⁸⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26.06.2007 tarih ve 2007/147 E. 2007/159 K. sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 16.12.2020)).

²⁸⁹ Jakop Gabriel kararı, Başvuru Numarası: 2013/2392, Karar Tarihi: 15.04.2015 (16.07.2015 tarih ve 29418 sayılı Resmi Gazete).

²⁹⁰ Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 13.10.2020 tarih ve 2017/15623 E. 2020/14435 K. sayılı kararı (<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>) (Erişim Tarihi: 03.02.2021))

Bir başka kararında Yargıtay hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin değerlendirme dışı tutulması halinde, sanığın cezalandırılmasına imkân bulunmadığına ilişkin karar vermiştir.²⁹¹Yine bir kararında usulüne uygun düzenlenmeyen arama, el koyma ve yakalama tutanağı sonucu eksik araştırma yapıldığından bahisle bozma kararı vermiştir.²⁹² Usulüne göre arama kararı olmadan icra edilen arama kararı hukuka aykırıdır. Bunun neticesinde elde edilen delillerde hukuka aykırı olur ve hükme esas alınamaz şeklinde Yargıtay'ın karar verdiği görülmektedir.²⁹³

İncelenen kararlara bakıldığında hukuka aykırı delil konusunda uygulamada bazı dönemlerde somut olayın özelliğine göre bir değerlendirmeye gidildiği söylenebilmektedir. Son dönemlerde verilen kararlarda ise yüksek mahkemenin Anayasa ve CMK'da yer alan hususlara riayet ettiği görülmektedir. Her ne kadar delillerin değerlendirilmemesi mümkün olsa da hukuka aykırı arama ile şüpheli veya sanığın yakalanması halinde bu yakalamanın geçersizliği söz konusu olmamaktadır. Hukuka aykırı arama sebebiyle yakalanan şüpheli veya sanığın serbest bırakılması mümkün değildir.²⁹⁴

5.3. Hukuka Aykırı Arama ve Elkoymada Tazminat Sorumluluğu

Anayasanın 125. maddesi kapsamında idare, eylem ve işlemleri nedeniyle ortaya çıkan zararı ödemekle yükümlüdür. CMK'nın 141. maddesine göre ise ölçüsüz şekilde uygulanan arama ya da elkoyma kararlarına karşı kişilerin Devletten maddî veya manevî tazminat talebi söz konusu olabilmektedir. Ölçüsüz uygulama, arama veya elkoyma işlemi gerçekleştiren kolluk görevlilerinin kanunda belirtilen esaslara aykırı davranmasını ifade etmektedir. Örneğin yakalama amaçlı yapılan aramada içinde insan bulunmasına olanak olmayan dolapların açılması ölçsüzlüktür.²⁹⁵ Ölçsüzlüğe

²⁹¹ Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 02.06.2020 tarih ve 2018/708 E. 2020/2602 K. sayılı kararı (<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2021))

²⁹² Yargıtay 20. Ceza Dairesinin 06.07.2020 tarih ve 2019/154 E. 2020/3793 K. sayılı kararı (<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2021))

²⁹³ Yargıtay 20. Ceza Dairesinin 30.06.2020 tarih ve 2019/6157 E. 2020/3560 K. sayılı kararı (<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2021))

²⁹⁴ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 152.

²⁹⁵ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 319.

örnek olarak arama ya da elkoyma sırasında eşyalara zarar verilmesi²⁹⁶ verilebilmektedir.

Elkoymada şartları oluşmamasına rağmen elkoyma işleminin yapılması, eşyanın korunmasında gerekli tedbirlerin alınmaması, elkonulan değerlerin amaç dışı kullanılması ya da zamanında iade edilmemesi gibi durumlarda CMK'nın 141. maddesi kapsamında Devletten tazminat talep edilebilmektedir. Uygulamada özellikle elkonulan eşyanın iadesi konusunda gerekli özen gösterilmemektedir. İlgililerin iade için mahkemeden talepte bulunması beklenmektedir. Bu nedenle elkonulan eşyaların iadesi gecikmekte ve 141. madde kapsamında tazminat sorumluluğu ortaya çıkmaktadır.²⁹⁷

Tazminat davasının açılabilmesi için asıl davanın sonuçlandırılmasının beklenmesine gerek bulunmamaktadır.²⁹⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu 141/1-i bendinde arama kararının hukuka aykırı olmasını değil yasalarca aranan şartlara uygun olarak alınan bir "*arama kararının ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilmesi*" durumunu tazminat nedeni olarak düzenlediği görülmektedir.²⁹⁹

CMK'nın 141. maddesinde; tazminat talebi için sınırlı sayıda koruma tedbiri açıkça belirtilmektedir. Madde kapsamında hukuka uygun şekilde verilen arama ya da elkoyma kararı olmaksızın işlem yapılması, arama tanıklarının bulunmaması, arama ya da elkoyma tutanağının düzenlenmemesi gibi durumlara yer verilmemiştir.³⁰⁰

CMK'nın 142. Maddesinde 141. madde kapsamında tazminat talebinde bulunulabilmesi için hak düşürücü süreler belirlenmiştir. Maddeye göre karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgililere tebliğ tarihinden itibaren üç ay ve her hâlükarda kesinleşme tarihinden itibaren bir yıl içinde tazminat talebinde bulunulması gerekmektedir. Tazminat istemi, zarara uğrayan kişinin oturduğu yerdeki ağır ceza mahkemesinde, ilgili yerde ağır ceza mahkemesi yoksa ya da mahkemenin tazminat konusu işlemle ilişkisi varsa en yakın yer ağır ceza mahkemesi tarafından karar verilmektedir. Bu davada davalı, 141. madde bağlamında devlet olmaktadır. Davacının dilekçesinde zarara uğradığı işlemi, zararının nitelik ve niceliğini, kendi açık kimlik ve adresini vs. belgeleriyle belirtmesi beklenmektedir. Dilekçedeki eksikliklerin

²⁹⁶ Erhan Güney, **Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 98.

²⁹⁷ Aydın, **Arama ve El Koyma**, s. 220-221.

²⁹⁸ Güney, **Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu**, s. 100.

²⁹⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr>, Ceza Muhakemesi Kanunu 141 vd.(Erişim Tarihi 03.02.2021)

³⁰⁰ Aldemir, **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**, s. 319.

giderilmesi için mahkeme tarafından bir ay süre verilebilmektedir. Bu süre içinde eksiklik giderilemezse itiraz yolu açık olmak üzere dilekçe reddedilmektedir. Mahkeme, duruşmalı olarak karar vermektedir. Ancak açıklamalı çağrı kâğıdının taraflara tebliğine rağmen gelmemeleri durumunda tarafların yokluğunda karar verilmesi 142. madde kapsamında mümkündür. Verilen karara karşı ise Cumhuriyet savcısı ya da tarafların istinaf yoluna başvurma hakları bulunmaktadır.

Tazminat davası neticesinde Devletin tazminat ödemesine karar verilirse Devlet, CMK'nın 141. maddesi kapsamında görevinin gereklerine aykırı hareket ederek tazminat ödenmesine neden olan kamu görevlilerine bir yıl içinde rücû edebilmektedir.

SONUÇ

Arama ve elkoyma tedbirleri, ceza muhakemesi hukukunda yer alan koruma tedbirlerindedir. Bu iki tedbir, birbiri ile sıkı ilişki içindedir. Her koruma tedbirinde olduğu gibi arama ve elkoyma tedbirlerinin gerçekleştirilmesi esnasında uygulayıcılar tarafından kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, arama ve elkoyma konusunda detaylı düzenlemeler getirmektedir.

Arama ve elkoymanın koruma tedbiri olmaları nedeniyle geçici olma özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle arama ve elkoyma tedbiri ile ulaşılmak istenen amaç sağlandığında tedbir sona erdirilmektedir. Bu konuda özellikle aramanın ölçsüzlüğü ve elkonulan eşyanın iadesi hususunda uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Kolluk görevlileri ve adli makamların konuyla ilgili gerekli özeni göstermedikleri anlaşılmaktadır. Arama ve Elkoyma koruma tedbirleri uygulamada kolluk tarafından icra edilmektedir. Kolluk hizmetlerinin güvenlik ve toplumsal yaşamda düzenin teminatı olduğu gerçeği göz ardı edilemez ise de kolluğun görevini icra ederken hukuka uygun eylem ve işlem yapması da insan haklarını teminatı açısından son derece önemlidir. Ülkemizde adli kolluk teşkilatı kurulmamıştır. Yasalarımızda adli kolluk görevlisi olarak tanımlanan görevliler adli kolluk görevini yerine getirmede yasa dışı yöntemlere başvurabilmektedir. Adli kolluk görevini yerine getiren kolluk güçlerinin teşkilatlarının yapısı gereği önleyici hizmeti adli görevden önce tutmaktadırlar. Bu durum, kolluk görevlileri ve uygulayıcılar açısından tazminat sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

Uygulamada arama koruma tedbirinde yasada aranan şartlara uyulmadığı görülmektedir. Özellikle arama koruma tedbirine başvuru şartı olan makul şüphe konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Adli aramanın yapılabilmesi için en temel şart makul bir şüphenin bulunmasıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, makul şüphenin sanığın suç işlemiş olduğu hususunda şüpheyi değil, arama yapılacak yerde aranan kişinin veya bir suç delinin bulunabileceği hususunda bir makul bir şüpheyi ifade ettiğidir. Ayrıca bu şüphenin mutlaka bir somut bulguya dayanması gerekmektedir. Uygulamada verilen arama kararları gerekçesiz ve somut

dayanaktan yoksundur. Uygulamada önleme aramaları rutin şekilde ve belli olmayan bir alana yönelik yapılmakta bu durum hukuka aykırılık oluşturmaktadır.

Anayasa ve kanunlarda arama ve elkoyma tedbirlerinin temel hak ve özgürlüklere müdahalesi gözetilerek sıkı şartlara bağlanması söz konusudur. Kanun koyucu her ne kadar gecikmesinde sakınca bulunan hallerde arama ya da elkoyma emri verilse de bu emrin yazılı olması gerektiğini düzenleme altına almıştır. Sözlü emirlerde uygulama ve ispat açısından yaşanabilecek sıkıntılar gözetilerek kanun koyucu bu konuya özen göstermiştir. Ancak uygulamaya bakıldığında açıkça düzenlenmesine rağmen yazılı emir hususunda hassas davranılmadığı görülmektedir. Arama ve elkoyma işlemlerinin önemi ve acele yapılmasının gerekli olduğu hallerde her ne kadar emrin yazılı olması hususu eleştiri konusu yapılabilecek olsa dahi kanunda açık şekilde düzenlenen bu şarta aykırı davranılması kanaatimizce uygun değildir.

El koyma tedbirinde Taşınmaz hak ve alacaklara el koyma bahsinde MASAK, SPK ve benzeri kurumlardan görüş alınması ve alınan bu görüşlere uygun şekilde Ceza Muhakemesi hukukuna yönelik işlem tesis edilmesi hukuka aykırılık oluşturur. Yürütmeye bağlı olan kurum ve kuruluşlardan yargılamaya ilişkin rapor ve görüş alınması ve bu raporların yargılamada belirleyici olması kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Mevzuatta buna ilişkin bir düzenleme yapılması daha uygun olacaktır.

Çalışma kapsamında açıklandığı gibi önceki yıllarda farklı gerekçelerle somut olayın özelliğine göre Yargıtay'ın da kanuni şartlara esneklik sağladığı görülmektedir. Kanaatimizce kanunda açık şekilde düzenlenen durumların somut olay bazında değiştirilmesi yerinde bir uygulama değildir. Uygulamada önceki yıllarda hukuka aykırı arama ve elkoyma konusunda Yargıtay'ın farklı değerlendirmeleri söz konusu olmaktadır. Hukuka aykırı şekilde yapılan arama ve elkoyma işlemlerinde bazı hususlar "basit aykırılık" ya da "hukuka az-çok aykırılık" gibi ayrımlara tabi tutulduğu görülmektedir. Bu ayrımlar ile Yargıtay, hukuka aykırı şekilde elde edilen ve kanunen açıkça hukuka aykırı delil niteliği taşıyan delilleri hukuka aykırı kabul etmeyerek bazı dönemlerde hükme esas alabildiği görülmektedir. Ancak son zamanlarda Yargıtay tarafından hukuka aykırı yapılan bu uygulamaların terkedildiği anlaşılmaktadır. Yapılan incelemelerde Yargıtay'ın yasalarımızda aranan düzenlemelere uygun davrandığı ve hukuk devleti ilkesine uygun uygulamalar gerçekleştirdiği görülmektedir. Yargıtay'ın son zamanlardaki uygulamaları hukuk devleti ilkesi ve

insan haklarının teminatı açısından son derece önemlidir. Ceza muhakemesinde amaç maddi gerçeğe ulaşmaktır ancak bu gerçeğe ulaşmak için her yolun mübah görülmesi de mümkün değildir.

Arama ve elkoyma tedbirlerinin sonucunda tutanak düzenlenmektedir. Bu tutanaklarda arama ve elkoyma işlemi sırasında yapılanlar, ilgililerin kimlik bilgileri, imzaları gibi hususlar yer almaktadır. Arama ve elkoyma esnasında elde edilen delillerin baştan sonra hukuka uygun yapılan arama ve elkoyma neticesinde delil olarak değerlendirilebileceği unutulmamalıdır.

Günümüzde Cumhuriyet savcısına ulaşamaması durumunda kolluk amirine verilen yetkinin eleştirilmesi mümkündür. Uygulamada Cumhuriyet savcılarını yirmi dört saat esasına göre çalıştırmaktadırlar. Ayrıca teknoloji çağında cep telefonu gibi iletişim araçları ile her zaman iletişim halinde olunması mümkündür. Bu kapsamda kolluk amirlerine arama ve elkoyma emri konusunda yetki verilmemesi gerektiği savunulabilmektedir.

Uygulamada arama ve elkoyma işlemlerinde kolluk görevlilerinin hukuka aykırı davrandıkları yönünde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu sorunların azaltılması açısından arama ve elkoyma işlemlerinde avukat bulundurulması konusunda düzenleme getirilmesi mümkündür.

CMK düzenlemelerinin günümüz koşullarında teknolojinin geldiği seviyeye uydurulması önem taşımaktadır. Bilgisayarda arama konusunda var olan düzenlemelerin akıllı telefon, tablet gibi araçlara uyarlanması mümkündür. Bu bağlamda mevzuatın günümüz koşulları ve teknolojik imkanların düşünülerek tekrardan gözden geçirilmesi ve buna göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Kanun koyucunun detaylı düzenlemelerinde sorun görülmesi halinde bu düzenlemelere aykırı uygulama yerine ilgili düzenlemelerin değiştirilmesi daha doğru olacaktır. Yapılacak düzenlemelerin uygulayıcıların koruma tedbirlerini uygulanması esnasında yaşadığı sorunları gidereceği ve uygulayıcılara yol göstereceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AÇAR, Mustafa. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma”. (Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale. 2010.

AKSOY, Şemsettin. “Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama”. (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2006.

AKSOY, Şemsettin. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2007.

ALBAYRAK, Mustafa. **Notlu, Atıflı, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Öz Kitap**. Ankara: Adalet Yayınları. 2016.

ALBAYRAK, Mustafa vd. **Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2014.

ALDEMİR, Hüsnü. **Adli – Önleme Arama ve Elkoyma**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2018.

ARISOY, Uygur Kaan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma”. (Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale. 2014.

ARSLANTÜRK, Mustafa. **Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2018.

AYDIN, Murat. “Adli Aramada Hazır Bulunacak Kişiler ve Arama Tanıkları”. **Ceza Hukuku Dergisi**. S. 8 (2008). ss. 105-125.

AYDIN, Murat. **Arama ve El Koyma**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2012.

BAKİ, Yunus. “Adli Arama”. (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2007.

BARDAK, Cengiz. **Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması**. Ankara: Yetkin Yayıncılık. 1996.

BAŞLAR, Yusuf. “Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesine ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri”. **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**. C.1. S.3. (2014). ss. 82-105.

BİLEN, Mesut. “Adli Arama ve Önleme Araması”. (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır. 2006.

CAN, Halil ve Semih GÜNER. **Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Yaylacık Matbaası. 2006.

CENGİZ, Serkan. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 2008.

CENTEL, Nur ve Hamide ZAFER. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2020.

CENTEL, Nur ve Hamide ZAFER. **Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2020.

CİHAN, Can. “Koruma Tedbiri Olarak Arama-Elkoyma”. **İstanbul Barosu Dergisi**. C. 88. S. 2. (2014). ss. 213-225.

ÇELİK, İsa. **Postada Elkoyma**. Ankara: Ajans Yayıncılık. 2016.

ÇILDIR, Şentürk ve Hüseyin DENİZHAN. “Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nda Arama ve Elkoyma Usulü”. **Ankara Barosu Dergisi**. S.3. (2008). ss. 108-128.

ÇINAR, Ali Rıza. **Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçları**. Ankara: Turhan Kitabevi. 1999.

ÇINAR, Ali Rıza. “Hukuka Aykırı Kanıtlar”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. S. 55. (2004). ss. 31-64.

ÇİÇEK, İbrahim. **Arama (Adli ve Önleme Araması)**. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları. 2009.

- ÇOKMUTLU, Metin. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma”. (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli. 2007.
- ÇOLAK, Haluk ve Mustafa TAŞKIN. **Açıklamalı-Karşılaştırmalı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2005.
- ÇOLAK, Haluk ve Mustafa TAŞKIN. **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2007.
- ÇULHA, Rifat vd. **Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı**. Ankara: Bilge Yayınevi. 2017.
- DANIŞMAN, Ahmet. **Ceza Hukuku Açısından Özel Hayatın Korunması**. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. 1991.
- DEMİR, Fevzi. **Anayasa Hukuku**. İzmir: Albi Yayıncılık. 2017.
- DOĞAN, İlyas. “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş”. **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 13. S. 2. (2005). ss. 51-59.
- DONAY, Süheyl. **Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2015.
- DÖNER, İsa. “Ceza Muhakemesi İşlemlerinden Koruma Tedbiri Olarak Arama İşlemi”. **3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2009.
- DURSUN, İsmail. “Ceza Muhakemesinde Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini ve Nitelikleri”. **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**. C.20. S.2. (2014). ss. 63-96.
- DURSUN, İsmail. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**. C.21. S.2. (2015). ss. 535-558.
- ERCAN, İsmail. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. İstanbul: İkinci Sayfa Basım Yayım Dağıtım. 2009.

ERDAGÖZ, Özcan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama”. (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri. 2008.

ERDEM, Mustafa Ruhan. “Olağanüstü Hâl ve Avukat Bürolarında Arama”. **İzmir Barosu Dergisi**. S. 3. (2016). ss. 115-150.

ERGÜN, Güneş Okuyucu. **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu**. Ankara: Çakmak Yayınevi. 2010.

EROL, Haydar. **Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması**. Ankara: Yayın Matbaacılık. 2006.

ERSOY, Uğur. “Bir Koruma Tedbiri Türü Olarak Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini (CMK m.133)”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C.65. S.4. (2016). ss. 3393-3431.

ERTUĞRUL, Hüseyin. “Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü”. **Terazi Hukuk Dergisi**. C. 6. S. 55. (2011). ss. 47-50.

ERYILMAZ, Mesut Bedri. **Türk ve İngiliz Uygulamasında Durdurma ve Arama**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2003.

ERYILMAZ, Mesut Bedri. **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2012.

FEYZİOĞLU, Metin. “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 48. S. 1-4. (1999). ss. 135-163.

GEDİK, Doğan. **Müsadere**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2016.

GÖKCEN, Ahmet. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. 1994.

“Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma”. **Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliği-II**. Ankara: EGM Yayınları. 2008. ss. 259-280.

GÖKCEN, Ahmet vd. **Ceza Muhakemesi Hukuku II**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2017.

- GÖZLER, Kemal. **Türk Anayasa Hukuku**. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım. 2019.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref ve A. Feyyaz GÖLCÜKLÜ. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2016.
- GÜLER, Hüseyin. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hükümleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği ve Türk Mevzuatı”. **Adalet Dergisi**. S. 20. (2004). ss. 165-188.
- GÜLŞEN, Recep. “Yeni Ceza Muhakemesi Kanununda Arama”. **Hukuki Perspektifler Dergisi**. S. 3. (2005).
- GÜLTEKİN, Özkan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda “Şüphe” Kavramı”. **Terazi Hukuk Dergisi**. S. 46. (2010). ss. 121-138.
- GÜMÜŞAY, Mert. “Anayasa Değişiklikleri Işığında Arama Hukuku”. (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2004.
- GÜNEY, Erhan. **Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2014.
- HAKERİ, Hakan. “Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre El Koyma Koruma Tedbiri”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. S. 60. (2005). ss. 97-104.
- HAKERİ, Hakan ve Yener ÜNVER. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2020.
- HAKERİ, Hakan ve Yener ÜNVER. **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2020.
- İÇEL, Kayıhan ve Yener ÜNVER. **Uygulamalı Ceza Hukuku: Ceza Muhakemesi Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2015.
- İRMAK, Adem. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama”. (Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2016.
- KABOĞLU, İbrahim. **Anayasa Hukuku Dersleri**. İstanbul: Legal Yayıncılık. 2020.

KAHRAMAN, Mehmet. "Koruma Tedbiri Olarak Arama". **Yargıtay Dergisi**. C. 33. S. 3. (2007).

KARAGÜLMEZ, Ali. **Bilişim Suçları ve Soruşturma-Kovuşturma Evreleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2013.

KARAKEHYA, Hakan. "Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek". **Eskişehir Barosu Dergisi**. S. 10. (2006).

KARAKEHYA, Hakan. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Savaş Yayınları. 2015.

KAYMAZ, Seydi. **Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 1997.

KIZILKAYA, Ezgi. "Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı". **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. S. 89. (2010). ss. 507-542.

KİZİROĞLU, Serap Keskin. "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)". **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 58. S. 1. (2009). ss. 139-168.

KOCA, Mahmut. "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı". **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 4. S. 1-2. (2000).

KOÇ, Cihan. **Kolluğun (Jandarma ve Polisin) Adli Görevleri**. Ankara: Kartal Yayınevi. 2005.

KUNTER, Nurullah ve Feridun YENİSEY. **Arama, El Koyma ve İletişimin Denetlenmesi**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2000.

KUNTER, Nurullah, Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU, **Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2010.

KURTULUŞ, Tayanç Çalışır. **Uygulamada Arama ve Elkoyma**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2012.

MALKOÇ, İsmail. **Açıklamalı İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**. Ankara: Malkoç Kitabevi. 2000.

MALKOÇ, İsmail ve Mert YÜKSEKTEPE. **Ceza Muhakemesi Kanunu**. Ankara: Malkoç Kitabevi. 2005.

ÖKTEN, Pınar. “Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma”. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2010.

ÖLMEZ, Aslan. “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Kopyalama ve Bunlara Elkoyma”. **Terazi Hukuk Dergisi**. S: 30. (2009), ss. 45-52.

ÖNOK, Murat. “Adli-İdari Arama ve Uygulamadaki Sorunlar”. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2015.

ÖZBEK, Veli Özer. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 1999.

ÖZBEK, Veli Özer. **CMK İzmir Şerhi**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2005.

ÖZBEK, Veli Özer. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2006.

ÖZBEK, Veli Özer ve Pınar BACAKSIZ. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama”. **Ceza Hukuku Dergisi**. S. 1. (2006).

ÖZBEK, Veli Özer, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.

ÖZBUDAK, Coşkun. “Önleyici Arama (Anayasa Değişiklikleri ve Uyum Yasaları Açısından)”. **Jandarma Dergisi**. S. 99. (2002). ss. 29-33.

ÖZELCE, Cuma. “Koruma Tedbirleri Olarak Arama”. (Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2010.

ÖZEN, Muharrem ve Gürkan ÖZOCAK. “Adli Bilişim, Elektronik Deliller ve Bilgisayarlarda Arama ve El Koyma Tedbirinin Hukuki Rejimi (CMK m. 134)”. **Ankara Barosu Dergisi**. S.1. (2015). ss. 42-77.

ÖZEN, Mustafa. **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2020.

ÖZER, Onur. “Adli ve Önleme Aramaları”. (Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin. 2017.

ÖZKUL, Fatih. “Ulusal İrade ve Hukuk Devleti”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. S. 94. (2011). ss. 33-68.

- ÖZMEN, Remzi. **Ceza Muhakemesi Kanunu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2017.
- ÖZTÜRK, Bahri. **Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları**. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları. 1995.
- ÖZTÜRK, Bahri ve M. Ruhan ERDEM. **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2008.
- ÖZTÜRK, Bahri, Behiye Eker KAZANCI ve Sesim Soyer GÜLEÇ. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2019.
- ÖZTÜRK, Bahri vd. **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2019.
- PARLAR, Ali. **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (İstinaf Sistemi ve Diğer Yeniliklere Göre)**. Ankara: Bilge Yayınevi. 2017.
- PARLAR, Ali ve Muzaffer HATİPOĞLU. **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, I. Cilt**. Ankara: Yayın Matbaacılık. 2008.
- SARICAOĞLU, Ercan. “Vergi Usul Kanunu 127/I-c Hükmü ile Yoklama Esnasında Vergi İdaresine Tanınan ‘El Koyma’ Yetkisine Dair Anayasaya Aykırılık Sorunu”. **Terazi Hukuk Dergisi**. S.61. (2011). ss. 59-64.
- SARIGÜL, Ali Tanju. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak Arama”. **Askeri Adalet Dergisi**. S. 113. (2002).
- SAYGILAR, Yasemin F. “Arama”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2008.
- SEVÜK, Handan Yokuş. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı”. **Hukuki Perspektifler Dergisi**. S. 3. (2005). ss. 63-70.
- SEVÜK, Handan Yokuş. “Postada Elkoyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. S. 69. (2007). ss. 97-124.
- SIRMA, Özge. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Elkoyma”. **Uğur Alacakaptan’a Armağan Cilt 1**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2008.
- SİRMEN, A. Lâle. **Eşya Hukuku**. Ankara: Yetkin Yayıncılık. 2020.
- SOYASLAN, Doğan. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Yetkin Yayıncılık. 2020.

- SOYASLAN, Doğan. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**. Ankara: Yetkin Yayıncılık. 2020.
- ŞAHİN, Cumhur. **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2005.
- ŞAHİN, Cumhur ve Neslihan GÖKTÜRK. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.
- ŞAHİN, Cumhur ve Neslihan GÖKTÜRK. **Ceza Muhakemesi Hukuku 1**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.
- ŞAHİN, İlyas. **Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2004.
- ŞEN, Ersan ve H. Sefa ERYILDIZ. **Elkoyma**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2017.
- ŞENER, Orhan. **Hukuk Sözlüğü**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2018.
- ŞENOL, Cem. **Teori ve Uygulamada Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Kullanılması ve Değerlendirilmesi Yasağı**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 2015.
- TANÖR, Bülent ve Necmi YÜZBAŞIOğLU. **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2020.
- TAŞDEMİR, Kubilay ve Ramazan ÖZKEPİR. **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**. Ankara: Turhan Kitapevi. 2010.
- TAŞKIN, Mustafa ve Ekrem ÇETİNTÜRK. “Uluslararası Elkoyma Kararlarının Tanınması ve Yerine Getirilmesine Yönelik Yeni AB Sistemi ve Türkiye’ye Etkileri. **Terazi Hukuk Dergisi**. S. 30. (2009).
- TOROSLU, Nevzat ve Metin FEYZİOğLU. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Savaş Yayınevi. 2019.
- TOROSLU, Nevzat ve Haluk TOROSLU. **Ceza Hukuku Genel Kısım**. Ankara: Savaş Yayınevi. 2019.
- TURHAN, Faruk. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Asil Yayınevi. 2006.

- ÜNAL, Osman Gazi. “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma”. (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2011.
- ÜNVER, Yener ve Hakan HAKERİ. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2016.
- YALÇIN, Hüseyin. “Önleme Araması”. (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya. 2010.
- YAŞAR, Osman. **Ceza Muhakemesi Kanunu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.
- YENERER, Özlem. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Konut Dokunulmazlığı”. (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 1996.
- YENİSEY, Feridun ve Cihan EROL. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 1998.
- YENİSEY, Feridun. “Yeni Arama Hukukumuz”. **Polis Dergisi**. S. 37. (2003).
- YENİSEY, Feridun. **İnsan Hakları Açısından Arama, Elkoyma, Yakalama ve İfade Alma**. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları. 2005.
- YENİSEY, Feridun. “Arama ve Elkoyma Önleme Aramaları ve Uygulamadaki Sorunlar”. **TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliği**. Ankara: EGM Yayınları, 2006.
- YENİSEY, Feridun. “Yakalama”. **Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliği-II**. Ankara: EGM Yayınları. 2008.
- YENİSEY, Feridun. “Adli Arama”. **Çağın Polisi Dergisi**. S. 144. (2013).
- YENİSEY, Feridun ve Ayşe NUHOĞLU. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.
- YILDIRIM, Akif. “Türk Ceza Hukukunda Haksız Arama Suçu”. **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**. S. 19. (2014). ss. 585-622.

YILDIRIM, Zeki. “Türk Hukukunda Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Amacıyla Malvarlığını Dondurma Tedbiri”. **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C.3. S.1. (2013). ss. 61-108.

YILDIZ, Hüseyin Serkan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma”. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2010.

YILMAZ, Ejder. **Hukuk Sözlüğü**. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2017.

YILMAZ, Yeşim. “Bir Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemi Olarak Adli Arama”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. (2016). ss. 247-304.

YILMAZ, Zekeriya. **5560 Sayılı Kanun Değişiklikleriyle Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi (5560 Sayılı Kanun)**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2007.

YURTCAN, Erdener. **Ceza Yargılaması Hukuku**. İstanbul: Vedat Kitabevi. 2019.

ZAFER Hamide, Nur CENTEL ve Özlem ÇAKMUT. **Türk Ceza Hukukunda Giriş**. İstanbul: Beta Basım Yayın. 2020.

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2020).

www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 14.10.2020).

<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2021)